

Univerzita Karlova
Filozofická fakulta
Ústav germánských studií

Bakalářská práce
Karolína Horká

Finští puukkojunkkarit v literatuře

Finnish Puukkojunkkarit in Literature

Praha 2018

Vedoucí práce: Mgr. Jan Dlask, Ph.D.

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala vedoucímu práce Mgr. Janu Dlaskovi, Ph.D., za všechny rady, komentáře a připomínky a za nesmírnou ochotu a veškerý věnovaný čas. Děkuji i své rodině a blízkým za podporu.

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně, že jsem řádně citovala všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne

.....
Karolína Horká

Abstrakt

Tato bakalářská práce se zabývá fenoménem tzv. puukkojunkkarit neboli häjyt, banditů působících od konce 18. století do konce 19. století v regionu jižní Pohjanmaa, a jejich obrazem v románu a komiksu. Úvodní část práce puukkojunkkarit obecně představuje a dále se věnuje jimi páchaným vraždám a zabitím. Hlavní část práce tvoří analýza tří literárních děl: románu Santeriho Alkia *Puukkojunkkarit: kuvauksia nyrkkivallan ajoilta* (1894) a komiksových knih *Häjyt* (2003) autora Tima Mäkeläho a *Rannanjärvi on kuallu ja Isontaloon Antin tarina* (2013) autorů Ensia Aalta a Eiji a Jukky Kuusistoových. Cílem práce je objasnit, jakým způsobem jsou puukkojunkkarit v těchto dílech zobrazováni a do jaké míry se autoři při jejich koncepci drželi reálných historických předloh.

Klíčová slova

puukkojunkkarit, häjyt, finská literatura, komiks, jižní Pohjanmaa, 19. století, zločin

Summary

This bachelor thesis deals with the phenomenon of so-called puukkojunkkarit or häjyt, knife fighters active in Southern Ostrobothnia from the end of the 18th century until the end of the 19th century, and their image in the literature and comic books. The initial part of the thesis introduces puukkojunkkarit generally and includes information about homicides they committed. The main part of the thesis contains an analysis of three works: Santeri Alkio's novel *Puukkojunkkarit: kuvauksia nyrkkivallan ajoilta* (1894), Timo Mäkelä's comic *Häjyt* (2003) and Ensio Aalto's, Eija Kuusisto's and Jukka Kuusisto's comic *Rannanjärvi on kuallu ja Isontaloon Antin tarina* (2013). The objective of the thesis is to determine how puukkojunkkarit are portrayed in those works and to what extent their characters are based on real historical figures.

Keywords

puukkojunkkarit, häjyt, Finnish literature, comic, Southern Ostrobothnia, 19th century, crime

Yhteenveto

Tämä kandidaatin tutkielma käsittelee Etelä-Pohjanmaalla 1700-luvun lopulta 1800-luvun loppuun esiintyneitä puukkojunkkareita eli häjyjä ja heidän kuvaansa kirjallisuudessa ja sarjakuvissa. Tutkielman alussa esitellään puukkojunkkarit yleisesti ja tutkitaan heidän tekemiään henkirikoksia. Tutkielman pääosana on kolmen teoksen analyysi: Santeri Alkion romaani *Puukkojunkkarit: kuvauksia nyrkkivallan ajoilta* (1894), Timo Mäkelän sarjakuva *Häjyt* (2003) ja Ensio Aallon, Eija Kuusiston ja Jukka Kuusiston sarjakuva *Rannanjärvi on kuallu ja Isontaloon Antin tarina* (2013). Tutkielman tavoitteena on selvittää millä tavalla puukkojunkkareita näissä teoksissa kuvataan ja missä määrin kirjailijat noudattivat todellisia historiallisia malleja hahmojaan luodessa.

Avainsanat

puukkojunkkarit, häjyt, suomalainen kirjallisuus, sarjakuva, Etelä-Pohjanmaa, 1800-luku, rikollisuus

Obsah

1	Úvod.....	8
2	Puukkojunkkarit a jejich doba.....	12
2.1	Vraždy a zabití v jižní Pohjanmaa v letech 1789—1825.....	12
2.1.1	Obcházení vesnic.....	12
2.1.2	Restaurační zařízení.....	13
2.1.3	Taneční zábavy.....	13
2.1.4	Svatby.....	14
2.1.5	Karetní hry.....	14
2.1.6	Ostatní příležitosti.....	15
2.1.7	Zbraně.....	15
2.2	Vraždy a zabití v jižní Pohjanmaa v letech 1826—1900.....	17
2.3	Nejznámější puukkojunkkarit a jejich ohlas.....	18
3	Santeri Alkio: <i>Puukkojunkkarit: kuvauksia nyrkkivallan ajoilta</i> (Puukkojunkkarit: obrázky z dob pěstního práva).....	22
3.1	Autor.....	22
3.2	Geneze vzniku románu.....	23
3.3	Fabule románu.....	24
3.3.1	První část.....	24
3.3.2	Druhá část.....	25
3.4	Románové postavy.....	26
3.4.1	Puukkojunkkarit.....	26
3.4.1.1	Esa Karhu a jeho matka.....	26
3.4.1.2	Vennu Kari.....	35
3.4.2	Pietisté.....	36
3.4.2.1	Valee Laitala.....	36
3.4.2.2	Janne Hautala.....	37

3.4.2.3	Kazatel Mallenius.....	38
3.4.3	Ostatní postavy.....	38
3.4.3.1	Santra Järvelä.....	38
3.4.3.2	Okresní náčelník policie Lindblom.....	39
4	Timo Mäkelä: <i>Häjyt</i> (Häjyt).....	41
4.1	Komiksové postavy puukkojunkkarit.....	42
4.2	Alkohol.....	43
4.3	Svatby.....	44
4.4	Obchodníci a řemeslníci.....	44
4.5	Námluvy a manželství.....	45
4.6	Výchova dětí.....	46
4.7	Sebevraždy.....	47
4.8	Kazatel a představitelé spravedlnosti.....	47
4.9	Další aspekty života na venkově.....	49
5	Eija Kuusisto, Jukka Kuusisto, Ensio Aalto: <i>Rannanjärvi on kuallu ja Isontaloon Antin tarina</i> (Rannanjärvi zemřel a příběh Anttiho Isotala).....	51
5.1	Antti Rannanjärvi, Antti Isotalo a okresní náčelník policie Hägglund v textu.....	52
5.2	Antti Rannanjärvi a Antti Isotalo v historických pramenech.....	53
5.3	Okresní náčelník policie Hägglund v historických pramenech.....	56
5.4	Rannanjärviho smrt v komiksu.....	58
5.5	Rannanjärviho smrt v textu.....	59
5.6	Rannanjärviho smrt v historických pramenech.....	59
6	Závěr.....	62
7	Seznam použitých zdrojů.....	66
8	Textové přílohy.....	69
9	Obrazové přílohy.....	76

1 Úvod

S fenoménem tzv. puukkojunkkarit jsem se seznámila v dubnu 2016, kdy jsem trávila týdenní dovolenou v Helsinkách. V pronajatém pokoji jsem si všimla polštáře se zvláštním potiskem: černobílá fotografie zobrazovala dva mohutné muže sedící na lavici s okovy na ruce, nohu, kolem pasu a krku, spojenými robustními řetězy. Zjevně muselo jít o těžké zločince, možná vrahy. Kdo by ale chtěl každou noc usínat s hlavou položenou na fotografii nebezpečných vězňů? Jedná se tedy snad o „dobré zločince“, kteří bojovali za „správnou věc“? Anebo je fotografie jen nějaký umělecký počín či vtip? Odpověď na své otázky jsem našla snadno; snímek mi internetový vyhledávač nabídl v mnoha kopiích. V roce 1869 ho pořídila Julia Widgrén ve vaaské věznici (Puumala, 2017). Vyfotografování vězni jsou Antti Isotalo a Antti Rannanjärvi. Nejednalo se ano o umění, ani o vtip, nýbrž o snímek zachycující dva skutečné zločince, kteří v 19. století terorizovali jižní Pohjanmaa. Nebyli však jedini.

Po celou dobu od konce 18. století do konce 19. století zažíval region jižní Pohjanmaa těžké časy: v kraji se zvedla silná vlna násilí, která v jiných částech Finska neměla obdoby. Její účastníci se nazývali, jak již bylo zmíněno, „puukkojunkkarit“ či „häjyt“ a mezi jejich aktivity patřily rvačky, výtržnictví, rušení veřejného pořádku, návštěvy svateb a dalších společenských událostí bez pozvání, hazardní hry, krádeže, vydatná konzumace alkoholu, ale i zabíjení a vraždy. Vrcholná éra puukkojunkkarit nastala ve 20.—80. letech 19. století (Kallio, 2013; Ylikangas, 1976, s. 11). V tomto období dosahoval za rok počet zabitých a zavražděných osob v některých obcích až šedesáti v přepočtu na sto tisíc obyvatel (Myytti Häjyistä, 1978).

Mezi puukkojunkkarit patřily osoby ze všech společenských vrstev: sedláci, pachtýři, nádeníci, vojáci i jejich děti. Výtržníci svou dráhu mnohdy začínali ještě jako nezletilí. Správný muž se nesměl nikoho a ničeho bát a do soubojů se pouštěl kvůli vlastní cti. Protože puukkojunkkarit byli ve společnosti obávaní a málokdo se odvážil proti nim svědčit, často nebylo snadné je za jejich trestné činy odsoudit (Kallio, 2013). Dostávalo se jim ale i uznání a respektu, jelikož se zároveň stavěli proti řídicím strukturám společnosti a úřední moci (Kallio, 2015).

O životech a činech těchto banditů vzniklo mnoho příběhů a mýtů, které přežily až do dnešní doby. Kromě potisků na polštářích se puukkojunkkarit dostali do názvů firem a jejich produktů, do hudby 19. století i do té moderní, do kinematografie i do literatury a

komiksu. Právě dvěma posledním zmíněným uměleckým žánrům se bude tato bakalářská práce věnovat. Jejím cílem je zjistit, jakým způsobem autoři v románové a komiksové tvorbě zobrazují puukkojunkkarit a jak se stavějí k jejich fenoménu. Práce nabídne především analýzu postav a jejich vztahu k historické realitě.

Při řešení této otázky budou jako primární prameny použity jeden román a dva komiksy. Jedná se o román *Puukkojunkkarit: kuvauksia nyrkivallan ajoilta* (Puukkojunkkarit: obrázky z dob pěstního práva) z roku 1894, jehož autorem je politik a spisovatel Santeri Alkio. Pro účely práce budu používat elektronickou verzi dostupnou na webových stránkách projektu *Gutenberg*. Z tohoto důvodu nebudou u odkazů uvedeny čísla stránek. Kapitoly o komiksové tvorbě se budou věnovat knize *Häijt* (Häijt) z roku 2003, jejímž autorem je Timo Mäkelä, a knize *Rannanjärvi on kuallu ja Isontaloon Antin tarina* (Rannanjärvi zemřel a příběh Anttiho Isotala), kterou v roce 2013 vytvořili Ensio Aalto a Jukka a Eija Kuusistoovi. Každé knize se věnuje jedna kapitola, jejichž řazení odpovídá chronologii vydání děl, ale i chronologii událostí, které zobrazují.

Kapitola *Puukkojunkkarit a jejich doba* je kulturněhistorická a má seznámit čtenáře s historickým kontextem jevu. Věnuje se nejvážnějším zločinům, které puukkojunkkarit páchali: vraždám a zabitím. Jejím cílem je informovat, na jakých místech, jakým způsobem a za použití jakých zbraní nejčastěji oběti banditů umíraly. Puukkojunkkarit jsou poměrně dobře prozkoumaným fenoménem, kterému se věnuje množství pramenů: některé z nich se zabývají například rolí jejich sociálního původu či věku, příčinami počátku a konce jejich působení nebo způsoby, jakými společnost proti jejich činnosti bojovala, zatímco jiné popisují osudy jednotlivých banditů a události z jejich životů. V bakalářské práci, jejímž tématem není život puukkojunkkarit, nýbrž jejich obraz v literatuře, ale může být představení veškerých aktivit a činů puukkojunkkarit, jejich počátku a konci a nejvýraznějším osobnostem z jejich doby věnována pouze omezená část. Z mozaiky aktivit puukkojunkkarit jsem tedy vybrala jen jeden dílek, kterému se v této kapitole budeme blíže věnovat, a tím jsou právě jimi páchané vraždy a zabití.

Kapitola je rozdělená na tři hlavní části. První z nich přináší analýzu zabíjení a vraždění v jižní Pohjanmaa v letech 1789—1825; tj. kdy, kde a za jakých okolností k neštěstím docházelo. Tato podkapitola se opírá o poznatky historika Heikkiho Ylikangase uvedené ve studii *Puukkojunkkareitten esiinmarssi* (Vzestup puukkojunkkarit) z roku 1976. Jedná se o podrobnou studii o počátku doby puukkojunkkarit a kromě vražd a zabití mezi lety 1789—1825 zkoumá i další aspekty týkající se tohoto historického období. Vzhledem k obsaženosti tohoto díla jsem se rozhodla použít ho jako hlavní zdroj pro tuto

kapitolu, ačkoliv zkoumané období mezi lety 1789—1825 se s vrcholnou érou puukkojunkkarit, která nastala ve 20.—80. letech 19. století a ve které se odehrává děj románu a komiksů, překrývá pouze o pět let. I přesto však období od roku 1789 do éry puukkojunkkarit spadá – je jejím počátkem.

Druhá část kapitoly *Puukkojunkkarit a jejich doba* se věnuje vraždám a zabíjení v letech 1826—1900. Neexistuje však podrobná analýza násilných úmrtí v tomto období, která by se vyrovnala výše zmíněné Ylikangasově studii. Z tohoto důvodu je tato podkapitola podstatně kratší a opírá se o pouze statistiku Lassiho Huttunena, který v článku zveřejněném roku 1958 v publikaci *Historiallinen arkisto 56* (Historický archiv 56) shromáždil údaje o množství zabitých a zavražděných osob v celé jižní Pohjanmaa a v jejích jednotlivých obcích v tomto období. Bohužel se však z jeho článku nedozvíme, jak a kde k úmrtím docházelo. Ylikangas i Huttunen užívají výrazu „henkirikos“, který označuje zločin vedoucí ke smrti člověka bez ohledu na to, zda šlo o úmyslný či neúmyslný nebo plánovaný či neplánovaný čin. Z důvodu absence takového souhrnného označení v češtině používám výrazy „vraždy a zabití“ či „násilná úmrtí“.

Poslední část kapitoly zmiňuje jména několika nejvýraznějších puukkojunkkarit a zabývá se jejich odkazem, který je stále aktuální v mnoha oblastech života ve Finsku a především v regionu jižní Pohjanmaa. Domnívám se, že díky informacím uvedeným v této kapitole a v kapitolách následujících, které kromě úlohy banditů v literatuře zmiňují i střípky z jejich životů, si čtenář bude schopen vytvořit obrázek o tom, kdo puukkojunkkarit byli, jak žili a co prováděli.

Hlavní část této práce se skládá ze tří kapitol, které zpracovávají výše zmíněná díla. Kapitola věnující se románu *Puukkojunkkarit* čtenáře nejprve seznamuje s životem autora Santerim Alkiem a s genezí vzniku díla. Podrobnější popis fabule románu je jednou z příloh práce. Rozbor díla je rozčleněn na několik podkapitol podle postav románu. V nich se pokoušíme jednotlivé hrdiny charakterizovat a objasnit, zda měl Alkio při jejich koncipování vzory ve skutečných osobách z jižní Pohjanmaa, a pokud ano, kdo tito lidé byli. Stejným způsobem hledáme i předlohy událostí, které se v románu odehrávají. Kapitola se opírá o internetovou verzi Alkiova životopisu z roku 1976, jehož autorem je Aulis J. Alanen. Vzhledem k množství materiálu, který román nabízí, je tato kapitola nejobsáhlejší.

Dvě následující kapitoly se věnují komiksovým knihám: první z nich se zabývá dílem *Häjyt* a druhá dílem *Rannanjärvi on kuallu ja Isontaloon Antin tarina*. Zpracování obou těchto kapitol je odlišné, jelikož i charakter děl je rozdílný. Zatímco kapitola o knize

Häijt se zabývá pouze analýzou díla a jejím autorem, kapitola o komiksu *Rannanjärvi on kuallu ja Isontaloon Antin tarina* je založená na srovnání jeho postav a děje a jejich reálných předloh. Podstatnější část této kapitoly zaujímá životopis hlavního hrdiny komiksu a příběhy s ním souvisejících skutečných postav. Tyto postavy se v samotném komiksu nevyskytují, narážíme na ně však v druhé polovině knihy: tu tvoří text osvětlující události, které komiksovou část knihy inspirovaly.

V bakalářské práci pracuji s termíny „puukkojunkkari“ (sg.) či „puukkojunkkarit“ (pl.) a v několika případech se objevuje i označení „häij“ (sg.) nebo „häijt“ (pl.). Zatímco výraz „puukkojunkkari“ by se dal přeložit jako „výtržník s nožem“, původní význam slova „häij“ podle Heikkiho Ylikangase v současné finštině odpovídá výrazu „kovis“, tj. „tvrďák“ či „drsňák“ (Ylikangas, 1978). Termíny „puukkojunkkari“ a „häij“ jsou však dnes synonymní a označují účastníka vlny násilí odehrávající se v jižní Pohjanmaa od konce 18. století do konce 19. století. Protože v češtině neexistuje jejich přesný ekvivalent, budou tyto termíny na následujících stránkách uváděny již jen v originálním znění bez českého překladu. V některých případech je nahrazuji českým výrazem „bandita“, který však významu finských termínů zcela neodpovídá. Všechna finská vlastní a geografická jména, která se v této práci vyskytují, jsou skloňována, pokud jednoduše podléhají české flexi. Jména, která flexi nedovolují, především končící na –ä nebo –ö (jako v případě názvů obcí Ylihärmä či Isokyrö), zůstávají ve všech případech v nominativu. Ženská jména uvádím v nepřechýlené podobě. Překlady všech úryvků z literárních děl, které v práci uvádím, jsou mé vlastní.

2 Puukkojunkkarit a jejich doba

2.1 Vraždy a zabití v jižní Pohjanmaa v letech 1789—1825

Mezi lety 1789 a 1825 bylo v jižní Pohjanmaa zabito nebo zavražděno 241 lidí. Tyto zločiny se nejčastěji odehrávaly v neděli, v pondělí a na začátku a především na konci kalendářního roku. Kumulaci násilí na konec roku a týdne lze částečně vysvětlit přibývajícím volným časem pracujících: neděle byla dnem odpočinku a konec roku znamenal úbytek zemědělských prací. Spolu se zklidněním pracovního tempa přicházelo na podzim zvýšení počtu pořádaných rodinných událostí a slavností (Ylikangas, 1976, s. 46—53).

Heikki Ylikangas se domnívá, že kromě dostatku volného času a čtenějších slavností měla na zvýšené množství vražd a zabití ke konci roku vliv větší dostupnost alkoholu: v srpnu se z nové úrody vyráběla pálenka. Sezónní pracovníci v zemědělství si kořalku mohli dovolit zakoupit, jelikož vážný nedostatek námezdní pracovní síly zaměstnavatele nutil k vyplácení vysokých mezd. Opačná situace nastávala na jaře a na počátku léta, kdy dostupnost pálenky komplikovala její omezená nabídka a nedostatek finančních prostředků potenciálních kupujících (Tamtéž, s. 48).

Fakt, že po neděli se nejvíce zabití a vražd odehrálo v pondělí, lze vysvětlit tím, že nedělní aktivity často pokračovaly až do následujícího dne. Mnozí zaměstnanci v pondělí proti vůli zaměstnavatele nebo bez jeho vědomí zanedbávali pracovní povinnosti. Na počátku 19. století však začalo mnoho obcí tuto aktivitu, nazývanou „vapaa-“ nebo „joutomaanantaivietto“ (volné pondělí), považovat za kriminální čin (Tamtéž, s. 49—50).

2.1.1 Obcházení vesnic

Činností, která vedla v letech 1789—1825 k největšímu počtu zabití nebo vražd (padesát šest), bylo „kylänkierto“ (obcházení vesnic). Jednalo se o aktivitu, při které místní omladina putovala od domu k domu nebo od vesnice k vesnici. Do domů hosté vstupovali bez pozvání. Nejoblíbenějším dnem pro takové pochůzky byl víkend, především neděle, a cesty započaté v neděli v mnoha případech pokračovaly, jak již bylo naznačeno, až do pondělí. I o svátcích se tato aktivita těšila oblibě. Nejčastěji pochůzka začala tak, že se skupina procházela po vesnici a hledala dům, ve kterém se už shromáždila společnost.

Často se také mládež dávala do pohybu po skončení nějaké organizované události: dražby, taneční zábavy nebo pohřbu. Činnosti se obvykle věnovaly skupiny složené z mládeže z jedné vesnice, ale někdy se do jedné skupiny smísili lidé z vesnic několika. Skupiny pravděpodobně nejčastěji čítaly pět až šest členů (Tamtéž, s. 74—75).

Původním účelem pochůzek bylo pouhé strávení času, později skupiny do pohybu uváděla například i shánka po alkoholu. Účastníci výprav si v některých případech alkohol, kterého zvládli zkonzumovat velké množství, od obyvatel domů kupovali, v období Vánoc byla ale pálenka podle starého zvyku nabízena zdarma. Vrcholem roku byl v tomto ohledu den svatého Štěpána, kdy účastníci pochůzek požadovali po navštívených domech alkohol na světcevu počest. Výpravy ve jménu světce pokračovaly mnohdy ještě dva nebo tři další dny. Kromě společně tráveného času a touze po alkoholu bylo motivací k obcházení domů a vesnic v okolí vyhledávání konfliktů. Oblíbenou činností byl vandalismus, především rozbíjení oken. K rušení klidu stačilo ale i bušení dřevěnými zbraněmi do dveří, házení kamenů a polen o zdi, a především zpěv, křik, nadávky a výhrůžky (Tamtéž, s. 77—83).

2.1.2 Restaurační zařízení

Dvacet šest zabití nebo vražd se událo v restauračních zařízeních, ve kterých se opět podávaly alkoholické nápoje. V několika případech se jednalo o nelegální hospody. Na rozdíl od svateb a tanečních zábav, kde se srocovaly skupiny výtržníků, byli v hospodách častěji vystaveni násilí jednotlivci. Pro příchozího, který společnost v restauračním zařízení znal málo nebo vůbec, bylo nebezpečné vstoupit dovnitř, obzvlášť když se zde nacházelo hodně lidí. Cizinec se mohl snadno stát obětí podnapilé agresivní skupiny hostů. Osudné konflikty se nicméně odehrávaly i mezi stranami, které se znaly mnoho let. Agresivita si nacházela průchod při jakékoliv příležitosti a k rozpoutání potyčky stačila sebemenší záminka (Tamtéž, s. 65—68).

2.1.3 Taneční zábavy

V daném období se odehrálo dvacet jedno úmrtí na tanečních zábavách. Na rozdíl od svateb se taneční zábavy konaly během celého roku. Příležitost k jejich pořádání dávaly rodinné oslavy; v takových případech bývali hosté na zábavy zváni tak jako na svatby. To nicméně neodrazovalo nezvané hosty, jejichž přítomnost opět snadno vedla ke konfliktům. Mládež ale taneční zábavy pořádala i sama pro vlastní potěšení – se svolením hospodáře,

bez něj, nebo dokonce za jeho nepřítomnosti. Zábavy opět tvořily vyhledávanou příležitost pro prodej a nákup pálenky. Kromě nezvaných hostů a konzumace alkoholu přispívalo ke vzniku konfliktů to, že se na zábavy často scházeli návštěvníci z několika obcí. Bylo obvyklé, že pokud se účastník zábavy vydal na cestu domů sám, byl napaden. Příhodnější tedy bylo pohybovat se ve skupině mládeže z domovské vesnice; takové skupiny se ale často zapletly do šarvátky se skupinou z vesnice jiné. K půtkám docházelo i v souvislosti s délkou tanečních zábav: po několikadenním veselí hosté jen neradi odcházeli domů. 14. ledna 1821 vznikl ve Vöyri konflikt, který vyústil v zabití, když se hospodář pokusil vykázat omladinu po skončení zábavy ze svého pozemku. Skupiny podnapilé mládeže se navíc obvykle po odchodu ze zábavy neodebraly domů, ale buď prováděly výtržnosti, hlučely a rozbíjely okna na místě konání zábavy, nebo se vydaly na pochůzku po okolí (Tamtéž, s. 60—63).

2.1.4 Svatby

Další z příležitostí, při které lidé přicházeli o život, byla svatba; v daném období se odehrálo třináct takových úmrtí. Stejně jako v případě tanečních zábav přispívaly i na svatbách ke vzniku konfliktů velké množství hostů, přítomnost nezvaných návštěvníků a délka trvání: oslavy někdy trvaly i dva nebo tři dny. Podstatný vliv na chování hostů měla opět konzumace alkoholu: téměř všichni účastníci šarvátek byli údajně ve větší či menší míře pod jeho vlivem a je pravděpodobné, že kromě přípitku a přiměřeného množství alkoholu pro hosty zdarma bývalo možné alkoholické nápoje na svatbách i zakoupit. Konflikt obvykle vyvolali podnapilí nezvaní hosté, kteří se cítili dotčení tím, že nedostali pozvánku (Tamtéž, s. 56—57).

2.1.5 Karetní hry

Devět osob v daném období zemřelo při karetní hře. Ačkoliv je tato zábava ve Finsku známa nejpozději od konce 17. století, jako jev rušící veřejný pořádek je zmiňována až ve druhé polovině 18. století, kdy se již často hrálo o peníze, a jednalo se tedy o hru hazardní. Hazard nicméně nepůsobil problémy pouze v jižní Pohjanmaa; v roce 1792 byl zakázán v celém Švédském království. Karty se nehrály pouze o peníze, ale i o alkohol. Jelikož první oběť padla při této činnosti až v roce 1821, je možné, že se hraní o alkohol rozšířilo právě až ve 20. letech 19. století. I malé množství prohraného či vyhraného

alkoholu nebo nevelký prohraný či vyhraný peněžní obnos mnohdy stačily k vyprovokování osudové šarvátky (Tamtéž, s. 68—71).

2.1.6 Ostatní příležitosti

Kromě výše zmíněných událostí docházelo k zabíjení a vraždám i při jiných příležitostech, při kterých se shromažďovalo větší množství lidí. Jednotky případů se odehrály na trzích, na pohřbech, při platbě daní, u soudu, při zemědělských pracích, na dražbách, při dělení dědictví, při rybaření či na křtinách. Trhy byly příhodné pro větší konflikty mezi obyvateli různých vesnic, jelikož se na nich shromažďovaly osoby z širšího okolí. Spory vznikaly například mezi finskojazyčným a švédskojazyčným obyvatelstvem. Za konflikty opět často stál alkohol, který byl nabízen také na křtinách, na pohřbech, při zemědělských pracích i při dražbách – v podstatě tedy při každé příležitosti, která znamenala větší společnost (Tamtéž, s. 92—94).

Ačkoliv shromáždění většího množství lidí představovala hlavní příležitost k potyčkám, k zabitím a vraždám docházelo i jinde – dvě pětiny z celkového počtu incidentů se odehrály na místě, kde bydlel pachatel nebo oběť, na cestě nebo silnici, v lese nebo jinde. Na rozdíl od svateb, tanečních zábav apod. se zde zločinů častěji dopouštěli jednotlivci. Usmrcení provedená ve společnosti byla obvykle kvalifikována jako zabití, zatímco v soukromí a na místech mimo společnost docházelo častěji k vraždám. Obvyklým motivem vražd byly ekonomické zájmy pachatele, například ve sporech o dědictví nebo o pozemky. Docházelo i k loupežným vraždám, které byly až do roku 1821 doménou pouze švédskojazyčného obyvatelstva. V jižní Pohjanmaa se odehrálo i několik nájemných vražd a čtrnáct případů, ve kterých obětí byl manžel nebo manželka pachatele či kdy motiv vznikl z nějakého sporu v milostném životě (Tamtéž, s. 94—99).

2.1.7 Zbraně

Mezi zbraně, které byly používány, patří kůly z plotu, dřevěné tyče, polena, klacky a další dřevěné předměty, kovová ramena závaží, kovové tyče, pohrabáče, hlavně pistolí nebo pušek a další tupé kovové předměty, kameny, jed, bajonety, šavle, sekery, střelné zbraně, biče a samozřejmě nože. Souboje probíhaly i beze zbraní za použití pouhé fyzické síly (kopání, bití pěstmi, dušení a škrcení). Ačkoliv označení puukkojunkkarit nabádá k domněnce, že tito zločinci bojovali hlavně s nožem v ruce, největší počet obětí byl

v letech 1789—1825 usmrcen dřevěným předmětem. Nůž má ale mezi ostatními zbraněmi a dalšími násilnými technikami zvláštní pozici, jelikož jeho užívání se v daném období rozšiřuje nejrychleji (Tamtéž, s. 105—114).

Nůž jako zbraň se šířil pravděpodobně od západního pobřeží a zpočátku byl k usmrcování používán hlavně ve švédskojazyčné oblasti. Kromě toho byl dříve než jinde používán v obcích s největším rozsahem násilí. Nůž začali nejprve nosit vojáci, pachtýři a nádeníci. Tito první uživatelé nože nenosili viditelně na opasku, kde by byla plně využita jejich odstrašující funkce, nýbrž je až na výjimky schovávali do kapes nebo do jiných částí oděvu (Tamtéž).

Ti, kteří nosili nůž schovaný v kapse, se nesnažili utajit pouze jeho existenci, ale i případné použití. Útočník obvykle zbraň po jejím použití zahodil a poté tvrdil, že mu nalezený zakrvácený nůž nepatří. Oběti se pak většinou snažily přítomné upozornit křikem, že došlo k napadení a kdo se ho dopustil. 27. října 1804 na svatbě v Koivulahti Simon Hjort bodl pachtýře jménem Gustaf Brännbäck. Ten po napadení zvolal: „*Voi Jeesus Simon, sinä pistit minua.*“ („*Kristepane, Simone, ty jsi mě bodnul!*“) Hjort odpověděl: „*Piru sinua on lyönyt, en minä.*“ („*Sám čert tě bodnul, ne já.*“) Samotné bodnutí ani zbraň nikdo z přítomných neviděl. Mnohdy si ani sama oběť nevšimla, kdo se činu dopustil (Tamtéž, s. 119—120, 391).

K popularizaci nože a jeho častějšímu užívání došlo z několika důvodů: jednalo se o účinnou zbraň, která uživateli umožnila dostat se v souboji rychle do výhodnější pozice, jelikož již jedno bodnutí mohlo soupeře vyřadit ze hry. I malý a fyzicky slabý muž byl tak díky noži schopen vydat se na úspěšnou dráhu bandity, která se dříve hodila pouze pro muže silné. Nůž byl také díky svým rozměrům příhodný při půtkách v interiérech či tlačenicích, kde měli soupeři omezený prostor. Před jeho rozšířením museli účastníci konfliktu nejdříve opustit dům, opatřit si zbraně, obvykle rozměrnější, a v půtce pokračovat venku. K soubojům v interiérech typicky docházelo při výše zmíněném obcházení vesnic, rozšíření užívání nože tak souvisí s častějším provozováním této činnosti. Používáním bodné zbraně si puukkojunkkarit především budovali pověst neohrožených a krutých mužů, se kterými se není radno dostat do křížku: už jen povědomí, že je bandita bez lítosti ochotný způsobit nožem vážné rány, potenciální soky odrazovalo od vyvolávání konfliktů (Tamtéž, s. 121—122).

2.2 Vraždy a zabití v jižní Pohjanmaa v letech 1826—1900

Podle Lassiho Huttunena se v letech 1789—1822 počet každoročně zabitých či zavražděných v jižní Pohjanmaa stabilně pohyboval pod hranicí deseti obětí ročně. Tato hranice byla prolomena roku 1823, kdy násilnou smrtí zemřelo právě deset osob, a až na několik výjimek byl stejný či vyšší počet lidí usmrcen každý rok. Huttunenova statistika končí rokem 1900. V roce 1828 bylo poprvé zabito či zavražděno více než dvacet osob; tak vysoký počet obětí se ale znovu objevuje až v roce 1849. I v 50. letech 19. století se množství každoročně usmrcených osob pohybuje od sedmi do osmnácti. Při čtení statistik lze pozorovat kolísání množství zabití a vražd, jejich počet mohl v jednom roce oproti předchozímu stoupnout či klesnout i o třetinu až polovinu (Huttunen, 1958, s. 131—133).

Zřetelný zlom nastává na počátku 60. let 19. století, kdy začíná absolutní vrchol činnosti puukkojunkkarit. Toto období trvá až do konce 80. let 19. století. Během těchto třiceti let násilnou smrtí zemřelo přes šest set lidí, v průměru tedy zhruba dvacet ročně. Počet mrtvých je do třech desetiletí rozložen rovnoměrně: dvě stě pět osob zemřelo v 60. letech, sto devadesát devět osob v 70. letech a dvě stě šest osob v 80. letech. V tomto období bylo mrtvých obvykle méně než třicet za rok; tato hranice byla překročena pouze dvakrát: v roce 1884, kdy zemřely třicet dvě osoby, a roku 1865, kdy násilným způsobem přišlo o život třicet devět lidí. Toto číslo činí ze zmíněného letopočtu nejchmurnější rok v celém období působení puukkojunkkarit. V posledním desetiletí 19. století množství usmrcených osob opět klesá na hodnoty shodné zhruba s těmi z 50. let 19. století, tj. asi sto třicet pět osob za celou dekádu. Celkově bylo v letech 1789—1900 v jižní Pohjanmaa zabito či zavražděno téměř tisíc čtyři sta osob (Tamtéž).

Vlna násilí nezasahovala celou oblast jižní Pohjanmaa zcela rovnoměrně; některé obce jí trpěly více než jiné. Mezi nejnásilnější oblasti patřily Alahärmä, Kauhava, Lapua a Ylistaro: v prvních dvou zmíněných v období mezi lety 1790 a 1900 násilnou smrtí zemřely sto tři, resp. sto jedna osoba, ve druhých dvou zmíněných byl počet obětí sedmdesát osm, resp. sedmdesát šest. Nejvíce se v těchto oblastech stejně jako v celé jižní Pohjanmaa zabíjelo a vraždilo v období absolutního vrcholu činnosti puukkojunkkarit, tj. mezi lety 1860—1889. V obcích Alahärmä, Kauhava, Lapua a Ylistaro jsou počty obětí z tohoto období následující: šedesát, čtyřicet devět, třicet devět a třicet osm mrtvých (Tamtéž, s. 142, 144—148, 168).

2.3 Nejznámější puukkojunkkarit a jejich ohlas

Jak vyplývá z Huttunenovy statistiky a Ylikangasovy analýzy, výtržníků v jižní Pohjanmaa působil nespočet. Jen někteří z nich si však dokázali vybudovat takový respekt a pověst, že na ně jejich okolí s bázní vzpomínalo ještě mnoho let po jejich smrti. Mezi takové muže patřili bezpochyby Antti Isotalo a Antti Rannanjärvi, kteří v jižní Pohjanmaa šířili postrach od 40. do 60., resp. od 50. do 80. let 19. století. Jména těchto mužů jsme zmínili již v úvodu a jejich osudům se dále věnujeme ve všech následujících kapitolách. Mezi méně známá jména patří například Jaska Pukkila, Juha Passinen, Köpi Näsi či Janne Sippola. Bližší informace o těchto mužích se nacházejí ve třetí kapitole.

Pověst puukkojunkkarit pomáhali vytvářet autoři písní, kterých již za životů banditů vzniklo velké množství. Tito lidoví skladatelé si dávali záležet na tom, aby písně měly chytlavou melodii i slova, a díky tomu se rychle šířily po kraji. Texty byly výhradně kladné; jen tak se jejich autoři mohli obávaným puukkojunkkarit vetřít do přízně. Autor písně, která by bandity neoslavovala, nýbrž hanila, by na pomstu nečekal dlouho (Ylikangas, 1976, s. 25). Následující texty či jejich úryvky zachycují činy banditů nebo události z jejich života, kterým se podrobněji věnují následující kapitoly.

V prvním z nich vidíme kromě odkazu na Isotala a Rannanjärviho i zmínku o okresním policejním náčelníkovi policie Hägglundovi, který byl mezi bandity známý jako „Kauhavan ruma vallesmanni“ (ošklivý kauhavský náčelník). Třetí strofa vzpomíná na výše zmíněného Jasku Pukkila, zatímco poslední strofa odkazuje na Rannanjärviho úmrtí v roce 1882. Bližší informace o Hägglundově životě a o Rannanjärviho smrti se nalézají v páté kapitole.

*“Isontalon Antti ja Rannanjärvi
ne jutteli kaharen kesken:
,Tapa sinä Kauhavan ruma vallesmanni
ja minä nain sen komian lesken!’*

*Ensin ne portahat särjettiin
ja sitten vasta muuri,
Isoo-Antti se erellä kulki,
joka joukosta oli suurin.*

*„Antti Isotalo a Rannanjärvi
mluvili mezi čtyřma očima:
,Ty zabij ošklivého kauhavského náčelníka
a já si vezmu jeho pěknou vdovu!’*

*Nejdřív rozbili schody
a pak teprve zed’,
vpředu krácel Isoo-Antti
který byl ze všech největší.*

*Isontalon Antti oli ensimmäinen
ja Rannanjärvi oli toinen,
Pukkilan Jaska se Kauhavalta
oli kolmas samanmoinen.*

*Antti Isotalo byl první
a Rannanjärvi byl druhý,
Jaska Pukkila z Kauhavy
byl třetí takový.*

*„Sitten on piru, ‘sano Rannanjärvi,
„jos minä miestä pelkään!‘
Tervaskannolla kuonon päähän
ja teräksellä pitkin selkää!*

*„Ať se propadnu, ‘povídal Rannanjärvi,
„jestli mám z někoho strach!‘
Pařezem po tlamě
a ocelí po zádech!*

*Vaasan veri ei vapise
eikä Kauhavan rauta ruostu.
Niskasta kiinni ja puukolla selkään,
jollei se muuten suostu!*

*Vaaská krev se nechvěje
a kauhavské železo nerezne.
Chytit za krk a nožem do zad,
jestli se nepoddá.*

*Ei saa laulaa Rannanjärvestä,
Rannanjärvi on kuollu.
Rannanjärven hauralle
on marmorikivi tuotu.”
(Kuusisto, 2013, s. 78)*

*O Rannanjärvim se nesmí zpívat,
Rannanjärvi zemřel.
Na Rannanjärviho hrob
přinesli náhrobní kámen z mramoru.”*

Následující úryvky zachycují události krátce po Rannanjärviho smrti:

*„Rannanjärvi kun tapethiin,
niin härmälääset ne itki.
Rannanjärven veri oli juassu
Rytinevan ojaa pitkin.”
(Ylikangas 1976, s. 197)*

*„Když Rannanjärviho zabili,
härmští plakali.
Rannanjärviho krev proudila
rytinevskou strouhou.”*

*„Kun Rannanjärviä haurathiin,
niin kellokkaa ei soinu.
Ei siälä pappi saarnannu
eikä lukkari veisata voinu.”
(Tamtéz, s. 198)*

*„Když Rannanjärviho pohřbívali,
ani zvon nezazvonil.
Pastor tam nekázal,
ani kostelník zazpívat nemohl.”*

Dva následující úryvky odkazují na události ze života dvou jiných banditů, Janneho Sippoly a a Jasky Pukkily. Vainaa-Jaakko (nebožtík Jaakko) označuje Jaakka Ylitala, kterého Pukkila v roce 1851 zavraždil (Alanen, 1931). Osudu obou banditů se věnuje podkapitola *Esa* ve třetí kapitole.

„Sippolan Janne se Vaasan linnass'
oli kaikkein kovin fanki.
Kolmella lukulla lukittu
ja neljäs oli rautakanki.“
(Tamtéž)

„Janne Sippola ve vaaském vězení
byl nejdrsnějším vězněm ze všech.
Třemi zámky zamčený
a navrch ještě železnou závorou.“

„Vainaa-Jaakko se lattialla
makas niinkuin lahtinauta,
Siperian kaivannoiss'
on Pukkilan Jaskan hauta.“
(Tamtéž)

„Nebožtík Jaakko na podlaze
ležel jako zvíře po porážce,
v jámě na Sibiři
má Jaska Pukkila hrob.“

Puukkojunkkarit inspirují hudební tvorbu i v dnešní době: finský zpěvák Lauri Tähkä se skupinou *Lauri Tähkä & Elonkerjuu* nahráli lidovou píseň *Härmästä poikia kymmenen* (Deset chlapců z Härmä), která vyšla v roce 2004 na albu *Syntymähäijt* (Häjyt od narození). Lidové písně z jižní Pohjanmaa včetně těch s vyprávěním o puukkojunkkarit přepracovává i skupina *Antti & Isotalo*, kterou v současné době tvoří Antti Rask, Ella Isotalo a Mirva Tarvainen. Isotalo pochází z jižní Pohjanmaa, zatímco jedním z Raskových předků je údajně sám Jaska Pukkila. Skupina se při zpěvu doprovází hrou na strunné nástroje (Antti & Isotalo, 2017).

Puukkojunkkarit se v průběhu 20. a 21. století stali také námětem několika finských filmů. Uvedme například snímek *Pohjalaisia* (Lidé z Pohjanmaa) z roku 1925 stejnojmenný film z roku 1936; oba byly natočeny podle divadelního dramatu *Pohjalaisia* Artturiho Järviluomy. Příběh Anttiho Isotala a Anttiho Rannanjärviho a jejich konflikt s okresním náčelníkem policie zachycuje film také s názvem *Härmästä poikia kymmenen* (Deset chlapců z Härmä) z roku 1950. Snímek *Häjyt* (Häjyt) z roku 1999 se příběhy banditů z 19. století inspiruje a upravené je situuje do současnosti. Zatím nejnovějším filmem s tematikou puukkojunkkarit je drama *Härmä* (Härmä) natočené roku 2012 (Elonet, 2013).

S puukkojunkkarit se lze setkat i jinde než v hudbě a kinematografii: jejich odkaz pronikl především v jižní Pohjanmaa do mnoha odvětví lidské činnosti. V Seinäjoki se nachází bar pojmenovaný *Härmän häjy* (Härmský häjy) či sportovní sdružení *Häjyt*. Jistá firma z Kauhavy specializující se na výrobu tradičních nožů nese název *Puukkojunkkarit* (Puukkojunkkari, 2016). V jihofinské Kouvoile sídlí sdružení *Puukkojunkkarit RY*, jehož cílem je udržovat a rozvíjet finskou „kulturu nožů“ a organizovat kulturní události (Puukkojunkkarit, 2016). Mezi lety 2009 a 2011 fungoval v obci Teuva obchod *Häjä-liike*,

který se zabýval prodejem fanouškovských předmětů výše zmíněné skupiny *Lauri Tähkä & Elonkerjuu*. Zmiňme například ještě kauhavskou firmu *Häjä Live OY*, která se specializuje na organizaci koncertů a jiných vystoupení, firmu s názvem *Häjä-S* nabízející služby v oblasti IT a sídlící nedaleko Seinäjoki, společnost *Kiinteistö OY Pikku-Häjä* se sídlem v Ylihärmä a působící na realitním trhu či profesionálního boxera Juha Haapoju rovněž z Ylihärmä, jehož přezdívka zní Härmän häjä (Härmský häjä) a který se pod značkou *Häjä Haapoja OY* věnuje trénování boxu (Koivula, 2018; Lauri Tähkän ja Elonkerjuun Häjyt-liike lopettaa Teuvalla, 2011).

3 **Santeri Alkio: *Puukkojunkkarit: kuvauksia nyrkivallan ajoilta* (Puukkojunkkarit: obrázky z dob pěstního práva)**

3.1 **Autor**

Autorem románu *Puukkojunkkarit* z roku 1894 je politik a spisovatel Santeri Alkio. Alkio se narodil roku 1862 v obci Laihia v provincii Pohjanmaa. Jeho otec Juho Filander vystřídal několik zaměstnání; nakonec se začal věnovat zemědělství a obchodu se smíšeným zbožím. Tyto dvě oblasti formovaly Alkiovo budoucí směřování. Jako jeden z prvních žáků absolvoval základní školu založenou v obci Laihia v roce 1870. Ke svému velkému zklamání nebyl kvůli neznalosti švédského jazyka přijat na střední školu ve středisku provincie Vaase a vyššího vzdělání už nedosáhl. Tento neúspěch nicméně Alkiovi nezabránil v celoživotním sebevzdělávání (Mylly, 1997).

Velkou ranou byla pro mladého Alkia ztráta rodinné usedlosti, jejíž udržování se rodině nevyplácelo. Otec tuto ztrátu snažil vynahradit rozšířením obchodu, dostal jej však do dluhů, které po jeho smrti v roce 1882 zůstaly spolu s obživou rodiny na starost devatenáctiletému Alkiovi. Jeho ngramotná matka Maria se na podnikání mohla podílet jen omezeně a dva mladší bratři byli ještě malé děti. Obchod, který se podařilo oprostit od dluhů, zajišťoval rodině živobytí dlouhé roky, než ho Alkio v roce 1904 prodal. Alkiovo první manželství trvalo od roku 1885 až do smrti jeho ženy v roce 1894. Ve svazku se narodilo pět dětí, z nichž čtyři zemřely v raném věku. Vedle role živitele rodiny trpícího ranami osudu se Alkio začal zabývat aktivitami, které podněcovaly jeho intelektuální růst: kultura, společenská angažovanost a podpora vzdělanosti (Tamtéž).

V 80. letech 19. století vzniklo v jižní Pohjanmaa hnutí Nuorisoseuraliike (Spolek mládeže), jehož cílem byla osvěta mladých a propagace vzdělání a které se později rozšířilo do dalších částí země. Alkio, který nabádal k důvěře ve zdravé hodnoty venkovského života, sehrál ve směřování hnutí významnou roli a dodnes je považován za jeho ideového otce. V roce 1906 se podílel na práci výboru, který připravoval vznik nového parlamentu, a reprezentoval zde radikální demokratickou linii. Alkio mimo jiné podporoval variantu jednokomorového zákonodárního sboru a všeobecné volební právo. V prvních parlamentních volbách v roce 1907 byl Alkio zvolen poslancem za stranu mladofennomanů, po několika měsících se však přidal k nové a malé straně zvané Maalaisliitto (Agrární svaz), která ve volbách získala devět křesel z dvou set. V prvních

parlamentních volbách nezávislého Finska v roce 1919 dovedl Alkio Agrární svaz jako jeho předseda k zisku čtyřiceti dvou křesel. Kromě poslaneckého mandátu v letech 1907—1908, 1909—1914 a 1917—1922 zastával Alkio v letech 1919—1920 funkci ministra sociálních věcí. Dráhu poslance opustil v roce 1922. Nadále ve Alkio věnoval práci pro deník *Ilkka*, který v roce 1906 založil a jehož šéfredaktorem zůstal až do své smrti v roce 1930. (Mylly, 1997; Jutikkala, 2001, s. 217).

Dráhu spisovatele Alkio započal v roce 1887 knihou *Teerelän perhe* (Rodina Teereläova) odehrávající se v jižní Pohjanmaa. Jeho další dílo, román *Mennyt* (Co pominulo) z roku 1892, nese rysy klíčového románu. V roce 1894 vyšel román *Puukkojunkkarit*, díky kterému na sebe Alkio upozornil jako spisovatel. V roce 1896 vydal Alkio knihu *Murtavia voimia* (Drtivé síly), volné pokračování románu *Puukkojunkkarit*, jehož námětem je hladomor v roce 1867. V románu vystupují některé postavy známé čtenáři již z *Puukkojunkkarit* (Mylly, 1997).

3.2 Geneze vzniku románu

Nakladatel Werner Söderström vyslechl Alkiovy plány již na jaře 1893: spisovatel si přál napsat dílo, které by zpracovávalo historii jižní Pohjanmaa počínaje dobou slavných puukkojunkkarit. Vzhledem k množství materiálu se nicméně vzdal plánu sepsat události celé druhé poloviny 19. století v jednom díle a rozhodl se, že látku rozdělí do několika různých knih. První z nich měla zpracovávat právě příběhy slavných banditů. Dostat se do hloubky tohoto jevu byl odvážný cíl, o který se nikdo předtím nepokusil. Pro Alkia nepředstavovali puukkojunkkarit neznámý námět; násilné šarvátky se odehrávaly v době Alkiova dětství i v jeho rodné Laihie, kde bylo v letech 1850—1897 zabito nebo zavražděno dvacet čtyři osob. I zde chlapci a děvčata projevovali rváčům obdiv a zpívali o nich písně (Huttunen, 1958, s. 140; Alanen, 1976).

Alkio v roce 1892 podnikl cestu do oblastí Kauhava a Härmä, aby zde sesbíral materiál pro připravovaný román. Z Härmä pocházel Alkiův přítel Esa Eetu Takala, student filozofie pobývajícím v době Alkiovy cesty v Helsinkách. Z Alkiovy korespondence s Takalou vyplývá, že jeho cesta se odehrála mezi 23. srpnem a 15. zářím. Z dopisů je také zřejmé, že Alkio neupozornil Takalu na svou cestu předem, ale až zpětně ho informoval, že v Härmä navštívil jeho bratra Iisakkiho Takalu, aby si od něj vyslechl příběhy z historie kraje. Dalším zdrojem informací byl Matti Sippola, zakladatel hnutí Nuorisoseuraliike, u

kterého se Alkio během své cesty ubytoval. Jak Alkio dosvědčil v dopise jistému jinému příteli, některé Sippolovy příběhy se nezakládaly zcela na pravdě. Ačkoliv se Alkio při tvorbě románu opíral o skutečné události, netrval na historicky přesných detailech. Při vyprávění příběhů se obvykle držel jejich předloh věrněji, zatímco v koncepci románových postav více uplatňoval autorskou volnost (Alanen, 1976).

3.3 Fabule románu

Román je rozdělen na dvě téměř stejně dlouhé části, první z nich obsahuje jedenáct kapitol, druhá dvanáct kapitol. Kapitoly tvořící první část jsou: *Järvelän Santra*, *Junkkarit*, *Palanen jokapäiväistä elämää*, *Valeen keinot*, *Kolinoita*, *Äidit*, *Heränneitä*, *Herra nimismies*, *"Pitäjän paras poika"*, *Nuoriso elementissään* a *Korvenloukon tappelu* (Santra Järvelä, Bandité, Kousek každodenního života, Valeeho metody, Hromobití, Matky, Pietisté, Pan okresní policení náčelník, „Nejlepší chlapec v okrese“, Mládež ve svém živlu, Korvenloukkoský boj). Druhá část se skládá z následujících kapitol: *Pakolainen*, *Kotona*, *Paha olla*, *"Minä taikka sinä..."*, *Seurauksia*, *Yöllisiä tapauksia*, *Muuan rihipäivä*, *Karkuri*, *Heränneitten seurassa*, *Nuorten seurassa*, *Esa!* a *Solmu* (Na útěku, Doma, Soužení, „Já nebo ty...“, Následky, Noční události, Jeden den v sušárně obilí, Uprchlík, Ve společnosti pietistů, Ve společnosti mladých, Esa!, Svazek). Na následujících řádcích uvádíme stručný obsah románu; podrobnější popis fabule je přílohou práce.

3.3.1 První část

Příběh se odehrává v polovině 19. století. V úvodu se čerstvě sedmnáctiletá Santra Järvelä potýká s nočními nájezdy nápadníků, z nichž jí rodiče vyberou za manžela banditu Ellu Kuivanena. Ačkoliv se dívka více zamlouvá hospodář z pietistické rodiny Valee Laitala, s Ellou se neochotně zasnoubí. Mezitím se setkáváme se čtveřicí mladých puukkojunkkarit, kterými jsou již zmíněný Ella Kuivanen, Esa Karhu, Antti Iikka a Koipi-Siukku, a jejich vůdčí osobností jménem Vennu Kari. Seznamujeme se blíže s Valeem Laitalou, který podnikne radikální krok a za pomoci přítele v noci tajně odveze Santru k sobě domů. Když ráno zděšená rodina zjistí, že Santra zmizela, na místo přijíždí Ella, Esa, Vennu a Koipi-Siukku. Ella chce vidět svou snoubenku, její rodiče musí s pravdou ven a snoubenec zuří.

Ve vesnici Korvenloukko doma u Valeeho Valee a Santra litují svého unáhleného činu. Valee se tak s několika sousedy vydá k Santřiným rodičům a získá jejich souhlas k sňatku. Domluví se, že Santra ještě několik dnů zůstane u Valeeho, kde je v bezpečí. Puukkojunkkarit mezitím zjistí, kde dívka pobývá, a plánují za její „krádež“ pomstu. Blíží se noc svatého Michala, kdy tradičně bandité pořádají jízdy na kradených koních. Pietističtí muži z Korvenloukka v čele s Jannem Hautalou plánují, že se tentokrát zlodějům postaví a vytvoří jakési hlídky. Noc svatého Michala celý kraj očekává s napětím. Když přijde, pietistická hlídka střežící cestu do vesnice se dostane do křížku s první vlnou jezdců na kradených koních. Druhá vlna puukkojunkkarit s Esou v čele se dostane do vsi, kde se strhne bitva, ze které bandité prchají poražení.

3.3.2 Druhá část

Potupený Esa se vrací domů, kde se od jednoho z mladších kumpánů dozvídá, že Valeeho nevěsta se v noci vrátila k rodičům – bitva s korvenloukkoskými byla tedy zbytečná. Esa propadne chmurné náladě a následující dny tráví doma přemítáním o svém životě. Ville Savioja, jeden z pietistů, kterému Esa dluží peníze, mezitím žádá o exekuci jeho majetku. O několik dní později skutečně okresní náčelník policie Lindblom učiní soupis majetku a chystá jeho dražbu. Siukku chce zabít potulného obchodníka a okrást ho, napoprvé je však jeho záměr překažen. Činu se dopustí později, o kořist se rozdělí s Vennuem a jedné noci si k němu jde vyzvednout svou část lupy. Stejně noci Esa ukradne dva koně a povoz, na kterém se prohání po okolí. Následujícího dne, když se Esa věnuje práci v sušárně obilí, za ním přijde několik mužů v čele s Jannem Hautalou a vyptávají se na dva zmizelé koně. Esa svou účast na krádeži popírá, uvědomuje si však, že vězení je nevyhnutelné.

Po návratu domů se Esa dává na útěk. V lese si vzpomene na shromáždění pietistů, kam se ostatní puukkojunkkarit chystají jít a vyvolat s pietisty konflikt. Když Esa dorazí na místo, spolu s ostatními bandity vtrhne do domu, kde shromáždění probíhá, nikdo z nich však v opojení krásnou písní nic neudělá. Následujícího dne se Esa dozvídá, že Ville Savioja na popud ostatních pietistů požádal o exekuci jeho majetku. Koná se svatba Valeeho a Santry; jedním z hostů je i Vennu. Esa, který mezi pozvanými není, náhle přichází a snaží se vyvolat rvačku, ostatní přítomní ho však rychle chytí a zastaví. Zatímco Janne Hautala venku Esu bije a svazuje, Vennu si užívá vítězoslavného pocitu: právě se zbavil nebezpečného konkurenta. Svázaného Esu odvázejí na povozu pryč. Bandita odjíždí

s vítězným pocitem pána všech puukkojunkkarit, který se po skončení trestu vrátí a bude pokračovat v terorizování okolí.

3.4 Románové postavy

Z několika desítek hrdinů, kteří v románu vystupují, jsme k analýze vybrali osm nejvýraznějších, kterým se budeme podrobněji věnovat v následujících podkapitolách. Snažíme se shrnout vlastnosti postav, které případně ilustrujeme úryvky z díla, a najít jejich reálné předlohy, pokud existují. Hrdiny jsme pracovníčně rozdělili do tří skupin: puukkojunkkarit, pietisté a ostatní postavy. Do první kategorie spadá Esa Karhu, jeho matka a Vennu Kari. Ačkoliv se Esova matka neúčastní výtržností a krádeží, mezi puukkojunkkarit jsme ji zařadili, protože je její příběh úzce spjatý s příběhem jejího syna. Skupina pietistů zahrnuje Valeeho Laitalu, Janneho Hautalu a kazatele Mallenia. Do poslední kategorie patří Santra Järvelä a okresní policejní náčelník Lindblom, nevyhraněné postavy, které nebojují za žádnou ze zneprátených stran.

3.4.1 Puukkojunkkarit

3.4.1.1 Esa Karhu a jeho matka

Hlavní postavou příběhu a především jeho druhé části je Esa Karhu, který je čtenáři představen jako „král banditů“. Stát se nejlepším ze všech puukkojunkkarit bylo jeho životním cílem a tato touha ho hnala do dalších soubojů a situací, v nichž si postupně skutečně vybojoval uznání, respekt a věhlas. Přirozeně se stal vůdcem mladých puukkojunkkarit a nástupcem Vennua, který se již neúčastnil každodenních nočních jízd. Jak je však patrné z Vennuovy snahy zbavit se Esy, Vennu sám si Esův úspěch nepřál a cítil se jeho sílící pozicí ohrožený.

V deváté kapitole první části je Esa popisován jako muž rozhodnutý nikdy neopustit svůj současný životní styl, tak jak se přihodilo mnohým před ním, nýbrž budovat dál svou slávu a svými činy ohromovat „půlku světa“. Později, když si začíná uvědomovat bezvýchodnost své situace, uvažuje o uzavření manželství a z jeho myšlenek lze vyčíst chuť napravit se. Čtenář pozoruje určitý hrdinův vývoj, který je ve vteřině opět zvrácen, když se Esa rozhoduje provést další „hrdinský“ čin. Takových momentů lze v románu nalézt mnoho. Esa se chová nahodile, činí impulzivní rozhodnutí a zřejmě mu chybí

duševní vyrovnanost. Potácí se na hraně zákona a není s to rozhodnout se, na které straně chce kráčet. Je nevyzpytatelný a své plány mění v okamžiku a zdánlivě bez jakékoliv motivace. Esovy záchvaty vzteku se mění v záchvaty pláče a naopak, přepadají ho melancholické stavy střídané hrdinským odhodláním dobýt jako největší puukkojunkkari svět. Návaly citu vůči kumpánům končí tím, že Esa vytáhne nůž a baví se jejich strachem. Vlastním přičiněním se bandita dostává do spirály záchvatů sebelítosti, strachu o svou budoucnost, touhy po pomstě, pocitu křivdy, paranoidních stavů a přesvědčení o vlastní neporazitelnosti, ze které se zřejmě nedokáže osvobodit.

Ke změně životního stylu se Esu snaží přimět jeho matka, dlouholetá alkoholička, neschopná sama změnit vlastní život. Její matka zemřela brzy a otcí, spořádanému hospodáři, nezbyval na výchovu dcery čas. Dívka vyrůstala bez dozoru a její morálka upadala: provdala se, pálila s manželem kořalku a začala nezřízeně pít. Ačkoliv muž před ní pití schovával, žena se k alkoholu vždy nějakým způsobem dostala. Manžel nakonec sám také alkoholu propadl. Když náhle zemřel, při pitvě byla zjištěna přítomnost jedovaté látky a žena, podezřelá z vraždy, skončila ve vězení.

Ačkoliv matka syna zřejmě milovala a miluje upřímnou mateřskou láskou, nedokázala překonat závislost na alkoholu a k dítěti se postavit jako zodpovědný rodič. Esa tak stejně jako ona vyrůstal bez výchovy. Matka byla připravená omlouvat všechny jeho prohřešky, pokud jí nepřekážel při konzumaci nebo shánění alkoholu. Děje se tak i v Esově dospělosti. Matka se ho zastává, zapírá jeho činy a má o něj strach, trápí ji jeho dluhy a vidina, že Esovi hrozí vězení za krádež koně. V lepších chvílích spolu matka se synem popíjejí alkohol, v těch horších na matčino domlouvání Esa reaguje nevybíravě a s matkou se hádá a je na ni hrubý. Oba vědí, že má mladý muž převahu, matka mu tedy ustupuje a často působí poněkud apaticky. Esa matce její přístup k výchově často vyčítá:

„Kun minullakin olisi ollut ihmistenmoinen äiti, niin kyllähän minustakin olisi ihminen tullut [...] Mutta kun äitini on juonut aina, niin hän ei ole ikänä antanut minulle hyvän neuvon sanaa, että vain olisi itse saanut elää niin kuin halutti.” (Alkio, 1894)

„Kdyby se moje máma chovala jako člověk, tak by se člověk stal určitě i ze mě. [...] Ale když máma vždycky pila, nikdy mi neporadila ani půl slova, jenom aby si mohla žít, jak se jí chtělo.“

V prvním odstavci této podkapitoly jsme zmínili problematický vztah mezi Esou a Venuem. Vzájemné soupeření prokládané projevy srdečného přátelství je však typické i

pro vztahy ostatních banditů. Muži mají horkokrevnou povahu a k napadení kumpána jim stačí obvykle drobná provokace či jediné nevhodné slovo pronesené na jejich adresu. Jak dokládá Esův záměr nechat si Ellovu nevěstu Santru pro sebe, bandité se nezdráhali ani přebírat si navzájem ženy. Chování románových hrdinů nás přivádí k domněnce, že mezi nimi neexistuje skutečné přátelství, naopak je silně přítomna vzájemná rivalita. Muži se ke svým kumpánům chovají podle potřeby tak, aby si udrželi nebo zlepšili vlastní pozici ve skupině. Následující úryvek je z páté kapitoly první části. Puukkojunkkarit přijíždějí na statek Santriných rodičů, začnou si dobírat otce a nakonec se dostanou do vzájemného konfliktu:

„Nyt sivui Vennu herastuomarin rintapieliin ja retuutteli. [...] Emäntä vetäytyi peloissaan Ellan luo. [...] ,Menehän sinä edes auttamaan tuota äijää, ‘pyysi emäntä, ,kun tuolla lailla vanhan ihmisen räakkää.’ ,Ei se minusta huoli.’ Mutta Ella kuitenkin meni ja tarttui Vennun käsiin riistääksensä niitä irti ukkoparan kauluksesta. ,Hää!’ karjui Vennu, ,mitä? Sinäkö sen!...’ Ella sai korvapuustin, joka lennätti hänet nurin. Vennu rupesi aivan hullun tavoin hyppimään. Emäntä ja isäntä pääsivät karkaamaan pois tuvasta. Karhun Esa tempaisi ensimmäisenä puukon. [...] Vennulla oli myöskin jo puukko. [...] Kesti kenties kymmenen minuuttia tuota hyppimistä, ulvahtelemista ja huonekalujen ruhjomista. Mutta he eivät kukaan hyökänneet toistensa kimppuun, joko peläten henkeänsä, ettei siitä selvitä ilman murhia, taikka jonkin muun vaiston vaikutuksesta. Kukin tiesi toisensa niin säästämättömäksi, pelkäämättömäksi, armottomaksi, hurjaksi, että saattoi olla varma: jos kohottaisikin kättänsä toista kohti, toinen olisi valmis surkeilematta pusertamaan sydämeen asti. Mutta toiselta puolen ei kukaan taas olisi tahtonut ensimmäisenä lakata kirkumasta, kiroilemasta, uhkaamasta ja aseillaan ruhjomasta huonekaluja ja esineitä, sillä se olisi näyttänyt pelkurimaiselta. [...] Esa, jos hän olisi uskaltanut, niin hän olisi ensimmäisenä laskenut Vennun veren ja juonut sen, tai kylpenyt ja piehtaroinut siinä niin verrattomalla sielullisella nautinnolla, että hän tuon kylvyn huimauksessa olisi saattanut antaa tappaa itsensä.“ (Alkio, 1894)

„Vennu ted’ chytil soudce za klopý a lomcoval s ním. [...] Vystrašená hospodyně se stáhla k Ellovi. [...] ,Běž přece tomu tátovi pomoci, ‘žádala, ,když takhle starého člověka trápí.’ ,Na mě nedá.’ Ale i tak Ella šel a uchopil Vennua za ruce, aby mu je odtrhl od starcova límce. ,Ahá!’ zařval Vennu, ,cože? To ty!...“ Ella dostal facku, která ho srazila k zemi. Vennu začal poskakovat jako úplný šílenec. Hospodyně s hospodářem se podařilo utéct z domu. Esa Karhu jako první vytáhl nůž. [...] I Vennu už měl nůž. [...] Možná deset minut trvalo tohle poskakování, hekání a ničení nábytku. Nikdo z nich ale druhého nenapadl, buď ze strachu, že z toho nevyvážnou bez vraždy, anebo vlivem nějakého jiného instinktu. Navzájem o sobě věděli, že jsou tak nelítostní, neohrožení, nemilosrdní, šílení, že jedno mohlo být jisté: kdyby jeden na druhého vztáhl ruku, druhý by mu byl připravený bez mrknutí oka rozmačkat kosti. Na druhou stranu ale ani jeden z nich nechtěl jako první přestat vrískat, nadávat, vyhrožovat a ničit zbraněmi nábytek a předměty, jelikož by vypadal jako zbabělec. [...] Esa, kdyby si jenom troufl, by jako první prolil Vennuho krev a vypil ji, nebo by se v ní vykoupal a vyválel s takovým nepopsatelným vnitřním potěšením, že by se v záchvatu závratí při takové koupeli možná nechal i zabít.“

Následující úryvek ze čtvrté kapitoly druhé části zachycuje hierarchii ve skupině banditů. Skupina puukkojunkkarit hraje u Esy doma karty. V domě je přítomný i potulný obchodník, Rus Ontro, který má v kapse schované peníze. Koipi-Siukku chce Rusa zabít a okrást ho, Vennu však požaduje polovinu kořisti:

„Aiotko sinä...?’ kysyi Vennu ja huulilla väreili omituinen, punnitseva hymyily. ‚Aion.‘ Siukku ärjäisi tuon pidätetyllä äänellä vilkaisten samalla ympärilleen. [...] ‚Vähintään sata ruplaa. Sillä on paidassa sydämen kohdalla tasku ja siellä se sen säilyttää.‘ [...] ‚Se on melkein liian vähän, jos...‘ ‚Josko kiinni joutuu? Millä siitä kiinni joutuu! kun sinä ja Ella todistatte, jos kysymys tulee, että minä teidän joukossanne tulín täältä teille.‘ ‚Ja piruko siitä kysymyksen nostaa, jos et asiasta hoilaa. Mutta asiasta toiseen, sinun täytyy antaa puolet rahoista ja puolet tavaroista minulle.‘ ‚Olkoon sitten tekemättä, pitäköön ryssä henkensä. Mitä minä sillä viidelläkymmenellä ruplalla teen?’ ‚No, no, Siukku. Rahaa sekin on sinun laisellesi. Luuletko sinä, että minä ilmaiseksi sinun kaltaisiasi miehiä joukossa pidän?’ Vennu naurahti ilveillen. [...] ‚Tee kuinka tahdot,‘ jatkoi Vennu, ‚mutta sinä ymmärrät sen, että jos sinä joukostamme luovut, niin meidän täytyy laittaa sinut linnaan.‘ [...] Siukku huomasi pian joutuvansa jo siihen asemaan, ettei hänellä ollut tilaisuutta kieltäytyä eikä peräytyäkään aikomastaan ryöstöstä. Sillä kun Vennu alkoi puhua pikku miehistä, joita ei kukaan kaipaa, silloin tiesi, että hän puhui vakavaa totta. [...] Hän [Siukku] tempaisi suuren puukon tupesta, iski sen ahtaassa vällysessä seinähirteen. Puukko vajosi lahoon puuhun päätä myöten. [...] Siukku alkoi voimainsa takaa hakata puukollaan lahoa seinähirttä. Hän ajatteli, että kun olisi nyt Karin Vennu tuossa ... ja hän iski yhä syvemmin, yhä taajemmin.” (Alkio, 1894)

„Chystáš se...?’ zeptal se Vennu a na rtech se mu zachvíval zvláštní, přemítavý úsměv. ‚Chystám.‘ Siukku to vyhrkl přidušeným hlasem a rozhlédl se kolem sebe. [...] ‚Aspoň sto rublů. Na košili u srdce má kapsu a tam to schovává.‘ [...] ‚To je skoro až málo, jestli...‘ ‚Jestli mě chytanou? Jak by mě za to mohli chytit! Když ty a Ella dosvědčíte, jestli se zeptají, že jsme odsud šli společně k vám.‘ ‚A houby se někdo zeptá, když o tom ty sám nebudeš žvanit. Ale v každém případě musíš polovinu peněz a věci dát mně.‘ ‚Tak to necháme bejt, necháme Rusáka naživu. Co budu dělat s těma padesáti rublama‘ ‚No, no, Siukku. I to jsou peníze pro takovýho jako ty. Myslíš si, že si v partě držím chlapy jako jsi ty zadarmo?’ ‚zasmál se pohrdavě Vennu. [...] ‚Dělej, jak chceš,‘ pokračoval Vennu, rozumíš ale tomu, že když se zřekneš naší party, musíme tě poslat do vězení.‘ [...] Siukku si brzy uvědomil, že se dostal do postavení, které mu už neumožňovalo odmítnout a odstoupit od úmyslu provést loupež. Protože když Vennu začal mluvit o mužíčcích, které nikdo nepostrádá, v tu chvíli Siukku věděl, že to myslí smrtelně vážně. [...] [Siukku] vytáhl z pouzdra velký nůž, zabodl jej v úzké chodbičce do trámu stěny. Nůž zajel do ztrouchnivělého dřeva až po rukojeť. [...] Siukku začal nožem ze všech sil bodat do vetchého trámu. Napadlo ho, kdyby tam tak teď byl Vennu Kari ... a bodal ještě hlouběji, ještě hustěji.

V sedmé kapitole druhé části se čtenář setkává s mladým banditou Kaapem, který přijde navštívit Esu, aby mu sdělil novinky. Esa je velmi přátelský a s Kaapem si povídá v posteli, když náhle vytáhne nůž a začne s ním chlapce ohrožovat:

„Jäätyänsä kahden kesken Kaapon kanssa [...] rupesi Esa uudestaan Kaapoa riisuttamaan. Eikä tämä paljoa vastaan pannutkaan: jättihän ryysynsä, tukkien ne piiloon penkin alle, ja pistäysi sänkyyn, johon Esa seurasi. [...] „Joko sinä olet kuullut, että Valeen ja Santran häät ovat tällä viikolla?“ kyseli Kaapo. [...] „Karin isäntäkin on kenkkäriksi kutsuttu.“ „Olkoon.“ „Se sanoi, että niissä häissä ei tapella.“ „Niissäkö? Niissäkö? Voi sun! Ja hänkö sen estäisi?“ „Kyllä se on luja mies, se Karin isäntä, mutta sinä olet vikkelämpi.“ [...] Ikään kuin tynesti nauttien sisällisestä tunteesta, jonka tuo tunnustus Esalle tuotti, veti hän kirkkaan puukon tupestaan, kohotti sen ja virkkoi hammasta purren hiljaisesti hönisten: „Kun tuolla sais...“ Kaapo ymmärsi. Tunne ikään kuin tarttui häneen ja pani virkahtamaan: „Sepä!“ Esa laski puukonterän vasten Kaapon paljasta rintaa. „Esa, älä nyt!“ Esaa nauratti pojan pelko. „Mitä sanoisit, jos mä tuosta painaisin?“ „Kuuletko sinä, Esa! Älä hulluttele!“ rukoili Kaapo. Mutta Esaa, pitäessään puukkoa tuossa paljaan rinnan päällä, nähtävästi oikein värisytti intohimoinen halu painaa. Puukon kärki jo koski rintaa. „Esa-a!“ Tuvassa olijoita riensi sängyn luo. Esa hyppäsi lattialle puukko kädessä. Kaikki lensivät minkä kintuista lähti, ovesta pihalle. Esa löi puukkonsa pöytään, otti sen siitä irti, pisti tuppeen ja rupesi sydämellisesti nauramaan. Meni uudestaan sänkyyn, jossa Kaapokin jo taas nauroi ja näytti veristä viirua rinnassaan.“ (Alkio, 1894)

„Když zůstal sám s Kaapem, [...] začal ho Esa znovu svlékat. A Kaapo se ani příliš nebránil: nechal své hadry schované pod lavicí, kam je napěchoval, a vlezl do postele následován Esou. [...] „Jestlipak jsi už slyšel, že si Valee bere Santru tenhle týden?“ vyptával se Kaapo. [...] „Pozvali i hospodáře Kariho jako číšníka.“ „Tak at.“ „Říkal, že na tý svatbě se nikdo rvát nebude.“ „Nebude? Nebude? Zatraceně! A to on tomu zabrání?“ „Je to tvrdej chlap, ten hospodář Kari, ale ty jsi obratnější.“ [...] Jako kdyby si poklidně užíval vnitřního pocitu, který v něm tohle uznání vyvolalo, vytáhl Esa z pouzdra lesklý nůž, zdvihnul ho a mezi skřípajícími zuby tiše procedil: „Kdybych s ním tak mohl...“ Kaapo pochopil. Esův pocit jako by ho nakazil a přiměl ho říct: „To teda!“ Esa namířil ostří nože proti Kaapovu holému hrudníku. „Eso, nech toho!“ Esu chlapcův strach rozesmál. „Co bys řekl tomu, kdybych na něj ted' přitlačil?“ „Slyšíš, Eso! Neblázni!“ žadonil Kaapo. Když ale Esa držel nůž na nahém hrudníku, viditelně se trásl horlivou touhou zatlačit. Špička nože se již dotýkala hrudi. „Eso-o!“ Přítomní přispěchali k posteli. Esa skočil s nožem v ruce na podlahu. Všichni jako o život vyběhli ze dveří na dvůr. Esa zabodl nůž do stolu, vytáhl ho, zasunul do pouzdra a srdečně se rozesmál. Vrátil se do postele, kde se i Kaapo už zase smál a ukazoval na hrudi krvavý šrám.“

Esu jeho životní styl nakonec dostane až do vězení. Když si muž uvědomí, že trest za krádež koně je neodvratný, vytahuje se před kumpány:

„No kyllä mä nyt ainakin yhden murhan sitä ennen teen. Kuka raato nyt hevosvarkaudesta viitsii linnaan mennä.“ [...] „Kun minä menen linnaan, niin teettekö sitten minusta komian laulun?““ (Alkio, 1894)

„Aspoň jednu vraždu předtím ještě provedu. Kterýmu ubožákovi by se chtělo jít do basy kvůli krádeži koně.“ [...] „Až si půjdu sednout, vymyslíte o mně hezkou písničku?““

Esa se s touto myšlenkou na konci románu vydá na Santřinu a Valeeho svatbu, kde sice ohrožuje ženicha nožem, Alkio mu však nedovolí spáchat vraždu a nechá Janneho Hautalu, aby Esu chytil a zbil. Skutečnost, že se Esa nedopustil vraždy, dává mladému muži jistou naději do budoucnosti. Na jednu stranu, jak již bylo zmíněno, Esa se při svém nedobrovolném odchodu ze svatby těší, že po návratu z vězení bude ve svých činech pokračovat. Alkio měl s Esou však jiné úmysly. V jeho dalším románu *Murtavia voimia*, který jsme již zmínili v úvodu této kapitoly, dochází k Esově napravení.

Při tvoření Esovy postavy se Alkio inspiroval osudy několika skutečných osobností. V podobných podmínkách jako Esa vyrůstal Janne Sippola, o kterém Alkiovi vyprávěl Matti Sippola, jeho bratranec. Janneho otec z nedbalosti způsobil požár cizího lesa a musel se vzdát domu, aby mohl poškozeným poskytnout náhradu. Z jeho zanedbaného syna vyrostl pravověrný puukkojunkkari a zločinec, který skončil jako vězeň na Sibiři poté, co brutálně zavraždil svého kumpána při dělení kořisti z loupežné výpravy. Janne Sippola údajně před odchodem na Sibir jako „poděkování za výchovu“ kousl svou matku do prsteníčku (Alanen, 1976). Stejně učinil Esa, když věděl, že jeho čas na svobodě se krátí:

„Tekö neuvotte minua?‘ hän kysyi ja otti käteensä äidin käden [...] ,Tuollako kädellä te sitä myrkkyä isäni kurkkuun kaadoitte?‘ Muori alkoi vapista kuin haavanlehti ja älähti valittavasti, mutta ei saanut sanaa sanotuksi, kun henkeä näkyi niin ahdistavan. Esa käänteli kättä kädessään, ikään kuin tutkien tai etsien siitä todistusta tuohon rikokseen, jota ei oltu voitu täysin todistaa. Tarkastelun kestäessä ilmeni Esan silmiin villi hohde ja yhtäkkiä hän kumartui ja puraisi äidin nimettömään sormeen. Muori parkaisi ja Esa päästi kamalan naurun. [...] ,Minä jätin tuon muiston teille, äiti, jos en enää tältä reissulta palaa. Olkoon se kipeä, karvastelkoon kuin olisi siinä alinomaisesti polttavaa helvetintulta. Sen te kyllä ansaitsette, se on palkka vaivoistanne, kasvatuksestanne.‘ [...] ,Jos haavat paranevatkin,‘ jatkoi Esa, ,jäävät arvet. Ne ovat aina silmissänne, kun nuuskalootan esiin vedätte. Muistakaa silloin, että tapoitte isän ja kasvatitte pojasta perkeleen... Minä olen perkele!‘ kiljaisi hän ja riensi ulos kuin villi.” (Alkio, 1894)

„Vy mi radíte?‘ zeptal se a vzal matčinu ruku do své. [...] ,Touhle rukou jste otci ten jed nalila do krku?‘ Stařena se začala třást jako osika a nařikavě vyjekla, ale ani slovo ze sebe nevypravila, když sotva popadala dech. Esa ruku otáčel v dlani, jako by ji zkoumal či na ní hledal důkaz zločinu, který se skoro ani nepodařilo zcela prokázat. Při prohlížení se mu v očích objevil divoký záblesk a Esa se náhle sehnul a kousl matku do prsteníčku. Stařena vykřikla a Esa se hrozivě zasmál. [...] ,Nechávám vám tuhle vzpomínku, matko, pro případ, kdybych se z tohoto výletu už nevrátil. Ať rána bolí a pálí, jako kdyby v ní hořel věčnej pekelněj oheň. Tohle si zasloužíte, je to odměna za vaše starosti a výchovu.‘ [...] ,I když se rány zahojí,‘ pokračoval Esa, ,zůstanou jizvy. Budete je mít pořád na očích, když vytáhnete krabičku se žvýkacím tabákem. V tu chvíli si vzpomeňte, že jste zabila otce a ze syna jste vychovala d’ábla... Já jsem d’ábel!‘ vykřikl a vyletěl ven jako šílenec.“

Jelikož Janne Sippola svými činy, povahou ani zjevem neodpovídal Alkiově představě „ideálního“ puukkojunkkari, dalšími událostmi ze Sippolova života se již autor neinspiroval. Hlavní inspirací pro Esovu postavu mu byl jiný muž: Jaska Pukkila. Jaska se narodil v roce 1831 v Kauhavě. Jeho otec byl spořádaný muž, zemřel však, když bylo Jaskovi teprve šest let. Matka se znovu provdala a spolu se synem se přestěhovala za novým manželem do Härmä. Chlapcovu výchovu rodiče zanedbávali a Jaska tak vyrůstal bez vedení ve společnosti vrstevníků. Vyrosl z něj štíhlý a pohledný muž, ohebný a natolik fyzicky zdatný, že na koně údajně nenaskakoval ze strany, nýbrž zezadu, a při jízdě se nebál v plné rychlosti stát na koňském hřbetě (Alanen, 1931; Alanen, 1976).

Jaska našel zalíbení ve rvačkách a nožích a stal se z něj nejznámější puukkojunkkari své doby v jižní Pohjanmaa. Vrátil se do svého původního kauhavského domova a začal statek spravovat jako hospodář, zatímco s kumpány hojně navštěvoval taneční zábavy a svatby v okolí a nezdráhal se potřísnit svůj nůž krví. Další koníček, kterému se Jaska věnoval, byly tehdy oblíbené krádeže koní. Pokud bandity čekala delší cesta, bez svolení majitele si vzali jakéhokoliv koně, který byl zrovna po ruce. Často koně poté majiteli přivedli zpět, někdy ho ale pouze vypustili a nechali zvíře dojít domů samotné. Cesty však mnohdy přehrazovaly brány, kůň se tedy domů nedostal a jeho majitel se ho musel vydat hledat (Alanen, 1931).

Tato zábava vyvolávala velkou nelibost mezi hospodáři, kteří na ni upozorňovali příslušné úředníky. Od strážců pořádku, neochotných a často se sklony k alkoholismu, se jim však pomoci nedostalo. Rozhořčení hospodáři se tak rozhodli vzít řešení problému do vlastních rukou. Výraznou postavou byl tehdy v jižní Pohjanmaa sedlák Sven Toppari, v době Alkiovy cesty do jižní Pohjanmaa již stařík, se kterým měl autor možnost v Kauhavě hovořit. Sám Toppari Alkiovi vypověděl, že Jaska měl ve zvyku sám doma trénovat zacházení s nožem, který mimo jiné přehazoval z ruky do ruky nebo jím vrhal na zeď. Sven Toppari byl vedoucí postavou místních pietistů, majitel velkého domu, bohatý, rozumný a odvážný muž (Alanen, 1931; Alanen, 1976).

Toppari shromáždil další věřící muže a hospodáře, aby zlodějům koní vyčinili. Přes kauhavskou řeku Hirvijoki vedl most, jehož název má podle pramenů několik variant: Nälkäniemen silta, Nälkäsilta či Huhtalan silta. Právě u tohoto mostu došlo k násilnému střetu puukkojunkkarit s rozhořčenými hospodáři. Muži očekávali, že puukkojunkkarit budou přes most projíždět na cestě za zábavou. Vytvořili tedy hlídku, zavřeli pevně bránu přehrazující cestu nedaleko od mostu a schovali se do blízkého lesíku. Za nějakou dobu

skutečně přijeli bandité na kradených koních s Jaskou v čele. Když se pokoušeli otevřít bránu, jeden z hospodářů vystoupil z lesíku a doporučil mladým mužům, aby koně zanechali na místě, vydali se domů pěšky a i v budoucnu cizí koně nechali být. Místo odpovědi začali bandité hospodáře bít, načež se z lesa vynořili s tyčemi v ruce hospodáři ostatní a vrhli se na mladíky (Alanen, 1931; Alanen, 1976).

Puukkojunkkarit se samozřejmě bránili a mezi nepřáteli započal takový souboj, kterých se v jižní Pohjanmaa mnoho neodehrálo. Hospodářům připadlo vítězství a ti puukkojunkkarit, kteří ještě neleželi na zemi, se dali na úprk. I Jaska Pukkila vyskočil na koně a uháněl do bezpečí. Následujícího dne bylo do jednoho domu shromážděno patnáct zraněných mužů a ani přes závažnost některých zranění nikdo nezemřel. Jaska z bojiště odjel na Toppariho koni, kterého po cestě schoval a utekl. Kůň se našel, ale i tak Jasku čekal trest. Za krádež koně byl odsouzen ke čtyřiceti ranám bičem. Účastníkům souboje v paměti uvízla Jaskova zručnost a hbitost v zacházení s nožem i při ovládání koně (Alanen, 1931; Alanen, 1976).

Jak zmiňuje Aulis J. Alanen, když se na místo souboje v létě 1971 vypravil, vypadalo i po sto dvaceti letech téměř stejně jako v popisech pamětníků. Na místě se stále nacházel starý most a nedaleký lesík, slavná brána přehrazující cestu však byla pryč. Právě souboj u nälkäniemského mostu pravděpodobně posloužil Alkiovi jako předloha pro jeho románovou korvenloukkoskou bitvu. I v Alkiově souboji proti sobě stanuli puukkojunkkarit a místní věřící spolu s hospodáři, kteří na cestě u mostu vytvořili překážku, aby banditům znesnadnili průjezd, a ukryli se v blízkém lese. Esa Karhu, stejně jako jeho předobraz Jaska Pukkila, ze souboje vyvázl v poměrně dobrém stavu a odjel na cizím koni, kterého se po cestě zbavil. Zatímco Esovi byla krádež koně osudná a putoval za ni do vězení, Jaskovu cestu na Sibiř zapříčinil jiný incident (Alanen, 1976).

V Ylikylä v Kauhavě se konala svatba, na kterou se Jaska rozhodl jít, ať už s pozvánkou nebo bez ní. Jaskovi kumpáni se shromáždili u něj doma a začali se připravovat na cestu. Zapřáhli koně do dvou povozů na obilí, a když byli muži ještě v domě, na jednu z ojí přilétla straka a hrozivě zaskřehotala. Mladí muži to považovali za zlé znamení a sdíleli obavu, že se nejednalo o skutečnou straku, nýbrž o samotného ďábla ve podobě ptáka, který jim přišel zvěstovat neblahé události. Ačkoliv se část mužů zdráhala, vyrazili na cestu (Alanen, 1931).

Na svatbě byli puukkojunkkarit přijati vlídně a byl jim nabídnut alkohol, přestože hosté vytušili, že muži nepřijeli s dobrými úmysly. Jaska tančil s nevěstou, když ji najednou pustil a začal poskakovat po místnosti. Jeden z jeho kumpánů, silný a odvážný Mikko Sippola, se ho snažil zklidnit, Jaska však vytáhl nůž. Hosté včetně jeho kumpánů utíkali co nejrychleji z místnosti, jen ženichův otec, padesátidvouletý kulhavý Jaakko Ylitalo, se pokusil banditu chytit zezadu a žádal ho, aby se uklidnil. Jaska však máchl nožem a není známo, zda úmyslně či neúmyslně prořízl muži hrdlo (Tamtéž).

Jaska vyběhl ven z domu, kde na něj ale již čekali bratři Nikkariovi s tyčemi v rukou. Pustili se do něj s takovou vervou, že se mu sotva podařilo v polobezvědomí nasednout na povoz a odjet. Když však Jaska vystřízlivěl a plně si uvědomil, co se stalo, začal litovat, že se dopustil tak zavrženíhodného činu, jakým je vražda starého, kulhavého muže. Bandita věděl, že za takový zločin ho nečeká nic jiného než cesta na Sibiř. Rozhodl se proto, že již nemá co ztratit a že se pomstí nenáviděnému Svenu Topparimu, který se zasadil o Jaskovo potrestání za krádež koně. Když Jaska přišel na jeho statek s úmyslem jej usmrtit, Sven se zrovna nacházel v přístřešku na sušení obilí. Sven banditu spatřil již zdálky a ačkoliv o vraždě Jaakka Ylitala nevěděl, dovtípil se, z jakého důvodu Jaska přichází. Začal tedy po Jaskovi házet kameny z kamen a docílil toho, že se zločinec otočil k odchodu a myšlenky na pomstu se vzdal (Tamtéž).

Brzy byl Jaska zadržen a započalo soudní řízení. Ačkoliv se zločin odehrál 29. prosince 1851, až v roce 1853 byl vynesena konečný rozsudek: doživotní vězení na Sibiři. Při odjezdu do daleké divočiny bylo Jaskovi teprve dvacet dva let. Stejně jako o jiných odsouzených na Sibiř se i o tomto muži šířily legendy, podle kterých se mu údajně podařilo ze Sibiře uprchnout až do Ameriky (Tamtéž).

Mužem, který inspiroval Esovo napravení v románu *Murtavia voimia*, byl „Hullu Jussi“ („Šílený Jussi“). Jussi neboli Juha Vähäpassi pocházel Kauhavy, ale již jako mladík se přestěhoval do Alahärmä, kde podle názvu statku začal užívat příjmení Huhtamäki, později Passinen. Spolu s Anttim Isotalem a Anttim Rannanjärvim patřil k nejobávanějším puukkojunkkarit, na kterého si netroufali ani nejsilnější muži. Později se z tohoto neohroženého bandity stal pietista a věrný pomocník slavného okresního policejního náčelníka Häggglunda, kterému se blíže věnuje pátá kapitola (Alanen, 1931; Alanen, 1976).

3.4.1.2 Vennu Kari

Vennu Kari žije s manželkou na okraji lesa a jeho dům je používán jako skrýš kradených předmětů z celého okolí. Vennu se těší velké úctě mezi mladými puukkojunkkarit, kteří ho považují za svůj vzor a váží si i toho, když jim muž dá za vyučenou:

“Nuoret ‘junkkarit‘ pitivätkin kunnianansa, kun Vennu heitä kuritti; tuo jykevä kämmen ei ilennytäkään koskea kelvottomiin!” (Alkio, 1894)

„Pro mladé ‚bandity‘ bylo ctí, když je Vennu trestal; jeho mohutná dlaň neztrácela čas s těmi, kdo za to nestáli.“

Se sousedy Vennu udržuje přátelské vztahy, pokud se nepletou do jeho záležitostí. Mnoho času doma Vennu netráví, namísto toho jezdí po okolí, hraje karty, pije a pere se. Venkované, kteří nejsou jeho nejbližšími sousedy, z něj mají strach a považují ho za Antikrista a ďábla. Z obav a obdivu, které Vennu u ostatních vyvolává, plyne jeho vysoké sebevědomí. Vennua za jeho činy neodsuzují jeho mladší kumpáni, ale ani vážnější lidé: takový už je duch doby. Jak vyplývá z šesté kapitoly druhé části románu, Vennu si objedná loupežnou vraždu potulného obchodníka. Ruce si sám však neušpiní, jelikož za něj zločin spáchá Koipi-Siukku.

Alkiova pozornost se při cestě do Kauhavy a Härmä přirozeně stáčela k Anttimu Isotalovi a Anttimu Rannanjärvi. Alkiův zdroj Iisakki Takala se s oběma muži setkal a zprostředkoval Alkiovi zážitky, s jejichž pomocí autor vytvořil postavu Vennua Kariho. Z větší části zřejmě tuto postavu inspiroval Isotalo, podle kterého měl správný puukkojunkkari vždy udržovat dobré vztahy se sousedy – touto zásadou se řídí i Vennu. Rannanjärvi byl ve svém okolí také známý pro svou vstřícnost ke svým čeledínům, děvečkám a sousedům. Isotalo a Rannanjärvi se neštíteli krádeží a podvodů, ačkoliv si zakládali na své cti. Jejich morální zásady by jim však nedovolily dopustit se loupežné vraždy potulného obchodníka, které se Vennu naopak nebojí. Vražda potulného obchodníka se v oblasti skutečně odehrála, Isotalo a Rannanjärvi se na ní ale nepodíleli. Vennuho typickou vlastností je chvástavost, která byla údajně Isoo-Anttimu cizí, Rannanjärvi jí ale prý přímo oplýval (Alanen, 1976; Paulaharju, 1932, s. 288—289).

3.4.2 Pietisté

Skupinu postav oponujících banditům tvoří především věřící vyznávající směr zvaný „herännäisyys“ či „körttiläisyys“ (pietismus). Tento směr vznikl na konci 18. století a na počátku 19. století v oblasti Savo a Pohjanmaa. V současnosti je jedním z probuzeneckých hnutí působících v rámci státní Finské evangelické luteránské církve. Za významnou vedoucí postavu v historii směru je považován Paavo Ruotsalainen (1777—1852) (Herännäisyys, 2010).

3.4.2.1 Valee Laitala

Valee Laitala, ačkoliv syn pobožných rodičů, zapáleným věřícím není. Mladý hospodář se však nevyžívá příliš ani v alkoholu, ani ve rvačkách, a v domovské vsi se těší velké oblibě. Díky svým přirozeným vlastnostem se dokáže prosadit i mezi mladými, kteří ho respektují. Valee se v románu dopustí „krádeže“ zasnoubené Santry, která způsobí bitvu v Korvenloukku. I tato událost se zakládá na skutečném případě, který se odehrál v roce 1864. Nevěstou byla Liisa Vesiluoma (narozená roku 1844) z obce Pakankylä a únoscem Köpi Näsi (narozený roku 1842) z Alahärmä. Místní bandité údajně po dívčině boku chtěli vidět právě Köpiho, jelikož patřil do jejich společnosti a byl dobrým známým Anttiho Isotala. Liisini rodiče však byli pietisté a za ženicha dceři vybrali isokyröského věřícího sedláka jménem Juha Mäkiluoma (Alanen, 1976).

Aulis Alanen uvádí, že Juha již požádal o dívčinu ruku, když se do případu vložili puukkojunkkarit. Ve velké skupině se rozjeli pro Liisu, naložili ji na povoz a vezli ji do Ylihärmä. Zpráva o jejich činu se však rychle roznesla po okolí. Bývalí ylihärmští puukkojunkkarit se vydali únoscům naproti, aby je zastavili, ještě než s dívkou dojedou do cíle, zatímco pietisté z Isokyrö s okresním policejním náčelníkem v čele únosce pronásledovali. Skupiny se střetly v Lehmäjoki, kde nastala válka o ukradenou nevěstu. Puukkojunkkarit, napadení z obou stran, se nedokázali ubránit a Liisa byla opět předána právoplatnému ženichovi. Liisa se nakonec opravdu stala Juhovou manželkou, zatímco Köpi byl v roce 1867 odsouzen za zabití a deportován na Sibiř (Alanen, 1976; Paulaharju, 1932, s. 312).

Alkio se v rámci své cesty vypravil i do Isokyröa, aby se zde seznámil s případem „ukradené“ nevěsty podrobněji. Různé romantizované verze příběhu, ve kterých pachatel například zabalil nevěstu do deky a schoval ji na půdě, spisovatel slyšel od Mattiho

Sippoly. Alkio si příběh upravil podle svých potřeb a „zamíchal s postavami“ : pietista Valee je v jeho verzi únoscem, zatímco puukkojunkkari Ella původním ženichem (Alanen, 1976).

3.4.2.2 Janne Hautala

Muži z vesnice Korvenloukko jsou proslulí svou pobožností, nebývalo tomu ale vždy tak:

„Ennen olivat he [Korvenloukon miehet] kuuluisia tappeluistaan, nyt jo viime aikoina körttiläisyydestään.” (Alkio, 1894)

„Dřív bývali [korvenloukkoští muži] proslulí rvačkami, poslední dobou pobožností.”

Ačkoliv tito muži mají divoké časy již za sebou, jejich synové prozatím dávají přednost soubojům před pobožností. Vydávají se někdy do sousední vesnice a baví se rvačkami s jinými mladíky. Když však jejich sokové přijdou do Korvenloukka vykonat odplatu, i místní starší muži se neváhají zapojit a zapomnětlivým vždy připomenou, že ještě nepatří do starého železa.

Jedním z těchto mužů je Janne Hautala. Bývalý puukkojunkkari umí používat donucovací prostředky a nezdráhá se za pomoci obušku přimět k činnosti ani nepříteli vstřícného okresního náčelníka policie Lindbloma. Janne je odhodlaným bojovníkem pravověrných banditů. Ačkoliv na sobě nedá nic znát, ani na závěrečné veselce se nenechá opít úspěchem v podobě Esova dopadení a ví, že Vennu na svůj konec teprve čeká. Jako inspirace pro Janneho postavu sloužil především Sven Toppari, jehož činy jsme již zmínili v podkapitole věnující se Esovi a jeho matce. Toppari byl známý jako neoblomný protivník puukkojunkkarit a muž s pohotovým jazykem:

„Harvoin tapaa talonpoikaisen miehen puheissa niin paljon nerokkuutta ja purevaa satiiria kuin hänessä.” (Alanen, 1976)

„Málokterý sedlák se vyjadřuje s takovou důmyslností a kousavým sarkasmem jako on.”

3.4.2.3 Kazatel Mallenius

I postava duchovního Mallenia je inspirovaná skutečnými osobnostmi: mohlo by se jednat o lapuaského kazatele jménem Niilo Kustaa Malmberg (1807—1858), který byl v 1. polovině 19. století jednou z vedoucích postav pietistického hnutí, či prvního ylihärmského děkana Sanfrida Nymana (Alanen, 1976). Právě kazatel Malmberg zažil situaci velmi podobnou té, která se přihodila i románovému Malleniovi, když na jeho kázání přišla s nekalými úmysly skupina puukkojunkkarit, nic ale neprovedla a opět se vytratila:

„Tulivat häjyt vieläkin kerran joukolla ja kovissa aseissa körttikylään. Pidettiin seuroja Keskisessä, itse Niiles Kustaa Malmberg oli saarnaamassa, ja häjyt aikoivat tyhjentää koko seuratuvan. Kun iso-joukko tuli tupaan, körttikansa juuri veisasi oikein särkevää virttä, veisasi aivan rauhallisesti vain, mutta kovasti ja komeasti niin, että ikkunat tärisivät ja säkeen loppu jyrähti kuin isonvasaran isku. Oli kaikilla ukoilla silti varana halot piilossa penkkien alla, ja ovensuussa seisovia lakkipäisiä vieraita katseltiin aina silmänurkalla. Mutta häjyt seisoivat siivosti ovipuolella, ottivat jo toinen toisensa perästä lakin päästään, ja viimein he hiljalleen hissuttelivat ulos...” (Paulaharju, 1932, s. 314—315)

„Ještě jednou přišli bandité ve skupině a ozbrojení do vesnice pietistů. U Keskinena se konalo shromáždění, kázal samotný Niiles Kustaa Malmberg, a bandité měli v úmyslu celý dům vyklidit. Když skupina vešla do domu, pietisté právě zpívali skutečně srdceryvnou píseň, pěli úplně klidně, ale tak hlasitě a krásně, až se okna otřásala a konce veršů hřměly jako rány palicí. Všichni muži měli ale pro jistotu pod lavicemi schovaná polena a koutkem oka stále pozorovali návštěvníky, kteří s čepicemi na hlavách postávali ve dveřích. Bandité však u vchodu stáli spořádaně, sundávali už jeden po druhém z hlavy čepice a nakonec se potichu vytratili ven...”

3.4.3 **Ostatní postavy**

3.4.3.1 Santra Järvelä

Santra Järvelä, která v příběhu přímo vystupuje pouze v několika momentech, je paradoxně středobodem a příčinou veškerého dění. Sedmnáctiletá Santra je pohledná, bohatá a samostatná dívka. Její otec, soudce, má dvě další dcery a doma pálí a popíjí kořalku. Jeho druhá žena, Santrina macecha, se k dívce chová jako k vlastní dceři. Santra se u místních mladých mužů těší velké oblibě, je však velmi vybíravá a v okolí se o ní povídá, že je pravděpodobně hluboce věřící pietistka. Jak vysvětluje vypravěč románu, v polovině 19. století bylo v jižní Pohjanmaa při námluvách častým zvykem, že se dívčini noční návštěvníci pouštěli do soubojů. Pokud v dívčině ložnici již byl nějaký nápadník,

nově přichozí ozbrojený zájemce se násilím dostal do místnosti a vrhl se na druhého muže. Vítěz souboje měl právo zůstat s dívkou přes noc. Santra se však v takových chvílích odebírá do domu a o bojující muže již nejeví zájem. Santřino okolí na ni pohlíží jako na silnou dívku a to jí spolu s množstvím nápadníků dodává sebevědomí.

Než se rodiče shodnou, že vhodným manželem pro dívku je Ella, uvažují taktéž o Esovi. Přesto, že jsou oba mladí muži, především však Esa, známými puukkojunkkarit, není pro rodiče zřejmě problém provdat za jednoho z nich dceru nebo o takovém sňatku uvažovat. Ačkoliv si Santra nechce Ellu vzít za manžela, ani ona sama kontakt s ním kategoricky neodmítá a nejprve se s ním neochotně zasnoubí. Pokud chování mladých banditů nebylo pro spořádanou rodinu překážkou pro sňatek, lze se domnívat, že ve své době nebyli puukkojunkkarit vnímáni jako těžcí zločinci. Jak uvádí Aulis J. Alanen (1976), Alkio se skutečně domníval, že ani vážnější lidé se nad životním stylem puukkojunkkarit příliš nepohoršovali a považovali jej spíše za projev divokého mládí, které se po usazení a založení rodiny uklidní, nebo jej dokonce obdivovali jako jakési hrdinství. Jak vysvětluje Alkiův vypravěč na stránkách románu, ani například krádež ovce nebyla společností poměřována tak přísně jako v pozdějších dobách:

„Lammasnavetta ja naurishuhta olivat melkein yhteistä omaisuutta.“ (Alkio, 1894)

„Ovčín a vodnicové pole byly téměř veřejným majetkem.“

3.4.3.2 Okresní náčelník policie Lindblom

Za pravověrného bojovníka proti puukkojunkkarit nelze označit okresního náčelníka policie Lindbloma. Obtěžuje ho, když ho někdo přijde požádat o pomoc, a nerad se vměšuje do cizích záležitostí. Přestože je policista, pomsty ze strany puukkojunkkarit se bojí stejně jako ostatní obyvatelé vesnice, jak dokazuje například následující úryvek:

„Eräänä päivänä, kun Lindblom jo oli alkanut rauhoittaa Mikonpäivän melujen jälkeen, tuli hänen luokseen Saviojan Ville ja Koivulan lautamies. Jo tämän parin näkeminen suututti nimismiestä: toinen semmoinen tyhmeliini ja toinen körttiläinen! Kun vielä kuuli, että nämä tulivat häntä pyytämään ulosmittaukselle Karhuun, silloin hän raivostui. „Kaikille niitä raha kans lainata ja sitte mine pite olla täs jokahitte koirat!“ [...] Jo ymmärsi lautamies, että Lindblom pelkää nahkaansa.“ (Alkio, 1894)

„Jednoho dne, když se Lindblom již začal uklidňovat po vřavě, která se udála na svatého Michala, přišli za ním Ville Savioja a koivulský soudní přísedící. Už když je okresní

náčelník policie viděl, rozčílil se: jeden takový tulpas a druhý pietista! Když navíc slyšel, že ho přišli požádat o exekuci na Karhua, úplně se rozzuřil. ,Všem peníze napůjčovat a pak já muset být ten pes!‘ [...] A to už soudní přisedící věděl, že se Lindblom bojí o vlastní kůži.“

Yrjö Alanen nevylučuje možnost, že postavu policisty Lindbloma inspiroval Theodor Lagerstedt, který jako okresní náčelník policie působil v oblastech Kauhava a Härmä v letech 1849—1862. Těšil se velmi omezené autoritě a nebyl s to místní puukkojunkkarit usměrnit. Jméno tohoto muže však Alkio ve svých poznámkách a dopisech zmiňuje jen mimochodem; spisovatel pravděpodobně Lindblomovi přisoudil pouze některé Lagerstedtovy rysy. Postavu policisty inspiroval jistě i Lagerstedtův zástupce Otto Chorin, nenáviděný alkoholik, který pro ránu obuškem nešel daleko. Chorina v roce 1880 ubodal jeho vlastní čeledín. Policista Lindblom je tak zčásti postavou inspirovanou skutečnými osobnostmi, zčásti produktem autorovy představivosti. Alkio využil možnosti prostřednictvím této postavy vyjevit v kritickém světle úřední moc, která je v jeho očích vzdálená běžným obyvatelům, nehovoří jejich jazykem a rozhodnutí činí svévolně (Alanen, 1931; Alanen, 1976; Kallio, 2013).

4 Timo Mäkelä: *Häijt* (Häjyt)

Autorem humorné komiksové knihy *Häijt* je finský ilustrátor Timo „Timppa“ Mäkelä. Autor pochází z obce Hauho ve středním Finsku, studoval umění a design v Helsinkách a kariéru započal v 70. letech 20. století. Kromě komiksů tvoří ilustrace do novin a časopisů i karikatury a přebaly hudebních alb. Mezi jeho nejznámější práce kromě *Häijt* patří série stripů *Minun elämäni* (Můj život), ve které se hrdina vyrovnává se stárnutím. Mäkelä je také autorem několika komiksových románů zakládajících se například na Balzakových, Čechovových nebo Kafkových dílech (Lambiek, 2012).

Jak uvádí redaktor Vesa Anttonen v předmluvě knihy *Häijt*, první stripy série vznikly již v roce 1985. Na konci téhož roku publikoval večerník *Ilta-Sanomat* dvacet stripů. Pravidelné zveřejňování Mäkelovy práce zajišťoval deník *Aamulehti* od roku 1987 do roku 1997, kdy se autor rozhodl sérii dále nerozšiřovat. Celkem Mäkelä na námět „puukkojunkkarit“ vytvořil 550 stripů, jejichž část souhrnně vydalo komiksové nakladatelství Arktinen Banaani v roce 2003. V knize *Häijt* nalezneme více než 400 stripů z této série. Postavy komiksu mluví nářečím typickým pro oblast Jižní Pohjanmaa. Konečnou verzi textů netvořil Timo Mäkelä - autor předával stripy otextované ve spisovné finštině rodačce z Härmä jménem Pirkko Mäkinen, která texty převáděla do jakési univerzální formy nářečí Jižní Pohjanmaa (Anttonen, 2003, s. 6).

Jak již bylo nastíněno výše, kniha se skládá z jednotlivých stripů, které nespojuje jednotná dějová linie. Vystupují v nich dvě hlavní postavy: malý muž jménem Antti a vysoký mohutný muž také jménem Antti, kteří budou na následujících stránkách pracovně nazýváni malý a velký Antti. Oba muži se nejčastěji ve stripech vyskytují společně. Podle jejich jmen a častého společného vystupování lze soudit, že představují dvojici banditů Anttiho Isotala a Anttiho Rannanjärviho, se kterými jsme se setkali již v předchozích kapitolách. Jejich vzhled tuto domněnku ale zcela nepotvrzuje: zatímco Isotalo i Rannanjärvi byli podle pramenů mohutní muži s výškou přes sto osmdesát centimetrů (Ylikangas, 2005, s. 20), pouze jedna postava z dvojice komiksových hrdinů tomuto popisu odpovídá. Druhý muž je naopak velmi malý. Malý Antti působí jako inteligentnější a vůdce.

Jména ostatních hrdinů komiksu až na několik výjimek neznáme. Některé postavy se ve stripech objevují opakovaně; mezi takové patří například ženich s nevěstou, muž na

smrtném lůžku, kazatel, místní ochmelka s červeným nosem, utrápený mladý muž, bandita-učeň, soudce, distingovaný muž z vyšších vrstev, dvojice děveček, trojice mladých banditů, zpívající nápadník, Ďábel a Smrt. Dále v komiksu vystupují například různí vězni, různé hospodyně, mladé matky, těhotné ženy, svobodné dívky, manželky, vdovy, malé i větší děti, hokynář, lékárník, lékař, truhláři, krejčí, okresní náčelník policie a další.

4.1 Postavy komiksových puukkojunkkarit

Komiksoví puukkojunkkarit se věnují obvyklým aktivitám: jízdě na koních a povozech po okolí, návštěvám svateb a dalších slavnostních událostí, chvástání, hazardním hrám, rvačkám a konzumaci alkoholu. Občas skončí ve vězení nebo zajdou do sauny, nevyhýbají se ale ani návštěvám kostela. Jejich nejoblíbenější činností jsou přirozeně souboje: komiksoví bandité nevynechají jedinou příležitost vytrestat nepřátele, rádi se však perou i mezi sebou. Nezdráhají se vyvolat rvačku na hřbitově (s. 45), v hospodě (s. 72), na návštěvě u přátel (s. 55) a přirozeně ani na tanečních zábavách, svatbách, pohřbech a jiných společenských událostech. Mladí bandité s potěšením vyzývají k soubojům ty starší a poměřují s nimi síly (s. 39, 41, 87).

Pro ránu puukkojunkkarit nejdou daleko; útočí mnohdy bez nadsázky na setkání. Jako záminka pro rvačku jim bohatě stačí jediné slovo, které se jim nepozdává (s. 40, 46). Respekt k autoritám jim nic neříká. Následující ukázka zachycuje rozhovor tří mladých banditů s novým okresním náčelníkem policie:

„Sinäkö se olet se uus fallesmanni?‘ ,Minä oon.‘ ,Tultihin poikaan kans kattomahan... jotta miltä näyttät elävänä.‘“ (Mäkelä, 2003, s. 40)

„Vy že jste ten novej náčelník policie?‘ ,To jsem.‘ ,Přišli jsme se s klukama podívat... jak vypadáte zaživa.‘“

Při takovém životním stylu si bandité pochopitelně nedělají těžkou hlavu ze zdánlivě životu nebezpečných zranění. Expertem je v tomto ohledu velký Antti, který zažil, jaké je mít sekeru zaseknutou v zádech (s. 9) a v hlavě (s. 78), dvoumužnou pilu skrz břicho (s. 132) či být propíchnutý dřevěnou tyčí na sušení sena (s. 37). Jeden strip zachycuje velkého Anttiho, který přichází domů a sděluje manželce, že je třeba odstranit dlouhou dřevěnou tyč, která mu ční dopředu i dozadu z těla:

„Tämä tarttis saara pois.‘ ,Onko sillä kova kiirus? Siinä olis niin hyvä tuulettaa talavivaattehia.‘“ (Mäkelä, 2003, s. 61)

„Tohle by bylo potřeba vytáhnout.‘ ,Spěchá to hodně? Na tom by se tak dobře větralo zimní oblečení.‘“

Komiksoví puukkojunkkarit přes svou hrubost nezapomínají ani na „gentlemanské“ způsoby: při vtrhnutí na svatbu se sluší před rozbitím okna nechat nejdříve hosty dopít kávu (s. 38), přesporní mají při rvačkách vždy první ránu (s. 60), před začátkem souboje je vhodné představit se svému soupeři (s. 72) a k tmavému obleku se jako „doplněk“ hodí spíše kovové rameno váhy než poleno (s. 97).

4.2 Alkohol

Oblíbenou kratochvílí komiksových banditů je popíjení alkoholu při jakékoliv příležitosti a na jakémkoliv místě včetně hřbitova. Jak vyplývá z rozhovoru malého a velkého Anttiho, pití na hřbitově má své výhody:

„Vähä kolokko paikka juara.‘ ,Ei o ainakaa ryypyn pyytelijöitä.‘“ (Mäkelä, 2003, s. 80)

„Nic moc místo na popíjení.‘ ,Aspoň nikdo nežebrá o loka.‘“

Ze všech postav se konzumaci alkoholu nejvíce věnuje místní troska, opilec, který nejčastěji hraje po hospodách na housle nebo leží zpitý pod obraz v bahně ve společnosti prasete. Jeden strip zachycuje soudní řízení, při kterém soudce vede s opilcem následující rozhovor:

„Mitä teit varaastamilles viinoolle.‘ ,Myin ne.‘ ,Mihi o rahat?‘ ,Ryypäsin ne.‘“ (Mäkelä, 2003, s. 17)

„Co jste udělal s ukradenou kořalkou.‘ ,Prodal jsem ji.‘ ,Kde jsou peníze?‘ ,Propil jsem je.‘“

Autor svým postavám přisuzuje takovou oddanost alkoholu, která je nutí ke komickým a absurdním činům. Když se například jeden z mladých banditů v opilosti potácí po střeše domu, malý Antti nelení a nebezpečnou situaci rychle vyřeší: po žebříku vyšplhá za ním, aby mu z ruky vzal láhev kořalky, která by se mohla rozbít (s. 45). Jindy dva bandité prolévají slzy na pohřbu kumpána, který jim před smrtí nestihl svěřit, kam schoval vánoční pálenku (s. 103). V jiném stripu se malý Antti šikovně zbaví povinnosti prohrabávat zasněženou cestu, když mladým banditům namluví, že mu do závěje před domem zapadla láhev kořalky (s. 105).

4.3 Svatby

Často se v komiksu odehrávají násilnosti na svatbách. Svatba bez mrtvol či aspoň bez rvačky není pořádná svatba: pokud souboj nezahájí nikdo z hostů, úkolu se zhostí klidně samotný ženich, ačkoliv z vlastní svatby rovnou poputuje do vězení (s. 39, 117). Mladá děvečka si přeje bohatého a tmavého ženicha, aby z něj byla pěkná mrtvola (s. 45). V několika stripech se postupně čtenář seznamuje s párem novomanželů. Novomanželka nejprve přesvědčuje svého druha, aby nebyl přešlý ze skutečnosti, že na jejich svatbě nikdo nezemřel (s. 10), a uklidňuje ho, že se tak jistě stane na křtinách (s. 13). Místo obleku si velký Antti před svatbou jde zkusit, jak mu sedí rakev (s. 67), a malého Anttiho zase manželka upozorňuje, aby si na svatbu k pěknému obleku vzal i čistší poleno (s. 49). Velký Antti si v novinách se zájmem prohlíží stránku plnou úmrtních oznámení. Manželka se ho ptá, co čte:

„Mikä siinä leheress ny niin erikoosen tähärellistä on?‘ ,Luen vaan Mäkitaloon Reetin häitten osallistujalistaa. ‘‘‘ (Mäkelä, 2003, s. 69)

„Co se v těch novinách píše tak extra důležitýho?‘ ,Pročítám si jenom seznam účastníků svatby Reetiho Mäkitala. ‘‘‘

V jiném stripu velký Antti malému Anttimu v sauně ukazuje jizvy, které utržil na svatbách:

„Tuan mä sain Aatun häiss, tua tuli Alfreetin häiss, tua taas Tuamahan häiss...‘ ,Olis viälä päivämäärät tatuointuna...‘ ,Nin mitä?‘ ,Nin siinä olis pitäjän hääkalenteri.‘‘‘ (Mäkelä, 2003, s. 32)

„Tuhle mám z Aatuho svatby, tuhle z Alfreetovy svatby, tuhle zase z Tuomasovy svatby...‘ ,Ještě si nechat vytetovat data...‘ ,Cože?‘ ,No že by z toho moh‘ bejt kalendář svateb celýho okresu. ‘‘‘

4.4 Obchodníci a řemeslníci

Z násilnických sklonů obyvatelstva těží truhláři, jejichž výrobky – rakve – jdou na odbyt. Podle slov jednoho z nich se prodávají lépe než houpací křesla (s. 65). Jiný při práci na nové rakvi situaci v kraji komentuje takto:

„Sanotahan, jotta puukkoojunkkarit pitääs kaikki panna linnahan. Musta son lyhytnäkööstä ajattelua. Pitääs vähä ottaa huomioon nuota työllisyys näkökohtiaki.‘‘ (Mäkelä, 2003, s. 41)

„Říká se, že banditi by se všichni měli zavřít. To je podle mě krátkozraký. Mělo by se myslet na ty pracovní příležitosti.‘‘

Puukkojunkkarit dávají kromě truhlářů práci i například různým obchodníkům, od kterých kupují zbraně. Shánění nože připomíná nákup auta v dnešní době: jednou se obchodník snaží banditu ke koupi přesvědčit tvrzením, že minulý majitel nůž používal pouze o svátcích (s. 18), jindy slibuje záruční dobu trvající dvanáct měsíců nebo deset mrtvol (s. 158). Podnikavý hokynář se také snaží modernizovat obchod a rozšiřovat nabídku, aby odpovídala na poptávku nejnáročnějších zákazníků: v jeho prodejně se nachází například i sekera s ostřím na obou stranách topůrka (s. 95). Mezi nejčastěji používané komiksové zbraně patří nůž, poleno, kovové rameno váhy, sekera a dlouhá dřevěná tyč používaná při sušení sena. Zbraň muži neodkládají ani v sauně (s. 28) a na cestách je kromě láhve alkoholu nejdůležitějším obsahem jejich zavazadla (s. 55).

4.5 Námluvy a manželství

Humorně autor zobrazuje námluvy, jejichž průběh na venkově ve Finsku 19. století objasnil vypravěč v románu *Puukkojunkkarit*, jak již bylo zmíněno ve třetí kapitole. Mladé dívky letní noci tráví ve špejcharech, kam za nimi chodí nápadníci. Humorné situace vznikají, když se u dívky setkají dva sokové v lásce a začnou spolu soupeřit - nebo se slabší z nich ze strachu rovnou vzdá záměru strávit s dívkou noc a odejde (s. 152). Některé dívky jsou počestné jen naoko, celé noci postávají u okna, vyhlíží nápadníky a doufají, že se jim podaří překonat zámek špejcharu. Dívka u okna komentuje své nápadníky:

„Loppuvat aittahan pyrkijät kun laitatin isoon lukon. Eikö ne hölömöt huamaa, jotta se ei oo ollu lukos perihin yähön.“ (Mäkelä, 2003, s. 109)

„Nápadníci se přestali dobejvat do špejcharu, když se na něj dal velké zámek. Copak ty hlupáci nevidí, že už dvě noci není zamčený.“

K námluvám patří i kouzla, která mladé dívky provádějí na den svatého Jana, aby si přivolaly ženicha. O své zkušenosti vypráví jedna děvečka druhé:

„Mä tein Juhannuksena sulhasen hankimistaian. Kiäriskelin yällä alasti viljapelloss. ‘Kuinka käy?’ ‘Tarijouksia tuli jo heti pellonlairaalta.’“ (Mäkelä, 2003, s. 61)

„Na svatýho Jana jsem provedla kouzlo, abych si přivolala ženicha. V noci jsem se nahá válela na poli. ‘A jak to šlo?’ ‘Nabídky jsem dostala hned na mezi.’“

Na námluvy se však nechodí pouze za mladými dívkami. Za manželky si své vrstevnice vybírají starší muži: může se stát, že se bandité přijdou ucházet o čerstvou vdovu, která ještě sedí vedle rakve zesnulého manžela (s. 35), či dokonce, dle vlastních

slov, o „budoucí vdovu“. Při žádostech o ruku hraje roli „puhemies“, dohazovač, který doprovází ženicha a vyjednává sňatek. Jeho role se však stává zbytečnou, když se sňatkuchtivý muž rozhodne přesvědčit vzdorovitou ženu k souhlasu místo slovy například kusem polena (s. 35). V jednom stripu dochází k únosu nevěsty přímo ze svatby (s. 38).

Násilnické sklony mužů jsou ženami obdivovány: ideální manžel je násilník a opilec. Chlapci na děvčata nejlépe zapůsobí, když se před nimi předvedou v pořádné rvačce (s. 26) a z oblečení se jim line pach alkoholu (s. 108). Naopak zaručený způsob, jak potenciální nevěstu odradit, je noční zpěv pod okny sýpky (s. 26) či recitace básní (s. 98). Některé ženy však nezůstávají pozadu a chovají se stejně jako jejich hrubé polovičky: nezdráhají se po manželovi hodit sekerou (s. 62), zbít se skupinou pobožných přítelkyň opilé neznabohy (s. 75) či manželskou hádku řešit s polenem v ruce (s. 80).

4.6 Výchova dětí

S námluvami a manželstvím samozřejmě souvisí děti a jejich výchova. Ta zpravidla probíhá podle místních společenských ideálů: novorozenata dostávají darem nože (s. 32, 118), místo hraček mají sekery (s. 95) a jejich hry spočívají ve rvačkách. Když si děti hrají na svatbu, jedno z nich musí představovat i čerstvého nebožtíka (s. 15). Následující rozhovor spolu vedou dva malí chlapci, kteří se předhánějí, čí otec je větší padouch:

„Mun isä onkin pahempi häjy kun sun isäs. Nukkin se on Vaasan linnas.“ ,Mun isällä on jo portikielto Vaasan linnahan.““ (Mäkelä, 2003, s. 76)

„Můj táta je horší bandita než tvůj táta. Taky ted' sedí ve vaaským vězení.“ ,Můj táta už má do vaaskýho vězení zákaz vstupu.““

Starosti matek nevzbuzují děti prohánějící se po světnici s nožem nebo sekerou, nýbrž tiché ratolesti sedící v koutě s knihou (s. 25). Když však matka uzná za vhodné, že praní bylo již pro dnešek dost, nezdráhá se jít svého syna vyzvednout až na bojiště. Takto zní rozhovor, který vede syn s matkou, když ho přímo z rvačky odvádí domů:

„Äitee tämä on niin noloja.“ ,Se on sun omaksi parahaksi.“ ,Sä tuut sitte vissihin hakemahan mua linnastakin kymmeneksi kotia.““ (Mäkelä, 2003, s. 54)

„Mami, tohle je tak trapný.“ ,Je to pro tvoje vlastní dobro.“ ,Takže z vězení mě taky asi budeš vyzvedávat v deset.““

Důkladnou průpravu pro budoucí život bandity dostává syn malého Anttiho. Antti svému žákovi vysvětluje správnou techniku vyhrožování s láhví alkoholu v ruce (s. 77) i bez ní (s. 52), skákání na stůl (s. 41), hodu zbraní (s. 65) či námluv (s. 73).

4.7 Sebevraždy

Kromě zločinů se autor s humorem věnuje i sebevraždám. Pokusy o ně jsou doménou zvláště jednoho mladíka, který se v knize vyskytuje několikrát. Mladý muž se zřejmě zabývá velkým životním trápením: obvykle stojí či klečí v krajině, svíjí se a vykřikuje: „*Aharistaa! Aharistaa!*“ („To je trápení! To je trápení!“). Tíží ho například to, že se mu rozbila láhev alkoholu a nikdo se s ním nechce prát (s. 10) nebo že se v okolí nenachází žádný strom, na kterém by se mohl oběsit (s. 23). Mladíkovy pokusy o sebevraždu dávají prostor pro morbidní humor. V jednom stripu mladík již stojí pod stromem na stoličce s oprátkou kolem krku, když k němu s křikem přispěchá malý Antti:

„*Ei! Ei! Tuallaasia asioota ei pirä teherä hätiköiren. ‘,Tämä on harkittu. ‘,Se käy palio paremmi jos mä potkaasen pallin nuriin. ‘‘‘ (Mäkelä, 2003, s. 15)*

„*Ne! Ne! Takovýhle věci by se neměly dělat unáhleně. ‘,Mám to rozmyšlený. ‘,Půjde to mnohem líp, když ti podkopnu stoličku. ‘‘‘*

Jinde si stejný mladík právě s nářkem chystá provaz, když k němu opět přikráčí malý Antti:

„*Mä oon huano ihiminen! Mitään hyvää en oo eläissäni teheny. ‘,Son turhan hyvä naru nuan huanolle miähelle. ‘‘‘ (Mäkelä, 2003, s. 56)*

„*Jsem špatnej člověk! Nic dobrýho jsem v životě neudělal! ‘,Pro tak špatnýho chlapa je tohle moc dobrej provaz. ‘‘‘*

4.8 Kazatel a představitelé spravedlnosti

Uprostřed všeho násilí a alkoholismu se nachází několik postav, které se snaží o nápravu situace: okresní náčelník policie, soudce a kazatel. Kazatel se snaží využít každou chvíli k navedení svých oveček na správnou cestu, při práci však často pociťuje, že jeho slova nepadají na úrodnou půdu. Při jednom ze svých četných kázání se duchovní rozčiluje:

„Juora ja tapella te osaatta. Osaattako te mitää muuta? Minä kysyn osaattako te muuta!“
[Od shromážděných posluchačů zaznívá:] „Käyrä flikoos!“ „Kortin peluu unohtuu!“
„Sanooko se mitää hevooskaupoosta?““ (Mäkelä, 2003, s. 129)

„Opíjet se a rvát umíte. Umíte ještě něco jinýho? Ptám se, umíte ještě něco!“ „Chodit za holkama!“ „Zapomněl na hraní karet!“ „Říkal něco o handlování s koňma?““

Kazatel nemá lepší pořízení ani s mužem na smrtelné posteli, který se objevuje asi v desítkách stripů. Duchovní stojí nad umírajícím a snaží se před odchodem na onen svět ulevit jeho duši, stařík kazatele však vždy znovu udiví svými výroky. Zdá se, že umírající je pyšný na všechny své hříchy a lituje jenom těch, které neprovedl. Takto zní jeden z rozhovorů staříka s kazatelem:

„Sahti on jo tilattu hautajaasiini ja seipähiä. Siitä yhyrestä vaan on murhe.“ „Isäntä ei hualeheri mistään. Herra ottaa kyllä isännän sialun luaksensa.“ „Enhän mä sitä. Sitä mä tarkootin, jotta kun ei pääse mukahan tappelemahan.““ (Mäkelä, 2003, s. 125)

„Domáci kvas už je na můj pohřeb objednaný a tyče na seno taky. Trápí mě už jenom ta jedna věc.“ „Hospodář se už o nic starat nemusí. Pán hospodářovu duši jistě přijme k sobě.“ „Ne to. Myslel jsem, že už se s ostatními nebudu moct porvat.““

Puukkojunkkarit se sice návštěvám kostela nevyhýbají, nechodí tam však uspokojovat duchovní potřeby. Následující komentář pochází od mladého bandity, který sedí na lavici v kostele, zatímco jeho kumpán natahuje ruku do sáčku určeného na sbírku peněz pro církev:

„Tänne tullahan toistekkin. Mukavia lauluja lauletahan, viiniä tarjotahan ja lähties vielä rahaa jaetahan.“ (Mäkelä, 2003, s. 82)

„Sem přijdeme znova. Zpívaj se tady hezký písničky, nalejvá se víno a na cestu se ještě rozdávaj peníze.““

Kazatel tak v některých chvílích rezignuje a při kázání pouze konstatuje:

„Perkeles kiärtää ja etti viattomia sialuja viätelläksensä heirät. Vaikia on hänen tyänsä tässä saurakunnassa.“ (s. 90)

„Dábel krouží a hledá nevinné duše, aby je svedl na scestí. Těžkou práci má v téhle farnosti.““

S většími úspěchy se nesetkávají ani soudce a okresní náčelník policie. Soudce u soudu od banditů, kteří se nebojí vězení, dostává zcela neuspokojivé odpovědi, zatímco náčelník se nechává zatáhnout do rvaček (s. 86).

4.9 Další aspekty života na venkově

Kromě fenoménu puukkojunkkarit kniha s humorem reflektuje i některé aspekty života na finském venkově v 19. století. Realitu manželství vystihuje rozhovor dvou děveček:

„Kun pääsis tästä piian viraasta.“ ,Voi kun pääsis naimisiin!‘ ,Niin... jotta pääsis tekemähän piian töitä iliman palkkaa.‘“ (Mäkelä, 2003, s. 148)

„Kéz bych se zbavila téhle práce děvečky.‘ ,Kéz bych se tak vdala!‘ ,Jo... abys mohla dělat práci děvečky zadarmo.‘“

Obvyklý počet dětí narozených manželům vyplývá z rozhovoru kazatele s venkovanem, který ho přišel požádat o křest dítěte:

„Pitäisi tämä kymmenes lapsi kastaa.‘ ,Ohhoh! Ompa niitä siunaantunu.‘ ,Ei tämä vielä mitään. Veli pojalla on kuusitoista.‘ ,Herra variele! Samasta vaimosta?‘ ,Ei! Kyllä meitillä kummallakin on omat akat!‘“ (Mäkelä, 2003, s. 27)

„Potřeboval bych pokřtít tady desátý dítě.‘ ,Ahah! To se vám jich ale urodilo!‘ ,To ještě nic není. Bratr jich má šestnáct.‘ ,Dobrotivý bože! Se stejnou ženou?‘ ,Ne! Každý máme vlastní manželku!‘“

Jistý čeledín a zároveň puukkojunkkari si malému Anttimu stěžuje na hospodářova úsporná opatření:

„Isäntä valijasti auran etehen ja sanoo, jottei taloos hevoosta tarvita, kun on vahava trenki. Piiat piti aamulla herätellä. Isäntä sanoo, jottei kukkoja tarvita, kun on isoääninen trenki. Sitte tuli se lehemän astutuspäivä ja silloon mä lähärin!‘“ (Mäkelä, 2003, s. 16)

„Hospodář vytáhnul pluh a povídal, že na statku není potřeba kůň, když čeledín je takovej silák. Děvečky jsem musel ráno budit já. Hospodář že kohouta nepotřebujeme, když čeledín má tak silnej hlas. Pak nastal den, kdy se připouštěla kráva a to jsem teda odešel!‘“

V jiné scéně sdílejí dvě děvečky zkušenosti a vyprávějí o hospodáři, který je sexuálně obtěžuje:

„Onko isäntä yrittäny kopeloora sua?‘ ,Kerran se yritti, mutta mä löin sitä sormille.‘ ,Mutta eihän se auta yhtään.‘ ,Mä löinkin täällä.‘“ [V ruce drží sekeru.] (Mäkelä, 2003, s. 101)

„Snažil se na tebe někdy hospodář šmatat?‘ ,Jednou se pokusil, ale praštila jsem ho přes prsty.‘ ,Ale to vůbec nepomáhá.‘ ,Taky že jsem ho praštila tímhle.‘“

Barevnou mozaiku postav autor komiksu doplňuje Ďáblem a Smrtí. Ďábel vystupuje v několika stripech jako pasažér cestující na povoze s jedním banditou (s. 9, 49). Jinde na celostránkové ilustraci soupeří s kazatelem v „armwrestlingu“ (s. 134). Smrt, oděná tradičně v černé kápi a s kosou v ruce, se taktéž vozí s puukkojunkkarit na povozech (s. 13, 85), ukazuje se na pohřbech (s. 114), tráví čas na hřbitově (s. 129, 148) a navštěvuje i svatby. Následující rozhovor se odehrává mezi Smrtí a svatebčanem, který ji vyzve k tanci, aniž by se podíval, o koho jde:

„Ookkos sulhasen sukulaasia? ‘,En. ‘,Morsiammenko sitte? ‘,En. Minä vaan pruukaan käyrä häiss. ‘“ (Mäkelä, 2003, s. 68)

„Vy jste ze ženichovy strany? ‘,Nejsem. ‘,Takže z nevěstiny? ‘,Ne. Jenom mám ve zvyku chodit na svatby. ‘“

5 Eija Kuusisto, Jukka Kuusisto, Ensio Aalto: *Rannanjärvi on kuallu ja Isontaloon Antin tarina* (Rannanjärvi zemřel a příběh Anttiho Isotala)

Knihu trojice autorů vydala v roce 2013 společnost Jussituotteet Art Tifani Oy, která kromě knih produkuje další výrobky s tematikou jižní Pohjanmaa: stolní a karetní hry, oděvy, hrnky, teploměry do sauny a další. Zakladateli firmy jsou manželé Jukka a Eija Kuusistoovi (Jukka Kuusisto, 2018). Ensio Aalto s touto dvojicí jako ilustrátor spolupracoval již při tvorbě humorného komiksu o banditovi jménem Niilo Lukko. Podle vlastních slov si autoři mnoho let pohrávali s nápadem napsat knihu o Anttim Isotalovi a Anttim Rannanjärvim, která by byla přirozeným vyústěním jejich zájmu o jižní Pohjanmaa. Impulz k realizaci nápadu jim dala právě spolupráce s ilustrátorem Ensiem Aaltem, který dvojici ukázal černobílé ilustrace zobrazující Rannanjärviho smrt. To přivedlo autory k záměru zakomponovat do knihy i komiks (Kuusisto, 2018). Jak uvádí autorská dvojice v předmluvě knihy, i přes neštěstí, která Isotalo a Rannanjärvi působili, a strach, který vyvolávali, měli oba muži i dobré vlastnosti: pracovitost, upřímnost a morální zásadovost. Tyto vlastnosti jsou dodnes připisovány obyvatelům jižní Pohjanmaa (Kuusisto, 2013, s. 7).

Knihla čtenáře na osmdesáti stranách seznamuje s osudy dvou nejslavnějších puukkojunkkarit. Zatímco prvních čtyřicet stran zaujímá komiks, který podrobně zachycuje Rannanjärviho smrt, druhá polovina knihy nabízí informativní text shrnující okolnosti Rannanjärviho úmrtí, události Rannanjärviho a Isotalova života, historii jejich společného řádění, příběh okresního policejního náčelníka Hägglunda a okolnosti jeho boje proti dvěma banditům. Součástí knihy je i text písně *Isontalon Antti ja Rannanjärvi jutteli kaharen kesken* (Antti Isotalo a Rannanjärvi mluvili mezi čtyřma očima), jejíž text jsme uvedli ve druhé kapitole, fotografie a ilustrace zobrazující podobu obou banditů a výjevy z jejich života.

Protože údaje v informativním textu nejsou uvedeny v chronologickém pořadí, text jsme rozčlenili a části jsme chronologicky seřadili. Na následujících stránkách nejdříve uvedeme informace o Isotalově, Rannanjärviho a Hägglundově životě z textu a poté ze sekundární literatury. V další části kapitoly se zaměříme na Rannanjärviho smrt podle

komiksu, textu a sekundární literatury. Samotné porovnání těchto verzí a jeho výsledek uvádíme v závěru práce.

5.1 Antti Rannanjärvi, Antti Isotalo a okresní náčelník policie Hägglund v textu

Text knihy se nejprve věnuje rodinné situaci, do které se 4. dubna 1828 narodil Antti Rannanjärvi: otec byl alkoholik, matka brzy zemřela a s otcovou novou manželkou Antti ani jeho dva bratři nevycházeli. Antti byl dvakrát ženatý; s první manželkou Maijou Liisou Orrenmaa se rozvedl poté, co v době jeho pobytu ve vězení porodila nemanželské dítě. Jeho druhou ženou se stala sedmnáctiletá Adolfiina Rannanjärvi. Text dále obsahuje výčet zločinů, za které byl Antti během svého života odsouzen, a charakteristiku jeho osobnosti. Muž byl údajně vysoký, silný, inteligentní, přátelský, ale nekompromisní, když se rozčílil. Svůj statek obhospodařoval dobře a se sousedy vycházel. Často se ukazoval se svými kumpány na trzích, kde se procházel, aby upoutal pozornost ostatních a pěstoval si svou pověst.

Antti Isotalo se narodil 24. srpna 1831. Než si v 50. letech 19. století opatřil vlastní usedlost, žil se svou první ženou na statku její rodiny. Isotalo byl pilný zemědělec a stejně jako Rannanjärvi vysoký a silný muž. Antti měl zabít Mattiho Tönnkäho, sám se však k činu nikdy nepřiznal. Isotalo toužil po uznání a účtě okolí, vydal se tedy na dráhu zločince a brzy se stal vedoucí postavou místních puukkojunkkarit. Respekt si vybudoval přirozeně, jelikož byl neohroženým a zuřivým bojovníkem. V textu není uveden tak podrobný výčet zločinů jako v kapitole o Rannanjärvim, je však zmíněn jeho první trest v roce 1855 a rozhodnutí soudu z roku 1869, které Isotala poslalo na dvanáct let do vězení.

Autoři textu uvádějí, že Isotalo a Rannanjärvi dosáhli pozice vůdců mimo jiné proto, že byli hospodáři. Oba muži byli také vysocí přes sto osmdesát pět centimetrů a vážili více než sto kilogramů (viz obrazová příloha č. I), oplývali inteligencí, ambicemi a odvahou. V textu je uvedena ukázka ze švédskojazyčného deníku *Hufvudstadsbladet*, kterou cituje ve svém díle i Heikki Ylikangas (2005, s. 23—24). Úryvek, který zachycuje příchod Isotala a Rannanjärviho na jistou svatbu, uvádíme v následující podkapitole.

Text se následně věnuje okresnímu náčelníkovi policie Hägglundovi, který se narodil roku 1838 ve Vaase, sloužil v krymské válce a funkci policejního náčelníka v Kauhavě a Härmä začal vykonávat v březnu 1864, kdy mu bylo dvacet šest let. Mladý

muž, jehož úkolem bylo navrátit do oblastí sužovaných násilím pořádek, se ihned pustil do práce: svolal představitele obcí, kteří schválili zavedení některých opatření. Ze strachu z vysokých nákladů ale nesouhlasili se založením základních škol. Z prvního střetu s Isotalem a Rannanjärvim vyšel Hägglund jako poražený: obvinil je z vykradení skladů obchodníka Björklunda, muži však zmanipulovali svědky a trestu se tak vyhnuli.

8. října 1867 někdo vystřelil do podkrovního bytu, který Hägglund obýval. Podezření ihned padlo na Isotala a Rannanjärviho, kteří čin popřeli. Nepředpokládalo se však, že muži stříleli sami, nýbrž že si najali někoho, kdo měl práci odvést za ně. Pokusem o vraždu bandité překročili jistou hranici a věci se daly do pohybu. O tři dny později byli Isotalo a Rannanjärvi zatčeni.

Na posledních stranách textu jeho autoři zmiňují výzkumy historika Heikkiho Ylikangase, který se fenoménem puukkojunkkarit zabývá od 70. let 20. století, a docenta sociální historie Olliho Matikainena, jehož témata jsou násilí a zločin. V textu jsou zmíněny také dopravní prostředky, které puukkojunkkarit používali. Povozy měly dřevěná kola, která často postrádala odpružení. Na těchto vozech se bandité, vestoje či vsedě, proháněli po vesnicích mnohdy pouze kvůli potěšení z jízdy.

5.2 Antti Rannanjärvi a Antti Isotalo v historických pramenech

Jak již bylo uvedeno, Antti Rannanjärvi se narodil 4. dubna 1828 v Ylihärmä. Otec byl alkoholik a matka zemřela, když byli Antti a jeho bratři ještě děti. Otec se brzy znovu oženil a s novou manželkou zplodil několik dalších dětí. Z Anttiho se již v raném věku stal pravověrný puukkojunkkari. V roce 1848 se poprvé oženil a o rok později se páru narodil první syn, Jukka Rannanjärvi. Roku 1852 byl za zabití odsouzen k trestu smrti, car však následujícího roku rozsudek změnil: za účast na zabití a nošení nože byl Rannanjärvi odsouzen v pěti letům nucených prací. V době Anttiho věznění porodila jeho manželka, Maria Orrenmaa, nemanželské dítě. Po mužově návratu z vězení se pár rozvedl a Antti si v roce 1859 vzal za ženu osmnáctiletou Adolfinu Rannanjärvi. Kromě pětiletého vězení bylo Rannanjärvimu uděleno několik dalších trestů, například pokuty za rvačku v roce 1847 či za nelegální výrobu pálenky v roce 1864 (Remes, 2011; Alanen, 1931).

Antti Rannanjärvi je nejčastěji spojován s mužem jménem Antti Isotalo neboli Isoo-Antti, který se narodil 24. srpna 1831 v Alahärmä. Se svou ženou Vilhelmiinou Hilli koupil Isoo-Antti statek a stal se hospodářem. Jelikož však péče o hospodářství

neuspokojovala jeho touhu po moci a uznání, trávil stále více času s ostatními mladíky, kteří se věnovali popíjení a rvačkám. Jeho snaha být ve všem první ho brzy dovedla do pozice uznávaného vůdce místních puukkojunkkarit. Isoo-Antti byl mimo jiné odsouzen za způsobení zranění v roce 1855, za nedovolený prodej pálenky v roce 1856, za nošení nože v roce 1858, za kapesní krádež v roce 1862 a za nedovolenou výrobu pálenky v roce 1864 (Remes, 2011; Alanen, 1931).

V 60. letech 19. století prožívali tito přední puukkojunkkarit svá nejlepší léta. Oba měli za sebou již roky dlouhou zločineckou kariéru, stihli si vybudovat respekt okolí a rozšířit svou pověst i daleko za hranice Alahärmä a Ylihärmä. Jednou z okolností, která jim k jejich pozici dopomohla, byla jejich sociální příslušnost: oba vlastnili zemědělskou usedlost a reprezentovali tedy vyšší společenskou vrstvu. Z čeledínů se vůdci banditů nestávali. Jak jsme již uvedli v předchozí podkapitole, k vůdčímu postavení Isoo-Anttiho a Rannanjärviho předurčovaly i jejich fyzické a psychické vlastnosti: oba byli přes sto osmdesát centimetrů vysocí a inteligentní muži (Ylikangas, 2005, s. 20).

Při výpravách na trhy nebo jiná shromáždění mimo domovskou obec se pohybovali oba bandité jako králové s družinou věrných mužů v patách. Skupina, v jejímž čele krácel Isoo-Antti, převyšující obvykle všechny muže okolo, a těsně za ním téměř stejně vysoký Rannanjärvi, přirozeně vzbuzovala pozornost a respekt, takže se lidé i ve velkém návalu rozestupovali a vytvářeli uličku, aby bandité mohli pohodlně projít. Při takových příležitostech se však Isoo-Antti a Rannanjärvi se svými muži chovali klidně; jejich pověst byla již vybudována a k jejímu udržení nebylo nutné vyvolávat konflikty jako v počátcích jejich kariéry (Tamtéž, s. 22).

Z obou mužů se již za jejich života staly legendy opředené sítí pravdivých i smyšlených příběhů, které ale v žádném případě nebyly vždy negativní. Zejména postavě Isoo-Anttiho autoři příběhů prisuzovali rytířské vlastnosti. Částečně se jejich hodnocení jistě zakládalo na pravdě, uznávaný vůdce by jen stěží mohl být skrznaskrz špatný; obyčejní loupežníci sympatie svých současníků nevzbuzovali. Hrdinou se nestal ani Matti Haapoja, známý a velmi obávaný vrah, který se narodil Isokyrö v roce 1845 a prokazatelně spáchal tři vraždy, ve skutečnosti jich ale pravděpodobně byl pět až deset. Sám se prý nechal slyšet, že má na svědomí osmnáct vražd. V roce 1895 spáchal sebevraždu ve vězení (Ervasti, 1992, s. 23, 87, 93-95; Ylikangas, 2005, s. 23).

Heikki Ylikangas pomocí úryvku z deníku *Hufvudstadsbladet* z listopadu 1870 ilustruje Isoo-Anttiho a Rannanjärviho moc. Popisovaný případ se odehrál na počátku 60. let 19. století:

„Jotta annettaisiin yksi esimerkki Isotalon ja Rannanjärven mahdista, meidän sallittakoon kertoa mitä tapahtui eräissä häissä, joihin heidät oli kutsuttu. Oli pantu vartiomies antamaan merkki heidän saapumisestaan häätaloon, ja kun merkki annettiin, ryntäsi koko hääväki ulos soittajat ja juomankantajat etunenässä ottamaan arvohenkilöt suotuisasti vastaan. Tulijat ottivat kohteliaisuudet armollisesti vastaan, mutta tultuaan edemmäksi pihalle, he nousivat ajoneuvostaan ja yrittivät piiskaten pakottaa komean hevosensa häätuvan ikkunasta sisälle. Mutta kun hevosta ei siihen saatu, ajoivat he itse sisään rekineen ja pysähtyivät hevosineen ja ajopeleineen keskelle lattiaa. Kun eräs herrasmies lausui (kertojalle) ihmetyksensä siitä, miksi eivät muut häävieraat heitä estäneet, vastasi kertoja, eräs lautamies: „Kukapa haluaisi seuraavana päivänä saada puukon kurkkunsa!“ (Ylikangas, 2005, s. 23—24)

„Abychom ilustrovali Isotalovu a Rannanjärviho moc, dovolíme si uvést, co se odehrálo na jisté svatbě, kam byli oba pozváni. Určený hlídač měl znamením upozornit na jejich příjezd na místo svatby, a když tak učinil, nahnuli se svatebčané s hudebníky a číšníky v čele ven, aby vážené hosty přivítali. Nově přichozí projevy zdvořilosti milostivě přijali, když ale zajeli dále na dvůr, vystoupili z vozu a ranami bičem se pokusili svého pěkného koně nahnat oknem do domu. Když se jim to však nepodařilo, sami na saních vjeli dovnitř a koně s povozem zastavili uprostřed místnosti. Když jeden pán sdělil (zdroji) svůj podiv nad tím, že ostatní svatebčané nezasáhli, odpověděl zdroj, jistý soudní přisedící: „Kdo by chtěl mít další den nůž vražený v krku!““

Ostatní hosté tedy oběma mužům již při jejich příjezdu vyjádřili úctu, ani tak je nicméně neodradili od páchání výtržností. Pokud se Isoo-Antti a Rannanjärvi obvykle chovali na společenských událostech takto, proč je přesto pořadatelé zařadili na seznam hostů? Jestliže respekt a úcta k jejich pozvání pořadatele nemotivovaly, strach a snaha o udržení dobrých vztahů již motivací byly. Kromě přátelství s bandity totiž neexistoval žádný účinný způsob, jak se proti nim bránit. Ne nadarmo nosili Antti Isotalo a Antti Rannanjärvi přezdívku „härmští králové“ (Tamtéž, s. 24—25).

Postupem času se oba muži ve svých činech nebáli zacházet dál a dál. To, na co si jednoho dne netroufli, bylo již následujícího dne dovoleno. Vysoká zločinnost v jižní Pohjanmaa v 60. letech 19. století vzbuzovala znepokojení v samotném kraji i za jeho hranicemi. Zatímco pobřežní oblasti se již začínaly uklidňovat, ve vnitrozemí vlna násilí stále pokračovala. Nejhorší byla situace ve finskojazyčných obcích u dolního toku řeku Lapuanjoki. Problémem se zabýval senát, který rozhodl poslat do oblasti dva okresní

policejní náčelníky. Jejich výběru se ujal K. G. Wrede, guvernér Vaaského kraje (Tamtéž, s. 26—28).

5.3 Okresní náčelník policie Hägglund v historických pramenech

Wrede si do kanceláře sezval úředníky a jednoduše se zeptal, kdo z nich by byl ochotný stát se okresním náčelníkem policie v Kauhavě a Härmä. Muži váhali, až na mladého Adolfa Hägglanda, který vystoupil z řady a dobrovolně se přihlásil. Dvacetišestiletý Hägglund byl urostlý muž, veterán z krymské války, který uměl zacházet se zbraněmi a funkci okresního náčelníka vykonával již v jiných oblastech Finska. Na rozdíl od tehdejšího náčelníka Theodora Lagerstedta, vystudovaného zeměměřiče, jehož jméno jsme zmínili již ve třetí kapitole, měl Hägglund k výkonu tohoto povolání dobré předpoklady. I jeho povahové rysy odpovídaly požadavkům; Hägglundova odvaha a sebevědomí zaručovaly, že těžký úkol nevzdá po prvním konfliktu. Hägglund přirozeně srovnával příběhy, které o zločincích z Härmä a Kauhavy slyšel, se zkušenostmi z krymské války – nevěřil, že by si s bandity neporadil, když obstál ve válce (Tamtéž, s. 29—30; Alanen, 1931).

Hägglund se do svého nového působiště vypravil již v únoru 1864, ačkoliv oficiálně byl do funkce jmenován až v březnu. Brzy po příchodu mladý náčelník poznal, jak vážná je zdejší situace. Začal ihned zavádět nová opatření, mezi která patřilo například zvýšení pokuty za běžné přečiny jako byly nedovolené taneční zábavy či jízda na cizích koních bez majitelova povolení. Jelikož se Hägglund domníval, že vzdělání by pomohlo podrýt obdiv, s jakým mládež k banditům vzhlížela, navrhl založit v obcích základní školy. Jejich představitelé však této myšlence nedůvěřovali natolik, jako se báli nákladů na stavbu a provoz škol, tudíž tento návrh neschválili. Prvotními kroky si Hägglund přesto připravil půdu pro boj proti zločinu. Dalším cílem bylo zaměřit se na samotné vůdce hnutí: pokud by mezi zločinci chyběla výrazná vůdčí osobnost, skupiny banditů by se rozdrobily a postupně samy zanikly (Alanen, 1931; Ylikangas, 2005, s. 30—31).

Jak se mladý náčelník dozvěděl, Isoo-Antti a Rannanjärvi měli být zodpovědní za vloupání do skladů obchodníka Björklunda. Svědků se našel dostatek, Hägglund tedy začal s vyšetřováním. Když se ale od nikoho při výsleších nedozvěděl kloudné informace, pochopil, že se muži postarali o to, aby si svědkové své výpovědi nechali pro sebe. Slavní puukkojunkarit posílili svou pozici a zasadili novému náčelníkovi první ránu. Postupně si

Hägglund však za pomoci svého obušku vybudoval respekt. Rváče a zloděje ovcí a koní si zval na „výslechy“, při kterých se podezřelý natáhl na dlouhou lavici a dokud se k činu nedoznal, bil ho náčelník obuškem do zad. Krutost této metody potvrdil jistý muž, který se po takovém výslechu údajně několik dnů nemohl posadit (Alanen, 1931; Ylikangas, 2005, s. 31).

Hägglundovy metody byly úspěšné a skutečně od krádeží ovcí a koní odrazovaly, vyvolávaly nicméně mezi bandity nelibost. Hägglund vedl s Isoo-Anttim a Rannanjärvim časté spory, nedařilo se mu však zajistit pro muže skutečný trest. Jak již bylo zmíněno, v roce 1867 se mezi bandity a náčelníkem již definitivně rozpoutala válka, když někdo oknem vystřelil do bytu, který náčelník obýval. Ačkoliv střelce se odhalit nepodařilo, vyšlo najevo, že se čin udál na popud dvou banditů. Když Hägglund přišel Isoo-Anttiho zatknout, muž se nebránil a nechal se odvést. Následně byl zatčen i Rannanjärvi a několik dalších banditů. 26. listopadu 1867 započalo soudní řízení, které trvalo až do 4. dubna 1869 (Alanen, 1931).

Isoo-Antti a Rannanjärvi byli obviněni mimo jiné z krádeže obilí, padělání dlužního úpisu, napadení služby jménem Miina Näsiä, krádež prasete, krádež koně, napadení hospodáře Mattiho Lööpäriho a z krádeže peněz. Z některých činů nebyli obviněni oba muži, ale pouze jeden z nich obvykle ještě s jiným banditou. Během soudního řízení vznášel žalobce Hägglund stále další a další obvinění, svědci však měli strach z pomsty a většina z nich se neodvažovala svěřit se soudu se všemi informacemi. Když Hägglund viděl, že se nedaří prokázat banditům žádný zločin, za který by putovali do vězení na delší dobu, rozhodl se požádat soud o nové projednání případu vraždy čeledína jménem Matti Tönkkä, která se odehrála v roce 1858. Z vraždy byl ještě téhož roku obviněný Antti Isotalo spolu s dalšími třemi kumpány, Rannanjärvi do tohoto případu zapojen nebyl. Jediným svědkem byl tehdy dvanáctiletý Leander Niemi, který u soudu skutečně svědčil, vzhledem k jeho nízkému věku však svědectví nebylo uznáno jako hodnověrné a k odsouzení zločinců nedošlo (Tamtéž).

Soud Hägglundově žádosti vyhověl a 15. prosince 1868 začal případ znovu projednávat spolu s dalšími obviněními, která byla proti Isoo-Anttimu vznesena. Hägglund u případu vraždy předvolal několik svědků, mezi kterými byli Leander Niemi. Již dospělý Niemi vypovídal stejně jako před deseti lety: na taneční zábavě spatřil, že obvinění bratři Juho a Jaakko Hautamäkiové drží Mattiho Tönkkäho za vlasy. K mužům přispěchal Isotalo, přikrčil se a pravou rukou bodl Tönkkäho do břicha. Poté pozadu odkráčel do

společnosti jiných účastníků zábavy a cestou zjevně omylem šlápl na nohu nějaké ženě. I ostatní svědci vypovídali stejně a přiznali, že před deseti lety se ze strachu neodvážili svědčit (Tamtéž).

Isotalo vinu popřel a zajistil si několik svědků, kteří svědčili v jeho prospěch. Někteří tvrdili, že Isotalo se po místnosti nepohyboval a jiní údajně slyšeli Jaakka Hautamäkiho říkat, že sám Tönkkäho zabil. Ani tím si již zločinec nepomohl a 4. dubna 1869 byl odsouzen za méně závažné činy k několika pokutám a tělesným trestům a za vraždu k popravě stětím. Antti Rannanjärvi byl odsouzen k několika pokutám a tělesným trestům. Isotalo však popraven nebyl, jelikož ještě téhož roku byl trest změněn na doživotní vyhnanství na Sibiři. Ani to však zločinec nepodstoupil a nakonec strávil dvanáct let ve vězení. Ve věznici se choval bezproblémově a po většinu doby trestu pracoval jako pekař (Tamtéž).

5.4 Rannanjärviho smrt v komiksu

Komiks na čtyřiceti stranách velmi podrobně zachycuje Rannanjärviho poslední chvíle. Pět banditů přijíždí na dvoukolových vozících tažených koňmi na rytinevské pole, kde se místní lidé věnují zemědělským pracím. Jedna z žen oslovuje Rannanjärviho, jejich vůdce, a ptá se, zda přijeli ostatním pomoci s prací. Jiná žena mezitím žádá mladou dívku, aby šla varovat muže jménem Erkki Pränni, kvůli kterému bandité přijeli. Erkki dívce vysvětluje, že nemůže odejít, jelikož by ho ostatní považovali za zbabělce. Rannanjärvi volá na Erkkiho a nabízí mu láhev kořalky. Když se však Erkki přiblíží ke skupině banditů a natahuje se po láhvi, Rannanjärvi láhev podá jednomu ze svých kumpánů a srazí Erkkiho do blátivého jezírka.

Zatímco Erkki leží ve vodě, ostatní přihlížejí a dívka se ptá jedné z žen na důvod tohoto napadení. Žena vysvětluje, že Rannanjärviho zášť vznikla, když měl Erkki fyzický konflikt s Rannanjärviho synem. Navíc se povídá, že Erkki informoval o činnosti puukkojunkkarit policejního náčelníka. Dívka chytne Rannanjärviho za rameno a přesvědčuje ho, že se Erkki stará pouze sám o sebe a s policejním náčelníkem nemluvil. Erkki mezitím ve vodě vytáhne nůž a ožene se s ním po Rannanjärviho lýtku. Ten v protireakci láme z ohrady kus plaňky a sráží Erkkiho, který se již postavil, zpět do vody. Otáčí se k odchodu, ale Erkki vyskakuje na nohy, zezadu přistupuje k Rannanjärvimu a bodá ho do hrudi. Ostatní puukkojunkkarit Erkkiho chytají a berou mu z ruky nůž.

Rannanjärvi si všimne závažnosti rány a velí k odjezdu, ačkoliv jsou jeho muži připravení Erkkiho na místě potrestat. S příslibem pomsty tedy odjíždějí. Po chvíli kumpáni zpozorují, že Rannanjärvi sedí zhroucený ve svém vozíku, zastavují a konstatují jeho smrt.

5.5 Rannanjärviho smrt v textu

Podle informací v textu se 12. srpna 1882 Rannanjärvi vydal se souhlasem jeho majitele Juhy Modina na pole, kde probíhala sklizeň, s cílem vyčinit Erkkimu Prännimu. Jak již víme z komiksu, Erkki se dříve dostal do konfliktu s Rannanjärviho synem a údajně na něj také „žaloval“ náčelníkovi policie Hägglundovi. Ylihärmští však Erkkiho znali jako férového muže a těmto řečem nevěřili. Erkki, původním jménem Ylilammi, přišel do Ylihärmä z Korttesjärvi jako čeledín. Ačkoliv se oženil s dcerou hospodáře Pränniho a sám se tak hospodářem stal, místní ho stále obvykle považovali za čeledína.

Rannanjärvi přijel neozbrojený na rytinevské pole, dal Erkkimu napít pálenky a poté ho strčil do jezírka. Erkki se však zvedl a rozeběhl se za Rannanjärvim, který si mezitím opatřil kus plaňky z plotu a znovu Erkkiho srazil do vody. Očekával, že vysílený muž se již nezvedne, opak byl ale pravdou: Erkki vyskočil a údajně Rannanjärvimu zasadil šest bodných ran: jednu do nohy, tři do pravé ruky, jednu do levé paže a jednu do hrudi. Pobodaný muž pak podle mnohých svědků odjel na povozu pryč.

Této verzi se podle vlastních slov rozhodli věřit i autoři, kteří ji zpracovali v komiksu. Dále však uvádějí, že podle zápisů ze soudního procesu vypadal Rannanjärviho konec jinak: roztržka dvou mužů prý trvala dlouho, než se Erkki začal bránit nožem, aby si zachránil život. Pobodaný Rannanjärvi údajně i s hlubokými ranami pokračoval v souboji a teprve poté odjel zhroucený na povozu, kde o chvíli později zemřel.

5.6 Rannanjärviho smrt v historických pramenech

Ylikangas uvádí, že se Kustaa, jeden z Rannanjärviho synů z druhého manželství, jedné srpnové noci roku 1882 vydal se skupinou dalších mladých mužů na obvyklou jízdu po okolí na koních, které sebrali z pastviny. Ve vesnici Yliluoma v Ylihärmä, jejíž obyvatelé se hojně hlásili k pietismu, však místní vytvořili hlídku, která bandity zastavila a zabavila jim koně. Kustaa zřejmě dostal výprask od jistého hospodáře jménem Erkki

Pränni neboli Yliluoma. Zbitý Kustaa se vrátil domů a vyprávěl otcí o potupném zakončení svého dobrodružství (Ylikangas, 2005, s. 192—193).

Antti Rannanjärvi začal plánovat pomstu. Bylo třeba všem připomenout, že si nikdo nebude zahrávat s velkým banditou. Ideální příležitostí k pomstě byla přirozeně událost, při které se shromáždí větší počet lidí, například sklizeň. Rannanjärvi si vzpomněl na jistého Juhu Modina, jehož jméno jsme již zmínili, bývalého člena zlodějské skupiny Jukky Rannanjärviho. Rannanjärviho syn Jukka zemřel v roce 1868 ve věku osmnácti let ve vaaské věznici. Modin vlastnil pole v Rytinevě, na kterém probíhaly zemědělské práce. Modin měl s Rannanjärviho rodinou stále blízký vztah, takže s ním bandita jednoduše domluvil, že se pomsta odehraje při sklizni na jeho poli. Kumpánům Rannanjärvi představil plán, podle kterého měli lidem na poli ukázat svou převahu, a poté se odebrat do Yliluomy a pokračovat tam v řádění (Ylikangas, 2005, s. 193).

12. srpna 1882 se tedy skupina mužů s Rannanjärvim v čele rozjela do Rytinevy. Na poli se shromáždili nic netušící pracující, mezi kterými byl i čtyřicetiletý Erkki Yliluoma. Po příjezdu začal Rannanjärvi venkovanům nabízet alkohol z Modinovy čutory a nezdráhal se ránou pěstí či posměšným komentářem usadit kohokoliv, kdo mu nebyl po chuti. Takoví se poté již neodvažovali banditovi odporovat a někteří se raději vrátili k práci. Na druhém konci lánu se u jezírka oháněl srpem Erkki Yliluoma. Rannanjärvi k muži přikráčel a nejprve se pokusil shodit ho do vody pokryté nevábně vyhlížející zelenou vrstvou, Yliluoma však udržel rovnováhu. Rannanjärvi podal čturu kumpánovi, oběma rukama chytil Yliluomu a do vody ho hodil. Nešťastník se pokusil přeplavat jezírko a vyšplhat se ven, Rannanjärvi však přeběhl k němu a skopl ho zpět do vody. Erkkimu se v beznaději podařilo vytáhnout nůž, kterým švihl a zasáhl Rannanjärviho do nohy. Ostří prořízlo botu a zasáhlo i kůži (Tamtéž, s. 193—194).

Antti odněkud vytrhl plaňku či kus dřeva a uhodil Erkkiho do hlavy. Muž se, napůl v bezvědomí, zhroutil a ponořil pod hladinu, voda mu však navrátila vědomí. Rannanjärvi zřejmě usoudil, že muže už potrestal dostatečně a nechal ho doplavat ke břehu. Zesměšněný Erkki však vyskočil z vody, vrhl se na Anttiho a pětkrát ho bodl nožem. Rannanjärvi rány zakryl oděvem, aby před ostatními utajil jejich závažnost, a zavelel k odjezdu do Yliluomy. Po cestě již muži plánovali pomstu, ale jejich vůdce ležel ve svém vozíku a do těchto řečí se nezapojoval. Jeho kumpáni se nad jeho mlčenlivostí nepozastavovali a vysvětlovali si ji tím, že se Rannanjärvi cítil po prohře zahanbený. Nikdo si nevšiml, kolik krve raněnému proudí z ran, a ani on sám se o jejich závažnosti

nezmínil. Rannanjärvi náhle vypadl se svého povozu a zůstal nehybně ležet na cestě. Teprve v tu chvíli ostatní muži pochopili, že Antti zemřel (Tamtéž, s. 194—195).

Anttiho kumpáni se jen stěží mohli smířit se skutečností, že slavného banditu zabil tak nevýznamný venkovan jako Erkki. Vydali se tedy ještě téhož večera do Yliluomy, aby vykonali pomstu, místní obyvatelé však jejich záměr vytušili a včas Erkkiho schovali v lesním domku jednoho pachtýře. Pomstychtivé muže pak sami vyhnali z vesnice. Jelikož Erkki vyvázl se zanedbatelným trestem, myšlenky na pomstu byly živé ještě při jeho návratu z vězení. Erkki však pokusy o pomstu přežil a stal se místním hrdinou (Tamtéž, s. 196).

Antti Isotalo se vrátil domů z vězení v srpnu 1882, jen několik dní po Rannanjärviho smrti. Muži se tak už nikdy znovu nesetkali. Po návratu na svobodu se Isotalo nepokoušel ve starém životním stylu pokračovat. Ještě jednou se se spravedlností zapletl, když byl obviněn z další vraždy, věc se však nevysvětlila a muž byl propuštěn. Až do své smrti Isotalo trval na tom, že se nikdy žádné vraždy nedopustil. Ve stáří se z něj stal vážný věřící muž, který často sedával na vlakové zastávce poblíž domova a pozoroval cestující. Antti Isotalo zemřel 8. srpna 1911. Adolf Hägglund se nadále zasazoval o založení základní školy v Kauhavě, ke kterému skutečně roku 1874 došlo. Okresní náčelník policie zemřel 21. ledna 1903 (Alanen, 1931; Ylikangas, 2005, s. 198).

6 Závěr

V této bakalářské práci jsem představila fenomén tzv. puukkojunkkarit neboli hájyt a pomocí analýzy jednoho románu a dvou komiksových knih jsem se snažila objasnit, jakým způsobem jsou jejich postavy v těchto literárních žánrech zobrazovány. Mezi puukkojunkkarit, výtržníky a zločince působící od konce 18. století do konce 19. století výhradně v regionu jižní Pohjanmaa, patřili muži ze všech sociálních vrstev: nádeníci, pachtýři, vojáci i hospodáři. Čas trávili rvačkami, konzumací alkoholu, potulováním se po vesnicích, návštěvami společenských událostí bez pozvání; dopouštěli se ale i zabítí a vražd.

Právě posledním dvěma zmíněným kategoriím zločinu se věnovala kulturněhistorická kapitola *Puukkojunkkarit a jejich doba*. V její první podkapitole jsme uvedli, že v letech 1789—1825 se z celkového počtu dvou set čtyřiceti jednoho násilného úmrtí tři pětiny odehrály při specifických příležitostech nebo na místech, kde docházelo ke shromáždění většího množství osob. Zásadním jevem, který byl typický pro všechny tyto události, přizívoval projevy agrese a přispíval ke vzniku konfliktů, byla konzumace alkoholu. Oběti byly usmrcovány různými zbraněmi a předměty, mezi které patřily i nože. Ty byly obzvláště vhodné při soubojích v malých prostorách a kvůli tomu docházelo k jejich rozšíření. Druhá podkapitola druhé kapitoly se věnovala vraždám a zabitím v letech 1826—1900, kdy jejich počet narostl. Absolutního vrcholu dosáhla aktivita puukkojunkkarit v 60.—80. letech 19. století. Celkem v období 1789—1900 v jižní Pohjanmaa násilnou smrtí zemřelo téměř tisíc čtyři sta osob a mezi nejnásilnější obce patřily Alahärmä, Kauhava, Lapua a Ylistaro.

Třetí kapitola se zabývala románem *Puukkojunkkarit: kuvauksia nyrkkivallan ajoilta* autora Santeriho Alkia. V analýze díla jsem se zabývala jeho osmi nejvýraznějšími postavami. Patří mezi ně hlavní hrdina románu a především jeho druhé části bandita Esa Karhu, jeho matka, druhý nejvýznamnější puukkojunkkari po Esovi Vennu Kari, mladý hospodář Valee Laitala, pravověrný bojovník proti banditům Janne Hautala, kazatel Mallenius, Santra Järvelä a okresní náčelník policie Lindblom. Podstatnou součást analýzy postav díla tvoří představení jejich reálných vzorů, které skutečně v jižní Pohjanmaa žily a s jejichž příběhy se Alkio seznámil. Zatímco někteří románoví hrdinové nejsou natolik specifictí, aby se dala jednoznačně určit jejich reálná předloha, jiní mají vzorů hned několik. Stejným způsobem jsem v analýze postupovala i u románových událostí, které se

k jednotlivým postavám vážou. Alkio se u mnohých z nich do jisté míry nechal inspirovat konkrétními skutečnými událostmi, které podle potřeby modifikoval a následně použil v románu. Autor se tak při psaní románu inspiroval skutečností, striktně se jí však nedržel a volně uplatňoval autorskou představivost.

Alkio ve svém románu zachytil dobu puukkojunkkarit se všemi jejími aspekty: jeho bandité kradou ovce, projíždějí se na koních bez dovolení jejich majitelů, bez pozvání navštěvují taneční zábavy a svatby a neustále konzumují alkohol. Alkio se věnuje i problému nečinné úřední moci, reprezentované neochotným náčelníkem policie Lindblomem, a několikrát zmiňuje i skutečnost, že postavy měly strach náčelníkovi oznámit, že se staly obětí banditů. I podle historických pramenů strach obyvatelstva z pomsty vedl k tomu, že se puukkojunkkarit po mnoho desetiletí nedařilo zastavit.

Zásadním je v Alkiově zpracování konflikt mezi puukkojunkkarit a pietisty, který v polovině děje románu vrcholí bitkou u vesnice Korvenloukko. Mohlo by se na první pohled zdát, že dílo zachycuje epický příběh souboje dobra se zlem, že zpracování je však zřejmé, že situace v románu tak není černobílá a že sám autor choval k banditům z jižní Pohjanmaa sympatie. Alkio sice zobrazuje násilný život puukkojunkkarit jako vážný sociální problém, zároveň ale jejich osudy, především ten Esův, vypráví jako hrdinský příběh. Autor zachytil i vztahy mezi bandity, které se v jeho podání vyznačují silnou vzájemnou rivalitou. Muži se nezdráhali podnikat kroky proti jiným členům vlastní skupiny, pokud jim pomohly postoupit v hierarchii.

Čtvrtá kapitola práce se věnovala komiksu *Häijyt*, jehož autorem je Timo Mäkelä. Vzhledem k charakteru díla bylo nutné k jeho analýze přistupovat zcela odlišným způsobem než v případě Alkiova románu. Komiksová kniha se skládá z jednotlivých stripů, které vznikaly od poloviny 80. let do druhé poloviny 90. let 20. století, a nespojuje je jednotná dějová linie. Některé scény však mají společné postavy, které v nich vystupují, nebo místa, na kterých se odehrávají. Reálné předlohy některých událostí odehrávajících se v komiksu bychom hledali obtížně; lze jen těžko předpokládat, že nějaký bandita někdy přišel domů propíchnutý „skrz naskrz“ dřevěnou tyčí nebo na hřbitově rozmlouval se Smrtí. Jiné scény se ve skutečnosti v jižní Pohjanmaa jistě odehrávaly, jak bylo rovněž částečně nastíněno ve druhé kapitole; děvečky po večerech rozmlouvaly o manželství, opilci se probouzeli v blátě vedle prasat a bandité se proháněli na povozech a bez pozvání navštěvovali svatby a pohřby.

Hlavními postavami komiksu jsou dva muži, Antti a Antti. Domníváme se, že jsou to jediné hrdinové, u kterých se autor mohl inspirovat konkrétními reálnými osobami, tj.

Anttim Isotalem a Anttim Rannanjärvim. Kromě jejich jmen nám však Mäkelä žádné vodítko nedává. U jiných komiksových postav reálné vzory nelze nalézt. Jejich činy ani jména, pokud nějaká mají, o nich neprozrazují nic bližšího. I přes to, že autor komiksu v prvním plánu neodkazuje na žádné konkrétní historické události, je zcela zřejmé, že rámec díla čirým výplodem jeho fantazie není. Humor komiksu, mnohdy černý až morbidní, se zakládá na absurdních situacích a především na stereotypech o puukkojunkkarit a jejich zveličování. Skutečnost, že Mäkelä v díle pracuje s těmito stereotypy, dokazuje jeho povědomí o fenoménu puukkojunkkarit.

Pátá kapitola práce se věnovala dílu *Rannanjärvi on kuallu ja Isontaloon Antin tarina*, jehož autory jsou Eija a Jukka Kuusistoovi a Ansio Aalto. Kniha kromě komiksu samotného obsahuje i nebeletristický text, který s využitím několika pramenů shrnuje základní informace o životě puukkojunkkarit. Na rozdíl od dvou předchozích děl nebylo v případě knihy *Rannanjärvi on kuallu ja Isontaloon Antin tarina* nejmenších pochyb, jaké reálné postavy a události sloužily autorům jako inspirace. Z tohoto důvodu jsem se rozhodla pouze porovnat, do jaké míry se autoři drželi skutečnosti či uplatňovali vlastní představivost.

Ze srovnání verze Rannanjärviho a Isotalova příběhu v textu knihy a v sekundární literatuře vyšlo najevo, že autoři se velmi věrně drželi historické reality a jejich text se od sekundární literatury, kterou jsem používala, liší jen ve velmi drobných detailech. Je třeba též upozornit na to, že ani v různých dílech sekundární literatury se některé detaily zcela neshodují. Hlavní linie příběhu v informativním textu naopak údajům z děl sekundární literatury, které jsem měla k dispozici, odpovídá.

V případě příběhu o Rannanjärviho smrti jsem tentokrát měla k dispozici tři verze: komiks, informativní text a sekundární literaturu. Protože se této události autoři komiksové knihy věnovali podrobněji, v jejich verzích se vyskytlo i více odchylek. Stejně jako u verzí životopisů se však jednalo pouze o detaily; páteř příběhu Rannanjärviho smrti zůstává v primární i sekundární literatuře stejná. Nejpodstatnější a nejzajímavější odchylku jsem zaznamenala v údajích o počtu bodných ran, které Rannanjärvimu Erkki Pränni zasadil. Podle Heikkiho Ylikangase hospodář Erkki banditu bodl pětkrát; místa zásahu Ylikangas nezmiňuje. V informativním textu Ensio Aalto a manželé Kuusistoovi uvádějí, že podle jim dostupných zdrojů Rannanjärvi utřil rovnou šest ran: jednu do nohy, tři do pravé ruky, jednu do levé paže a jednu do hrudi. V komiksu však autoři nechávají Erkkiho bodnout Rannanjärviho pouze jednou, a to rovnou do hrudi.

*

Při srovnání všech tří děl mezi sebou dospějeme k závěru, že jejich autoři s reálnými předlohami nakládají velmi rozdílně. Nejvěrněji se historických událostí drží komiks a informativní text v díle *Rannanjärvi on kuallu ja Isontaloon Antin tarina*, které je téměř dokonalou kopií historických událostí. Autoři již v předmluvě obsah knihy prezentují jako Rannanjärviho skutečný příběh a vlastní autorský přínos v prvním plánu není jejich hlavním záměrem. Do menší míry se skutečných vzorů drží román *Puukkojunkkarit: kuvauksia nyrkkivallan ajoilta*. V případě některých románových událostí a postav je možné jednoznačně identifikovat, kde autor hledal inspiraci. Zároveň se však Santeri Alkio při tvorbě neomezoval a volně uplatňoval vlastní představivost. Nejvolněji s reálnými předlohami nakládal Timo Mäkelä při práci na stripech shromážděných v knize *Häjyt*. V případě jeho díla se s výjimkou hlavních hrdinů Anttiho a Anttiho nedaří nalézt konkrétní skutečné vzory událostí a postav. Mäkelä však prokazuje znalost tohoto fenoménu, když operuje se stereotypy o puukkojunkkarit.

Všechna tři díla nicméně spojuje jeden určitý aspekt: ani v jednom z nich nejsou puukkojunkkarit vyobrazeni jednoznačně jako záporní hrdinové. Zatímco v případě komiksu *Häjyt* bandité působí jako „vtipní chlapíci“, kteří sice nesnesou provokaci, mají ale život plný humoru, v díle *Rannanjärvi on kuallu ja Isontaloon Antin tarina* dochází až k mytizaci zločinců, z kterých se stávají hrdinové hodní obdivu. Bandité z románu *Puukkojunkkarit: kuvauksia nyrkkivallan ajoilta* působí jako sympatičtí záporní hrdinové, kteří si tvrdou „prací“ vysloužili respekt okolí.

*

Tato práce téma banditů z jižní Pohjanmaa v literatuře a komiksu zcela nevyčerpává. Kromě tří zpracovaných knih vznikla další literární díla různých žánrů, ve kterých puukkojunkkarit vystupují. Například vedle Järviluomova dramatu *Pohjalaisia* (Lidé z Pohjanmaa) (viz druhá kapitola) či Aaltových komiksových knih, jejichž hlavním hrdinou je bandita z jižní Pohjanmaa Niilo Lukko (viz pátá kapitola), vyšel v roce 1960 román *Häyjä ja heränneitä* (Häjyt a pietisté), jehož autorem je Esa Harju. Analýza všech těchto děl by dopomohla ke kompletnějšímu zpracování obrazu puukkojunkkarit v literatuře a komiksu.

7 Seznam použitých zdrojů

Primární literatura

ALKIO, Santeri. *Puukkojunkkarit: kuvauksia nyrkkivallan ajoilta*. [online] Porvoo: WSOY, 1894. Publikováno: 9.11.2004 [cit. 10.12.2018]. Dostupné z: <https://www.gutenberg.org/ebooks/13991>.

KUUSISTO, Eija, KUUSISTO Jukka, AALTO, Ensio. *Rannanjärvi on kuallu ja Isontaloon Antin tarina*. Seinäjoki: Jussituotteet, 2013. ISBN 978-952-67975-1-9.

MÄKELÄ, Timo. *Häijt*. Helsinki: Arktinen Banaani, 2003. ISBN 952-9809-65-4.

Sekundární literatura

ALANEN, Aulis J. *Santeri Alkio*. [online] Porvoo: WSOY, 1976 [cit. 21.11.2018]. ISBN 951-0-07529-9. Dostupné z: <http://santerialkio.fi/alkion-elama/>.

ALANEN, Yrjö. *Puukkojunkkarien aika: kappale Etelä-Pohjanmaan historiaa viime vuosisadan kaskivaiheilta*. [online] Helsinki: Otava, 1931 [cit. 10.12.2018] Dostupné z: <http://www.lonnrot.net/etext.html#Alanen>.

Antti & Isotalo. [online] 18.9.2017 [cit. 10.12.2018] Dostupné z: <https://www.anttijaisotalo.com/>.

ANTTONEN, Vesa. *Hullu maailma hyvine tapoineen*. In: MÄKELÄ, Timo. *Häijt*. Helsinki: Arktinen Banaani, 2003. ISBN 952-9809-65-4.

Elonet. [online] Kansallinen audiovisuaalinen instituutti, 2013 [cit. 10.12.2018] Dostupné z: <http://www.elonet.fi/fi>.

ERVASTI, Kaijus. *Murhamiehen muotokuva: Matti Haapoja 1845—1895*. Helsinki: VAPK-kustannus, 1992. ISBN 951-37-0976-0.

Herännäisyys. In: *Evl. fi*. [online] Suomen Evankelis-luterilainen kirkko, 6.1.2010 [cit. 10.12.2018] Dostupné z: <https://evl.fi/sanasto/-/glossary/word/Her%C3%A4nn%C3%A4isyys>.

HUTTUNEN, Lassi. *Etelä-Pohjanmaan henkirikollisuudesta vv. 1749—1900*. In *Historiallinen arkisto 56*. Helsinki: Suomen Historiallinen Seura, 1958.

Jukka Kuusisto. In: Board Game Geek [online] 17.2.2018 [cit. 10.12.2018] Dostupné z: <https://boardgamegeek.com/boardgamedesigner/58970/jukka-kuusisto>.

JUTIKKALA, Eino, PIRINEN, Kauko. *Dějiny Finska*. Přeložila FÁROVÁ, Lenka. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2001. ISBN 80-7106-406-8.

KALLIO, Reino. *Lapuan laki (1843) yleisen järjestyksen toteuttajana*. In: *Helemi: Lapuan historiallinen tietokanta* [online] Lapua: Lapuan kaupungin museot, 22.10.2013 [cit. 21.11.2018] Dostupné z: <http://62.148.204.4/html/index.php?iContentID=965>

KALLIO, Reino. *Puukkojunkkarien aika*. In: *Historiatietoa/Reino Kallio*. [online] 2013 [cit. 10.12.2018] Dostupné z: <https://historiatieto.wordpress.com/puukkojunkkareiden-aika/>.

KALLIO, Reino. *Eteläpohjalaisen työn ja yrittämisen historia*. In: *Historiatietoa/Reino Kallio*. [online] 2015 [cit. 10.12.2018] Dostupné z: <https://historiatieto.wordpress.com/etelapohjalaisen-tyonteon-ja-yrittamisen-taustahistoria/>.

KOIVULA, Jukka. *Härmän Häjy ripusti nyrkkeilyhanskat naulaan – ”Päivääkään en ole katunut ammattilaiseksi lähtemistä”*. In: *Maaseudun tulevaisuus*. [online] 20.4.2018 [cit. 10.12.2018] Dostupné z: <https://www.maaseuduntulevaisuus.fi/ihmiset-kulttuuri/artikkeli-1.230935>.

KUUSISTO, Eija, KUUSISTO, Jukka. *Rannanjärvi on kuallu ja Isontalon Antin tarina kirjana*. [online] 4.2.2018 [cit. 10.12.2018] Dostupné z: <http://www.jussituotteet.com/lehtijutut/rannanjarvi.pdf>.

LAMBIEK. *Timo Mäkelä*. In: *Lambiek Comicipedia*. [online] 25.8.2012 [cit. 10.12.2018] Dostupné z: https://www.lambiek.net/artists/m/makela_timo.htm

Lauri Tähkän ja Elonkerjuun Häjyt-liike lopettaa Teuvalla. In: [online] 8.6.2011 [cit. 10.12.2018] Dostupné z: <https://www.is.fi/viihde/art-2000000406009.html>.

MYLLY, Juhani. *Alkio, Santeri (1862—1930.)* In: *Kansallisbiografia. Studia Biographica* 4. [online] Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 16.9.1997 [cit. 21.11.2018]. Dostupné z: <https://kansallisbiografia.fi/kansallisbiografia/henkilo/740>.

Myytti Häjyistä. In: *Yle Elävä arkisto*. [online] 1.12.1978 [vid. 10.12.2018] Dostupné z: <https://yle.fi/aihe/artikkeli/2014/04/11/hajyt-pohjanmaan-sitkein-myytti>.

PAULAHARJU, Samuli. *Härmän aukeilta*. [online] Porvoo: WSOY, 1932. [cit. 10.12.2018] Dostupné z: http://www.doria.fi/bitstream/handle/10024/59689/1932_f470726.pdf?sequence=1&isAllowed=y.

Puukkojunkkari. In: *Puukkojunkkari*. [online] 23.4.2016 [cit. 10.12.2018] Dostupné z: <http://puukkojunkkari.fi/>.

Puukkojunkkarit. [online] 28.6.2016 [cit. 10.12.2018] Dostupné z: <http://puukkojunkkarit.fi/index.php/author/junkkari/>.

PUUMALA, Anne. *Julian salaisuus*. In: *Jotkut taas väittävät*. [online] 1.2.2017 [cit. 10.12.2018] Dostupné z: <http://www.jotkuttaasvaittavat.fi/julian-salaisuus/>

REMES, Mika. *Isotalo ja Rannanjärvi janosivat julkisuutta*. In: *Tiede*. [online] 8.2.2011 [cit. 10.12.2018] Dostupné z: https://www.tiede.fi/artikkeli/jutut/artikkelit/isotalo_ja_rannanjarvi_janosivat_julkisuutta.

YLIKANGAS, Heikki. *Härmän häjyt ja Kauhavan herra: kuvaus puukkojunkkareitten ja virkavallan välisestä yhteenotosta 1860-luvun lopulla*. 2. vyd. Helsinki: Otava, 2005. ISBN 951-1-20829-2.

YLIKANGAS, Heikki. *Puukkojunkkareitten esiinmarssi: väkivalta rikollisuus Etelä-Pohjanmaalla 1790-1825*. Helsinki: Otava, 1976. ISBN 951-1-02293-8.

YLIKANGAS, Heikki. Rozhovor. In: Yle Elävä arkisto. *Myytti Häjyistä*. [online] 1.12.1978 [vid. 10.12.2018] Dostupné z: <https://yle.fi/aihe/artikkeli/2014/04/11/hajyt-pohjanmaan-sitkein-myytti>.

8 Textové přílohy

I. Fabule románu *Puukkojunkkarit: kuvauksia nyrkivallan ajoilta*

První část

Järvelän Santra (Santra Järvelä)

Příběh, odehrávající se v polovině 19. století, čtenáře nejdříve seznamuje s hrdinkou jménem Santra Järvelä, která nedávno dosáhla sedmnácti let a její ubikace se často stává cílem nočních návštěv nápadníků. Santra však o žádného z nich nejeví zájem. Santřin otec s macechou přemýšlejí o nejvhodnějším ženichovi a z dvojice kandidátů nakonec vítězně vyjde Ella Kuivanen. I přes svou nechuť Santra svolí a s Ellou se zasnoubí, když jí jednu noc přinese zasnubní dary. Dívku však začne navštěvovat mladý hospodář Valee Laitala, který se jí na rozdíl od Elly zamlouvá. Santra se s názorem na snoubence svěří rodičům, ti jsou ale nesmlouvaví a odmítají o věci dále mluvit.

Junkkarit (Bandité)

Děj se přesouvá do sauny jednoho z obyvatel vesnice, ve které se po alkoholovém dýchánku právě budí čtyři mladí muži: Esa Karhu, Ella Kuivanen, Antti Iikka a Koipi-Siukku. Rozhodnou se, že je čas pořádně se najíst, a pošlou Anttiho, aby ukradl ovci muži jménem Tommi Kasari. Když se Antti vrátí s kořistí, muži se nají, uloží ke spánku a ráno po probuzení přemítají, kam se dál vydají.

Palanen jokapäiväistä elämää (Kousek každodenního života)

Čtenáři se představuje Vennu Kari, vzor všech místních puukkojunkkarit. Do jeho domu přicházejí čtyři muži z předchozí kapitoly. Vennu rozdává karty a rozlévá pálenku, zatímco hosté se chlubí ukradenou ovčí. Vennu tento čin neschvaluje a vysvětluje, že ačkoliv širší okolí je dovoleno terorizovat, s blízkými sousedy, mezi které patří i Tommi Kasari, je třeba udržovat dobré vztahy. Majitel ovce na sebe nenechá dlouho čekat, vtrhne do domu a vyžaduje se pachatelova doznání a peněžní náhrady. Mezi Vennuem a Tommim se strhne rvačka, ve které Vennu zvítězí. Chce si však uchovat dobré vztahy se sousedem,

donutí tedy zloděje zaplatit za ovci a nabídne Tommimu alkohol. Po Tommiho odchodu se skupina rozhodne odjet za Ellovou snoubenkou Santrou.

Valeen keinot (Valeeho metody)

Čtenář se dozvídá o plánech, které spřádají Valee Laitala, nápadník již zasnoubené Santry, a jeho přítel Jassu Sakari. Jassu navrhne, aby Valee mladou ženu jednoduše odvezl k sobě domů. Valee nejdříve nesouhlasí, nechá se ale přemluvit a dvojice odjíždí k usedlosti Santřiny rodiny. Zatímco rodiče s děvečkami ještě sedí u večere, Santra, jejíž pokoj je oddělený od hlavní části domu, již šla spát. Jassu přichází do světnice, žádá o nocleh a snaží se zdržet děvečky u stolu, aby na cestě do své ubikace neodhalily Valeeho. Děvečky, vystrašené děsivým příběhem, který jim Jassu vypráví, se nakonec rozhodnou spát ve světnici.

Kolinoita (Hromobití)

Ráno rodina se zděšením zjišťuje, že Santra v noci zmizela. Členové domácnosti rozvíjejí spekulace a Jassu přispěje názorem, že Santru nejspíše odvezl Esa Karhu. Později na statek přijíždí skupina puukkojunkkarit: Ella, Esa, Vennu a Koipi-Siukku. Vtrhnou do domu, začnou šikanovat Santřiny rodiče a požadují alkohol. Hospodárka apeluje na Ellu, který sedí stranou, aby situaci uklidnil. Mezi Ellou a Vennuem se málem strhne rvačka a rodiče a Siukku utíkají ven. Ve světnici vznikne podivná scéna: Ella, Esa a Vennu si s noži v ruce navzájem vyhrožují, skřípou zuby a ničí nábytek. Chtějí napadnout své druhy, mají ze sebe ale strach a zároveň si nikdo z nich netroufá tuto absurdní situaci ukončit, aby nepůsobil jako zbabělec. Sousedé se mezitím ozbrojují a zamykají v domech. Nikdo z nich se neodvažuje jít Santřiným rodičům na pomoc, když slyší, kdo potyčku vyvolal. Po chvíli však tři bandité jako nejlepší přátelé se smíchem vycházejí z domu a Vennu s Esou odjíždějí. Ella vchází do zničené světnice a ptá se na Santru. Matčino zapírání Ellu neuspokojí, a když se dozví pravdu, rozzuří se a odjede. Rodiče chtějí jít za okresním policejním náčelníkem, ale bojí se pomsty.

Äidit (Matky)

Děj se přesouvá do vesnice Korvenloukko, jejíž obyvatelé vyznávají pietismus. Zde bydlí mladý hospodář Valee se svou matkou, která neschvaluje Valeeho čin a se Santrou, která teď pobývá v jejím domě, odmítá promluvit. Ve dvou mladých lidech hlodají pochybnosti: Valee se bojí pomsty a Santra lituje toho, že se nepokusila rodičům lépe vysvětlit, jak se cítí. Valeeho matka se nad dvojicí slituje a pomůže vymyslet řešení: Valee, jeho strýc Matti Mäkilähti a několik dalších mužů z vesnice se vypraví za Santřinými rodiči. Ti se sňatkem Santry a Valeeho nakonec souhlasí a svolí, aby Santra ještě několik dní zůstala v Korvenloukku.

Heränneitä (Pietisté)

Puukkojunkkarit zjistí, kde se Santra nachází a začnou plánovat odvetu. Doma u Tommiho se sejde několik věřících mužů, kteří se připravují na každoroční řádění banditů na den svatého Michala. Chtějí vytvořit jakousi hlídku, který má banditům překazit tradiční krádeže koní. Shodují se, že po četných projevech násilí ze strany puukkojunkkarit je čas jejich teror ukončit.

Herra nimismies (Pan okresní policejní náčelník)

Tommi a Janne Hautala, jeden z věřících, se vydávají za policejním náčelníkem Lindblomem a žádají ho o pomoc s organizací sil na svatého Michala. Lindblom se nejdříve vysměje nápadu, že by měli pietisté tvořit hlídky, když ho však Janne postraší fyzickým napadením, změní názor.

„Pitäjän paras poika“ („Nejlepší chlapec v okrese“)

Čtenář se podrobněji seznamuje s osudem Esi Karhua, který vyrůstal bez skutečné výchovy s rodiči – alkoholiky. Otec zemřel a matka, podezřelá z jeho vraždy, šla do vězení. Esa dostal opatrovníka, protože ale chtěl o svém životě rozhodovat sám, opatrovníka výhrůzkami odehnal. Stal se hospodářem a od matčina návratu z vězení spolu žili na statku. Santřin „únos“ se Esi osobně dotkl: nikdo nesmí krást nevěsty jeho kumpánům. Zároveň se v něm ale rozvíjela myšlenka, že až se mu dívka dostane do rukou, mohl by si ji nechat pro sebe.

Nuoriso elementissään (Mládež ve svém živlu)

Nastává dlouho očekávaná noc svatého Michala. Venkované se ozbrojují a očekávají počátek nepokojů. Tommiho hlídka se shromáždí u korvenloukkoského mostu a na cestu nastraží val z větví, který má zastavit příjíždějící puukkojunkkarit. První vlna banditů příjíždí a strhává se souboj, při kterém jeden z banditů vážně zraní vlastního otce, který je členem hlídky. Hlídka se schovává do lesa a druhá vlna puukkojunkkarit s Esou v čele projíždí až do vesnice.

Korvenloukon tappelu (Korvenloukkoský boj)

Obyvatelé Korvenloukka jsou již plně připraveni, když puukkojunkkarit příjíždějí. Strhne se bitva, která skončí úprkem banditů. Ačkoliv má několik účastníků bitvy z obou zúčastněných stran vážná zranění a Valee od Esy utrpěl mělkou bodnou ránu do zad, kromě jednoho koně při souboji nikdo nezemřel.

Druhá část

Pakolainen (Na útěku)

Na cestě domů najde Esa v lese cizího koně a odjede na něm. Potká několik kumpánů, z hovoru ale vyplyne, že nikdo neví, kolik z nich zůstalo na bojišti či jestli někdo zemřel. Esa po cestě nachází vlastního koně, na kterém za velké zvědavosti místních příjíždí do domovské vesnice. Ačkoliv kůň je již unavený, jezdec ho žene dál. Když kůň na cestě u domu padne únavou, Esa ho ve vzteku ubije.

Kotona (Doma)

Esa vchází do domu a posílá čeledíny a děvečku, aby koně odtáhli z cesty a sehnali ve vsi někoho, kdo koně stáhne z kůže. Za Esou přichází Vennu, který se souboje nezúčastnil, a vyptává se na průběh bitvy. Vtom do domu přichází mladý Kaapo, aby banditům oznámil, že celá výprava byla zbytečná, jelikož Santra se v noci vrátila domů.

Paha olla (Soužení)

Tato informace Esu ohromně rozčílí a frustruje. Bandita tráví veškerý čas sám doma a zabývá se myšlenkami na směřování svého života. Uvažuje o ukončení svého dosavadního životního stylu a uzavření manželství, díky kterému by se dostal z dluhů. Rád by pro sebe získal Santru, bez koně a bez peněz je ale dívka nedosažitelným cílem. Náhradním řešením by tak mohla být Sanna Rekipelto, která je známá svou přívětivostí k mužům z okolí. Ville Savioja mezitím na popud místních pietistů žádá o zabavení Esova majetku.

„Minä taikka sinä...” („Já nebo ty...”)

Esova izolace je přerušena návštěvou jeho tří kumpánů. V domě je přítomný také Rus Ontro, kterého chce zabít a okrást Siukku. Vennu Siukkovi vyhrožuje, že ho udá, pokud nedostane část kořisti. Esa přes velkou nelibost ostatních plán překazí a Rusa vyhodí z domu.

Seurauksia (Následky)

Okresní náčelník policie má návštěvu. Ville Savioja a koivulský soudní přisedící ho přijdou pořádat o účast na exekuci Esova majetku. Soudní přisedící vysvětlí, že sám Vennu přišel za Villem a řekl, že by bylo exekuci dobré uspišit. Za několik dní tedy náčelník přijíždí na Esovu usedlost, kde přes Esovy protesty provede soupis jeho majetku.

Yöllisiä tapauksia (Noční události)

Jedné noci přijede k Vennuovi domů Siukku a chce si odnést kradené šátky. Ty patřily Rusovi, kterého bandité mezitím patrně zavraždili. Muži spolu mluví o Esovi: podle Vennua se Esa chová podivně a je potřeba se ho zbavit. O chvíli později přijíždí Esa a Siukku se schovává do domu. Esa vypráví o svém nočním řádění, při kterém ukradl dva koně a povoz. Vennu odvádí řeč na chystanou svatbu Valeeho a Santry a ptá se, zda je Esa na seznamu hostů. Otázkou očividně rozladěný Esa odjíždí za Sannou, u které zrovna tráví noc Ella. Poté, co Sanna pošle Ellu pryč, pozve Esu dál a svěří se mu, že s ním čeká dítě. Esa, pro kterého dívka v okamžiku ztratila veškerou přitažlivost, odjíždí domů s přesvědčením, že se už nikdy nevrátí.

Muuan riihipäivä (Jeden den v sušárně obilí)

Ráno si čeledín na Esově statku všimne cizího koně na dvoře. Esa nakáže, aby čeledín koně odvedl pryč. Do domu přichází Kaapo a sděluje Esovi novinky: večer se bude konat pietistické shromáždění, kam se ostatní puukkojunkkarit chtějí vydat a shromážděné rozeznat, a příští neděli se uskuteční dražba zabaveného majetku. Mezi pozvanými na plánovanou svatbu je i Vennu, který se nechal slyšet, že na této svatbě se nikdo prát nebude. Esa a Kaapo se jedou podívat do sušárny obilí na postup prací. Když je Esa zabrán do práce, přichází skupina mužů v čele s Jannem Hautalou a vyptává se na dva zmizelé koně. Esa však svou účast na krádeži popírá, muži se tedy vydají k němu domů. Po Esově návratu domů mu matka vypráví o nepříjemné návštěvě, které však vše popřela. Esa se dá na útěk.

Karkuri (Uprchlík)

Esa utíká přes pole, když v dálce spatří muže, kteří zrovna navštívili jeho usedlost, jak vedou ztraceného koně. Esa se schová do lesa, protože má strach, že za svůj čin bude muset pykat, muži ho ale nepronásledují. Po chvíli si bandita vzpomene na shromáždění pietistů, na které se mu sice dvakrát nechce, nemá však lepší místo, kam by šel.

Heränneitten seurassa (Ve společnosti pietistů)

Duchovní Mallenius pronáší kázání ke shromážděným věřícím, když mu zvenčí oznámí, že na shromáždění se chystají puukkojunkkarit. Kazatel zakáže mužům ozbrojit se a trvá na tom, že bůh shromážděné ochrání. Puukkojunkkarit vtrhnou dovnitř, místo napadení přítomných ale začnou smekat pokrývky hlavy a poté fascinováni náboženskou písní, kterou shromáždění zpívají, beze slova odcházejí.

Nuorten seurassa (Ve společnosti mladých)

Cestou ze shromáždění se puukkojunkkarit různými výmluvami snaží zahnat pocit zahanbení ze své nečinnosti a přesvědčují Esu, že čekali na jeho povel. Esa přiznává, že věřící přeci jenom zpívali hezky, a ostatní souhlasí. Skupina přichází na venkovskou tancovačku, kde Esa ze žárlivosti nakáže jednomu z mladých banditů, aby zbil Ellu, který

tančí se Sannou. Po útoku na Ellu se mezi několika přítomnými strhne rvačka a Esa, Antti Iikka a Lomppi Levala odjíždějí k Esovi domů.

Esa! (Esa!)

Na Esově statku tři puukkojunkkarit pijí až do rána. Poté se dva z nich, Esa a Lomppi, vydávají na vyjížďku a náhodně vyberou dům, u kterého zastaví. Chata patří ševci Erkkimu, jednomu z místních pietistů. Esa s Erkkim překvapivě zapřede normální hovor, Erkki vycítí šanci postrčit Esu na správnou cestu a promlouvá mu do duše. Esa se náhle zvedne a odjede za Villem Saviojou, který mu pod nátlakem přizná, že k podání žádosti o exekuci ho přesvědčili pietisté a jedním z nich byl i Erkki. Esa se vrací k Erkkimu, fyzicky ho napadne a odjíždí.

Solmu (Svazek)

Koná se svatba Valeeho a Santry. Jelikož obě rodiny měly strach z nepokojů ze strany puukkojunkkarit, pozvaly Vennua, daly mu funkci číšníka a spoléhaly se, že v jeho přítomnosti si mladší bandité nedovolí narušit klid. Tato domněnka se ukáže jako oprávněná; Vennu a Janne Hautala rozlévají alkohol, k překvapení všech výborně spolupracují a udržují klid, který je narušen až Esoovým příchodem. Esa skope nádobí ze stolu, ale ostatní hosté ho stihnou včas chytit a sebrat mu nůž. Vynesou ho ven, kde ho Janne zbije a poté mu sváže ruce. Zatímco Vennu sedí ve světnici a nikdo jiný z přátel se neodvážá Esovi pomoci, lapený bandita venku podléhá pocitu beznaděje. Když ho konečně nakládají na vůz, uklidňuje se myšlenkou, že vězení za krádež koně nebude věčné, jednou se přeci vrátí a bude pokračovat v teroru. Esa odjíždí s vítězným pocitem pána všech puukkojunkkarit, o kterém se jednou bude zpívat. Vennu si užívá respektu, který mu ostatní prokazují. Nezastal se dobrého přítele, bandity, a získal uznání ostatních. Ti netuší, že Vennu se ve skutečnosti právě zbavil nebezpečného nepřítele. Vennu si nevšímá zkoumavého pohledu Janneho, kterému se hlavou honí myšlenka na jeho konec:

„Sinun kukistamisesi on ainoastaan ajan kysymys.“ (Alkio, 1894)

„Tvá porážka je jen otázkou času.“

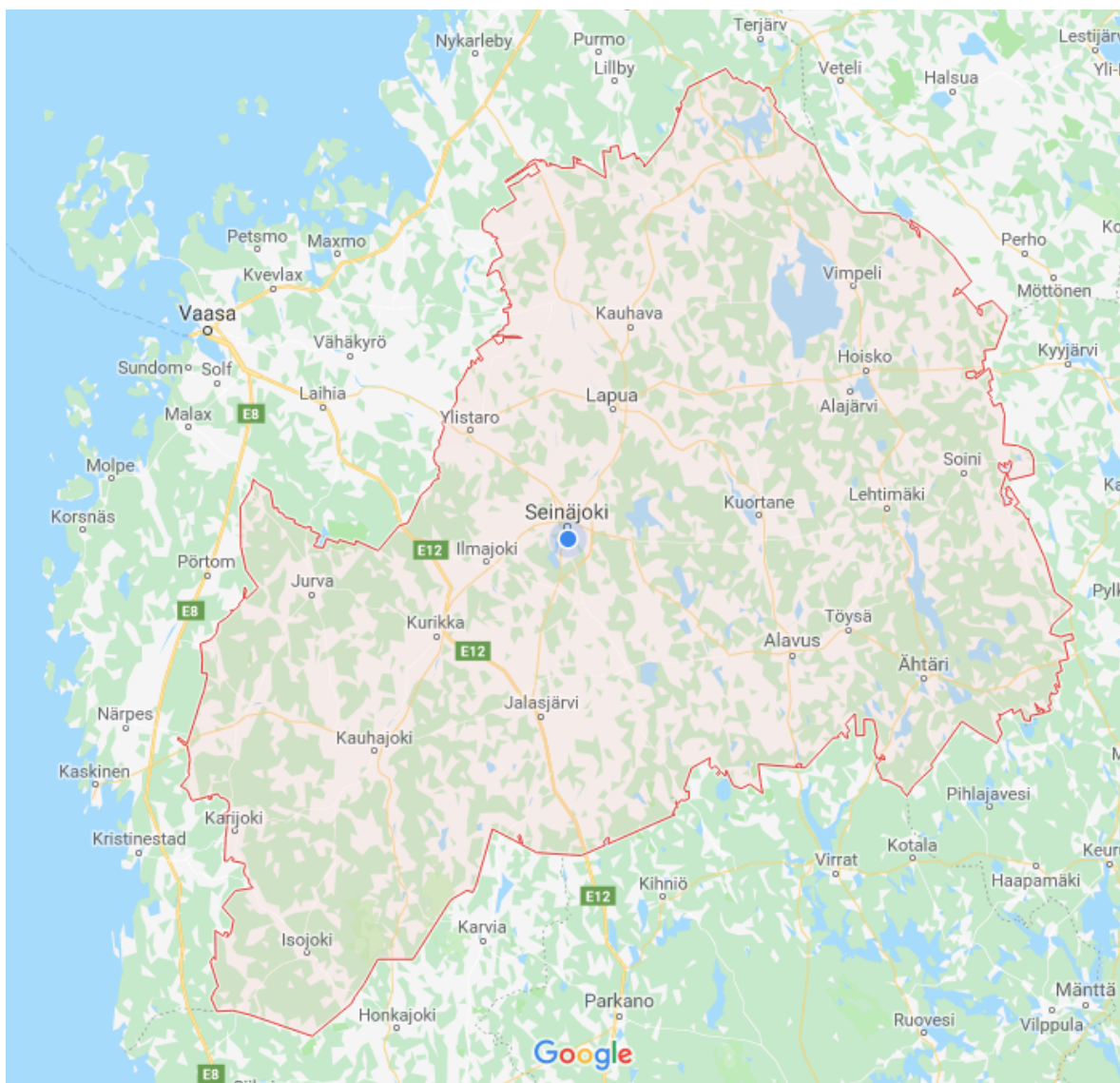
9 Obrazové přílohy



I. Antti Isotalo a Antti Rannanjärvi ve vaaském vězení, 1869 (fotografie z polštáře)



II. Region jižní Pohjanmaa (červeně označená oblast)



III. Detail regionu jižní Pohjanmaa (červeně označená oblast)



IV. Ukázka z komiksové knihy *Häjyt*



V. Ukázka z komiksové knihy *Häjyt*

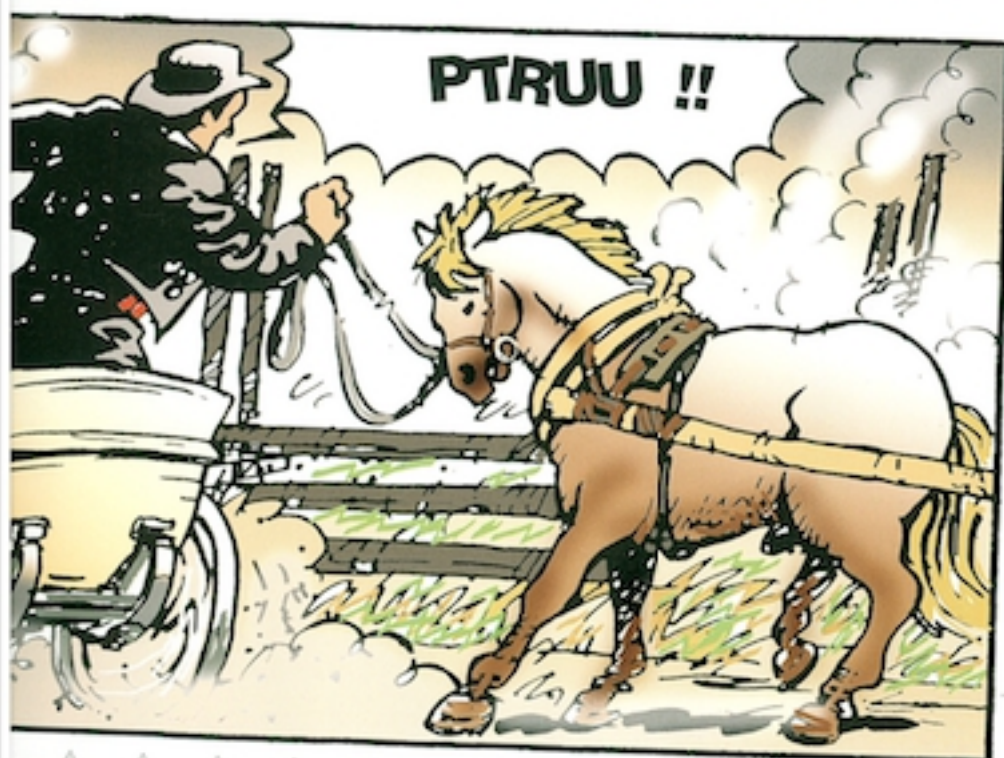


VI. Ukázka z komiksové knihy *Häjyt*



35

VII. Ukázka z komiksové knihy *Rannanjärvi on kuallu ja Isontaloon Antin tarina*

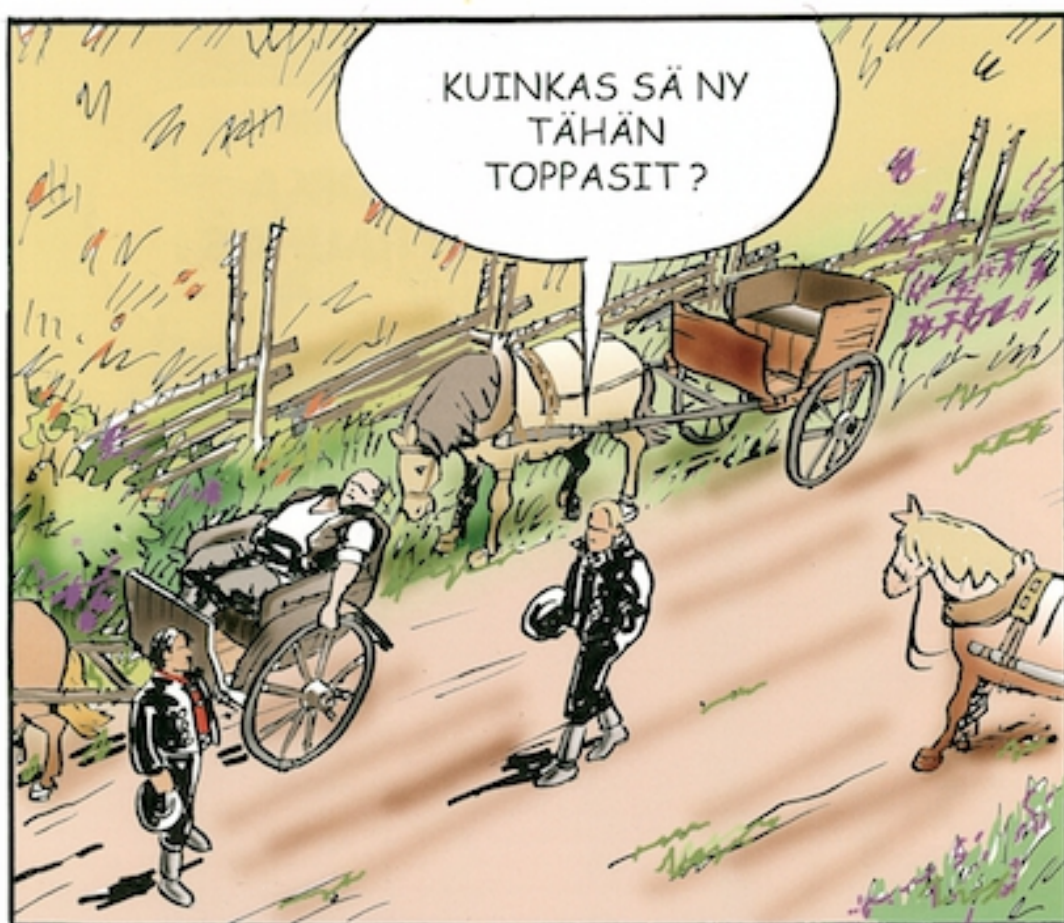


VIII. Ukázka z komiksové knihy *Rannanjärvi on kuallu ja Isontaloon Antin tarina*



37

IX. Ukázka z komiksové knihy *Rannanjärvi on kuallu ja Isontaloon Antin tarina*



Seznam obrazových příloh

I. Antti Isotalo a Antti Rannanjärvi ve vaaském vězení, 1869 (fotografie z polštáře)

<https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Antti_Rannanjarvi_ja_Antti_Isotalo.jpg>

20.12.2018

II. Region jižní Pohjanmaa (červeně označená oblast)

<<https://www.google.cz/maps/place/Ji%C5%BEn%C3%AD+Pohjanmaa,+Finsko/@62.7346875,21.9273073,8z/data=!3m1!4b1!4m5!3m4!1s0x46863471f705e8c9:0x518ba68278811ddc!8m2!3d62.9433099!4d23.5285266>>

20.12.2018

III. Detail regionu jižní Pohjanmaa (červeně označená oblast)

<<https://www.google.cz/maps/place/Ji%C5%BEn%C3%AD+Pohjanmaa,+Finsko/@62.7346875,21.9273073,8z/data=!3m1!4b1!4m5!3m4!1s0x46863471f705e8c9:0x518ba68278811ddc!8m2!3d62.9433099!4d23.5285266>>

20.12.2018

IV.—VI. Ukázka z komiksové knihy *Häjyt*

MÄKELÄ, Timo. *Häjyt*. Helsinki: Arktinen Banaani, 2003. ISBN 952-9809-65-4.

VII.—X. Ukázka z komiksové knihy *Rannanjärvi on kuallu ja Isontaloon Antin tarina*

KUUSISTO, Eija, KUUSISTO Jukka, AALTO, Ensio. *Rannanjärvi on kuallu ja Isontaloon Antin tarina*. Seinäjoki: Jussituotteet, 2013. ISBN 978-952-67975-1-9.